

Vedanta Paribhasha

——
ವೇದಾಂತ ಪರಿಭಾಷಾ

——
Document Information

Text title : Vedanta Paribhasha

File name : paribhasha.itx

Category : major_works

Location : doc_z_misc_major_works

Author : Dharmaraja Adhvarindra

Transliterated by : Sunder Hattangadi

Proofread by : Sunder Hattangadi

Translated by : -

Latest update : March 8, 2004

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

ವೇದಾಂತ ಪರಿಭಾಷಾ

by Dharmaraja Adhvarindra

- 1 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣಂ .
- 2 ಅನುಮಾನಂ .
- 3 ಉಪಮಾನಂ .
- 4 ಆಗಮಃ .
- 5 ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿಃ .
- 6 ಅನುಪಲಬ್ಧಿ .
- 7 ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ .
- 8 ಪ್ರಯೋಜನಂ .

1 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣಂ .

ಯದವಿದ್ಯಾವಿಲಾಸೇನ ಭೂತಭೌತಿಕಸೃಷ್ಟಯಃ .

ತಂ ನೌಮಿ ಪರಮಾತ್ಮಾನಂ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದವಿಗ್ರಹಂ .. 1..

ಯದಂತೇವಾಸಿಪಂಚಾಸ್ತ್ರೈರ್ನಿರಸ್ತಾ ಭೇದಿವಾರಣಾಃ .

ತಂ ಪ್ರಣೌಮಿ ನೃಸಿಂಹಾಖ್ಯಂ ಯತೀಂದ್ರಂ ಪರಮಂ ಗುರುಂ .. 2..

ಶ್ರೀಮದ್ವೇಂಕಟನಾಥಾಖ್ಯಾನ್ ವೇಲಾಂಗುಡಿ ನಿವಾಸಿನಃ .

ಜಗದ್ಗುರೂನಹಂ ವಂದೇ ಸರ್ವತಂತ್ರಪ್ರವರ್ತಕಾನ್ .. 3..

ಯೇನ ಚಿಂತಾಮಣೌ ಟೀಕಾ ದಶಟೀಕಾವಿಭಂಜಿನೀ .

ತರ್ಕಚೂಡಾಮಣಿನಾಮ ಕೃತಾ ವಿದ್ವನ್ಮನೋರಮಾ .. 4..

ಟೀಕಾ ಶಶಧರಸ್ಯಾಪಿ ಬಾಲವ್ಯತ್ಪತ್ತಿದಾಯಿನೀ .

ಪದಯೋಜನಯಾ ಪಂಚಪಾದಿಕಾ ವ್ಯಾಕೃತಾ ತಥಾ .. 5..

ತೇನ ಬೋಧಾಯ ಮಂದಾನಾಂ ವೇದಾಂತಾರ್ಥಾವಲಂಬಿನೀ .

ಧರ್ಮರಾಜಾಡ್ವರೀಂದ್ರೇಣ ಪರಿಭಾಷಾ ವಿತನ್ಯತೇ .. 6..

ಇಹ ಖಲು ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಮೋಕ್ಷಾಖ್ಯೇಷು ಚತುರ್ವಿಧಪುರುಷಾರ್ಥೇಷು

ಮೋಕ್ಷ ಏವ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥಃ, ನ ಸ ಪುನರಾವರ್ತತೇ

ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತ್ಯಾ ತಸ್ಯೈವ ನಿತ್ಯತ್ವಾವಗಮಾತ್, ಇತರೇಷಾಂ ತ್ರಯಾಣಾಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣ.

"ತದ್ಯಥೇಹ ಕರ್ಮಜಿತೋ ಲೋಕಃ ಕ್ಷೀಯತೇ, ಏವಮೇವಾಮುತ್ರ ಪುಣ್ಯಜಿತೋ ಲೋಕಃ ಕ್ಷೀಯತೇ"

ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತ್ಯಾ ಚ ಅನಿತ್ಯತ್ವಾವಗಮಾಚ್ಚ . ನ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಾದಿತಿ

ಬ್ರಹ್ಮ ತಜ್ಞಾನಂ ತತ್ಪ್ರಮಾಣಂಚ ಸಪ್ರಪಂಚಂ ನಿರೂಪ್ಯತೇ .

ತತ್ರ ಪ್ರಮಾಕರಣಂ ಪ್ರಮಾಣಂ . ತತ್ರ ಸ್ಮೃತಿವ್ಯಾವೃತ್ತಂ

ಪ್ರಮಾತ್ವಮನಧಿಗತಾವಾಧಿತಾರ್ಥವಿಷಯಕಜ್ಞಾನತ್ವಂ .

ಸ್ಮೃತಿಸಾಧಾರಣಂತು ಅವಾಧಿತಾರ್ಥವಿಷಯಕಜ್ಞಾನತ್ವಂ .

ನೀರೂಪಸ್ಯಾಪಿ ಕಾಲಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯವೇದ್ಯತ್ವಾಭ್ಯುಪಗಮೇನ, ಧಾರಾವಾಹಿಕಬುದ್ಧೇರಪಿ

ಪೂರ್ವಪೂರ್ವಜ್ಞಾನಾವಿಷಯ-ತತ್ತತ್ತ್ವ ಣವಿಶೇಷವಿಷಯಕತ್ವೇನ ನ

ತತ್ರಾವ್ಯಾಪ್ತಿಃ . ಕಿಂಚ ಸಿದ್ಧಾಂತೇ ಧಾರಾವಾಹಿಕಬುದ್ಧಿಸ್ಥಲೇ ನ

ಜ್ಞಾನಭೇದಃ, ಕಿಂತು ಯಾವದ್ಭಟಸ್ಪರಣಂ

ತಾವದ್ಭಟಾಕಾರಾಂತಃಕರಣವೃತ್ತಿರೇಕೈವ,

ನ ತು ನಾನಾ, ವೃತ್ತೇಃ ಸ್ವವಿರೋಧಿವೃತ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಪರ್ಯಂತಂ

ಸ್ಥಾಯಿತ್ವಾಭ್ಯುಪಗಮಾತ್, ತಥಾ ಚ ತತ್ಪ್ರತಿಫಲಿತಚೈತನ್ಯರೂಪಂ

ಘಟಾದಿಜ್ಞಾನಮಪಿ ತತ್ರ ತಾವತ್ಕಾಲೀನಮೇಕಮೇವ ಇತಿ ನಾವ್ಯಾಪ್ತಿಶಂಕಾಪಿ .

ನನು ಸಿದ್ಧಾಂತೇ ಘಟಾದೇರ್ಮಿಥ್ಯಾತ್ವೇನ ಬಾಧಿತತ್ವಾತ್ ಕಥಂ ತಜ್ಞಾನಂ

ಪ್ರಮಾಣಂ ?

ಉಚ್ಯತೇ . ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಾನಂತರಂ ಹಿ ಘಟಾದೀನಾಂ ಬಾಧಃ, ಯತ್ರ

ತ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಮಾತ್ಮೈವಾಭೂತ್ ತತ್ ಕೇನ ಕಂ ಪಶ್ಯೇತ್

ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ . ನ ತು ಸಂಸಾರದಶಾಯಾಂ ಬಾಧಃ, ಯತ್ರ ಹಿ ದ್ವೈತಮಿವ ಭವತಿ

ತದಿತರ ಇತರಂ ಪಶ್ಯತಿ ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ . ತಥಾ ಚ 'ಅಬಾಧಿತ' - ಪದೇನ

ಸಂಸಾರದಶಾಯಾಮಬಾಧಿತತ್ವಂ

ವಿವಕ್ಷಿತಂ, ಇತಿ ನ ಘಟಾದಿಪ್ರಮಾಯಮವ್ಯಾಪ್ತಿಃ . ತದುಕ್ತಂ -

"ದೇಹಾತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯೋ ಯದ್ವತ್ ಪ್ರಮಾಣತ್ವೇನ ಕಲ್ಪಿತಃ .

ಲೌಕಿಕಂ ತದ್ವದೇವೇದಂ ಪ್ರಮಾಣಾಂತ್ವಾಽಽತ್ಮನಿಶ್ಚಯಾತ್" . ಇತಿ .

'ಆ ಆತ್ಮನಿಶ್ಚಯಾತ್' - ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಪರ್ಯಂತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ .

'ಲೌಕಿಕಂ' ಇತಿ ಘಟಾದಿಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ .

ತಾನಿ ಚ ಪ್ರಮಾಣಾನಿ ಷಟ್ - ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನೌಪಮಾನಾಗಮ-

ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿಅನುಪಲಬ್ಧಿಭೇದಾತ್ . ತತ್ರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಯಾಃ ಕರಣಂ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣಂ . ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾ ಚಾತ್ರ ಚೈತನ್ಯಮೇವ,

"ಯತ್ ಸಾಕ್ಷಾದಪರೋಕ್ಷಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ .

'ಅಪರೋಕ್ಷಾದಿತ್ಯಸ್ಯ ಅಪರೋಕ್ಷಮಿತ್ಯರ್ಥಃ .

ನನು ಚೈತನ್ಯಮನಾದಿ ತತ್ ಕಥಂ ಚಕ್ಷುರಾದೇಸ್ತತ್ಕರಣತ್ವೇನ
 ಪ್ರಮಾಣತ್ವಮಿತಿ . ಉಚ್ಯತೇ . ಚೈತನ್ಯಸ್ಯಾನಾದಿತ್ವೇಽಪಿ
 ತದಭಿವ್ಯಂಜಕ- ಅಂತಃಕರಣವೃತ್ತಿರಿಂದ್ರಿಯಸನ್ನಿಕರ್ಷಾದಿನಾ
 ಜಾಯತೇ ಇತಿ ವೃತ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಂ ಚೈತನ್ಯಮಾದಿಮದಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ
 ಜ್ಞಾನಾವಭೇದಕತ್ವಾಚ್ಚ ವೃತ್ತೌ ಜ್ಞಾನತ್ವೋಪಚಾರಃ .
 ತದುಕ್ತಂ ವಿವರಣೇ^೧ ಅಂತಃಕರಣವೃತ್ತೌ ಜ್ಞಾನತ್ವೋಪಚಾರಾತ್^೨.
 ನನು ನಿರವಯವಸ್ಯಾಂತಃಕರಣಸ್ಯ ಪರಿಣಾಮಾತ್ಮಿಕಾ ವೃತ್ತಿಃ ಕಥಂ? ಇತ್ಥಂ .
 ನ ತಾವದಂತಃಕರಣಂ ನಿರವಯವಂ, ಸಾದಿದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ ಸಾವಯವತ್ವಾತ್ .
 ಸಾದಿತ್ವಂಚ^೩ ತನ್ಮನೋಽಸೃಜತ^೪ ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇಃ . ವೃತ್ತಿರೂಪಜ್ಞಾನಸ್ಯ
 ಮನೋಧರ್ಮತ್ವೇ ಚ^೫ ಕಾಮಃ ಸಂಕಲ್ಪೋ ವಿಚಿಕಿತ್ನಾ ಶ್ರದ್ಧಾಶ್ರದ್ಧಾ
 ದೃತಿರದೃತಿಹೀರ್ನೀರ್ಧೀರ್ಧೀರಿತ್ಯೇತತ್
 ಸರ್ವಂ ಮನ ಏವ^೬ ಇತಿ ಶ್ರುತಿರ್ಮಾನಂ , 'ಧೀ' -ಶಬ್ದೇನ
 ವೃತ್ತಿರೂಪಜ್ಞಾನಾಭಿಧಾನಾತ್ . ಅತ ಏವ ಕಾಮಾದೇರಪಿ
 ಮನೋಧರ್ಮತ್ವಂ ..
 ನನು ಕಾಮಾದೇರಂತಃಕರಣಧರ್ಮತ್ವೇ^೭ ಅಹಮಿಚ್ಛಾಮಿ, ಅಹಂ
 ಜಾನಾಮಿ, ಅಹಂ ಬಿಭೇಮಿ^೮ ಇತ್ಯಾದ್ಯನುಭವ ಆತ್ಮಧರ್ಮತ್ವಮವಗಾಹಮಾನಃ
 ಕಥಮುಪಪದ್ಯತೇ ? ಉಚ್ಯತೇ . ಅಯಃಪಿಂಡಸ್ಯ ದಗ್ಧ ತ್ವಾಭಾವೇಽಪಿ
 ದಗ್ಧ ತ್ವಾಶ್ರಯವಕ್ಷಿತಾದಾತ್ಮ್ಯಾಧ್ಯಾನಾದ್
 ಯಥಾ^೯ ಅಯೋ ದಹತಿ ಇತಿ ವ್ಯವಹಾರಃ ತಥಾ
 ಸುಖಾದ್ಯಾಕಾರಪರಿಣಾಮ್ಯಂತಃ- ಕರಣೈಕ್ಯಾಧ್ಯಾಸಾತ್
^{೧೦} ಅಹಂ ಸುಖೀ, ಅಹಂ ದುಃಖೀ^{೧೧} ಇತ್ಯಾದಿ ವ್ಯವಹಾರಃ .
 ನನು ಅಂತಃಕರಣಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯತಯಾಽತಿಂದ್ರಿಯತ್ವಾತ್ ಕಥಂ
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿಷಯತೇತಿ . ಉಚ್ಯತೇ . ನ ತಾವದಂತಃಕರಣಮಿಂದ್ರಿಯಮಿತ್ಯತ್ರ
 ಮಾನಮಸ್ತಿ^{೧೨} . ಮನಃಷಷ್ಠಾನೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ^{೧೩} ಇತಿ ಭಗವದ್ಗೀತಾವಚನಂ ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ
 ಚೇತ್ ನ ಅನಿಂದ್ರಿಯೇಣಾಪಿ ಮನಸಾ ಷಟ್ತ್ವಸಂಖ್ಯಾಪೂರಣಾವಿರೋಧಾತ್ .
 ನಹೀಂದ್ರಿಯಗತಸಂಖ್ಯಾಪೂರಣಮಿಂದ್ರಿಯೇನೈವೇತಿ ನಿಯಮಃ
^{೧೪} ಯಜಮಾನಪಂಚಮಾ ಇಡಾಂ ಭಕ್ಷಯಂತಿ^{೧೫} ಇತ್ಯತ್ರ
 ಋತ್ವಿಗ್ಗತಪಂಚತ್ವಸಂಖ್ಯಾಯಾ ಅನೃತ್ವಿಜಾಽಪಿ
 ಯಜಮಾನೇನ^{೧೬} ವೇದಾನಧ್ಯಾಪಯಾಮಾಸ ಮಹಾಭಾರತಪಂಚಮಾನ್^{೧೭}
 ಇತ್ಯಾದೌ ಚ ವೇದಗತಪಂಚತ್ವಸಂಖ್ಯಾಯಾ ಅವೇದೇನಾಪಿ ಭಾರತೇನ
 ಪೂರಣದರ್ಶನಾತ್^{೧೮} ಇಂದ್ರಿಯೇಭ್ಯಃ ಪರಾ ಹ್ಯರ್ಥಾ ಅರ್ಥೇಭ್ಯಶ್ಚ
 ಪರಂ ಮನಃ^{೧೯} ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತ್ಯಾ ಮನಸೋಽನಿಂದ್ರಿಯತ್ವಾವಗಮಾಚ್ಚ .

ನ ಚೈವಂ ಮನಸೋಽನಿಂದ್ರಿಯತ್ವೇ ಸುಖಾದಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ
 ಸಾಕ್ಷಾತ್ತ್ವಂ ನ ಸ್ಯಾತ್ ಇಂದ್ರಿಯಾಜನ್ಯತ್ವಾದಿತಿ ವಾಚ್ಯಂ .
 ನಹೀಂದ್ರಿಯಜನ್ಯತ್ವೇನ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತ್ವಂ
 ಅನುಮಿತ್ಯಾದೇರಪಿಮನೋಜನ್ಯತಯಾ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತ್ವಾಪತ್ತೇಃ
 ಈಶ್ವರಜ್ಞಾನಸ್ಯಾನಿಂದ್ರಿಯಜನ್ಯಸ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತ್ವಾನಾಪತ್ತೇಶ್ಚ .
 ಸಿದ್ಧಾಂತೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಪ್ರಯೋಜಕಂ ಕಿಮಿತಿ ಚೇತ್ ಕಿಂ ಜ್ಞಾನಗತಸ್ಯ
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಯೋಜಕಂ ಪೃಚ್ಛಸಿ ಕಿಂವಾ ವಿಷಯಗತಸ್ಯ .
 ಆದ್ಯೇ ಪ್ರಮಾಣಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ವಿಷಯಾವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಾಭೇದ ಇತಿ ಬ್ರೂಮಃ .
 ತಥಾಹಿ ತ್ರಿವಿಧಂ ಚೈತನ್ಯಂ -

ವಿಷಯಚೈತನ್ಯಂ ಪ್ರಮಾಣಚೈತನ್ಯಂ ಪ್ರಮಾತೃಚೈತನ್ಯಂ
 ಚೇತಿ . ತತ್ರ ಘಟಾದ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಂ ಚೈತನ್ಯಂ ವಿಷಯಚೈತನ್ಯಂ
 ಅಂತಃಕರಣವೃತ್ತವಚ್ಛಿನ್ನಂ ಚೈತನ್ಯಂ ಪ್ರಮಾಣಚೈತನ್ಯಂ
 ಅಂತಃಕರಣವಚ್ಛಿನ್ನಂ ಚೈತನ್ಯಂ ಪ್ರಮಾತೃಚೈತನ್ಯಂ .
 ತತ್ರ ಯಥಾ ತಡಾಗೋದಕಂ ಭಿದ್ರಾನ್ನಿರ್ಗತ್ಯ ಕುಲ್ಯಾತ್ಮನಾ
 ಕೇದಾರಾನ್ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ತದ್ವದೇವ ಚತುಷ್ಕೋಣಾದ್ಯಾಕಾರಂ ಭವತಿ ತಥಾ
 ತೈಜಸಮಂತಃಕರಣಮಪಿ ಚಕ್ಷುರಾದಿದ್ವಾರಾ ನಿರ್ಗತ್ಯ
 ಘಟಾದಿವಿಷಯದೇಶಂ ಗತ್ವಾ ಘಟಾದಿವಿಷಯಾಕಾರೇಣ ಪರಿಣಮತೇ . ಸ
 ಏವ ಪರಿಣಾಮೋ ವೃತ್ತಿರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ಅನುಮಿತ್ಯಾದಿಸ್ಥಲೇ ತು ಅಂತಃಕರಣಸ್ಯ
 ನ ವಹ್ಯಾದಿದೇಶಗಮನಂ ವಹ್ಯಾದೇಶ್ಚಕ್ಷುರಾದ್ಯಸನ್ನಿಕರ್ಷಾತ್ .
 ತಥಾ ಚ¹ ಅಯಂ ಘಟಃ

ಇತ್ಯಾದಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಥಲೇ ಘಟಾದೇಸ್ತದಾಕಾರವೃತ್ತೇಶ್ಚ
 ಬಹಿರೇಕತ್ರ ದೇಶೇ ಸಮವಧಾನಾತ್ ತದುಭಯಾವಚ್ಛಿನ್ನಂ ಚೈತನ್ಯಮೇಕಮೇವ
 ವಿಭಾಜಕಯೋರಪ್ಯಂತಃಕರಣವೃತ್ತಿಘಟಾದಿವಿಷಯಯೋಃ ಏಕದೇಶಸ್ಥತ್ವೇನ
 ಭೇದಾಜನಕತ್ವಾತ್ . ಅತ ಏವ ಮರಾಂತರ್ವರ್ತಿಘಟಾವಚ್ಛಿನ್ನಾಕಾಶೋ
 ನ ಮರಾವಚ್ಛಿನ್ನಾಕಾಶಾದ್ಭಿದ್ಯತೇ . ತಥಾ ಚ¹ ಅಯಂ ಘಟಃ

" ಇತಿ ಘಟಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಥಲೇ ಘಟಾಕಾರವೃತ್ತೇರ್ಘಟಸಂಯೋಗಿತಯಾ
 ಘಟಾವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ತದ್ವೃತ್ತವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಸ್ಯ
 ಚಾಭಿನ್ನತಯಾ ತತ್ರ ಘಟಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಘಟಾಂಶೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಂ .
 ಸುಖಾದ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ತದ್ವೃತ್ತವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಸ್ಯ
 ಚ ನಿಯಮೇನೈಕದೇಶಸ್ಥಿತೋಪಾಧಿದ್ವಯಾವಚ್ಛಿನ್ನತ್ವಾತ್
 ನಿಯಮೇನ " ಅಹಂ ಸುಖೀ" ಇತ್ಯಾದಿಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಂ .

ನನ್ನೇವಂ ಸ್ವವೃತ್ತಿಸುಖಾದಿಸ್ಮರಣಸ್ಯಾಪಿ ಸುಖಾದ್ಯಂಶೇ
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾಪತ್ತಿರಿತಿ ಚೇತ್ ನ ತತ್ರ ಸ್ಮಯಮಾಣಸುಖಸ್ಯಾತೀತತ್ವೇನ
 ಸ್ಮತಿರೂಪಾಂತಃಕರಣವೃತ್ತೇರ್ವರ್ತಮಾನತ್ವೇನ ತತ್ರೋಪಾಧ್ಯೋರ್ಭಿನ್ನಕಾಲೀನತಯಾ
 ತತ್ತದವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಯೋರ್ಭೇದಾತ್ . ಉಪಾಧ್ಯೋರೇಕದೇಶಸ್ಥತ್ವೇ ಸತಿ
 ಏಕಕಾಲೀನತ್ವಸ್ಯೈವೋಪಾಧೇಯಾಭೇದಪ್ರಯೋಜಕತ್ವಾತ್ . ಯದಿ
 ಚೈಕದೇಶಸ್ಥತ್ವಮಾತ್ರಮುಪಧೇಯಾಭೇದಪ್ರಯೋಜಕಂ ತದಾ¹ ಅಹಂ
 ಪೂರ್ವಂ ಸುಖೀ² ಇತ್ಯಾದಿಸ್ಮೃತಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ
 ವರ್ತಮಾತತ್ವಂ ವಿಷಯ-ವಿಶೇಷಣಂ ದೇಯಂ .
 ನನ್ನೇವಮಪಿ ಸ್ವಕೀಯಧರ್ಮಾಧರ್ಮೌ ವರ್ತಮಾನೌ ಯದಾ
 ಶಬ್ದಾದಿನಾ ಜ್ಞಾಯತೇ ತದಾ ತಾದೃಶಶಾಬ್ದಜ್ಞಾನಾದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ ತತ್ರ
 ಧರ್ಮಾದ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನ-ತದ್ವೃತ್ತವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಯೋರೇಕತ್ವಾದಿತಿ
 ಚೇತ್ ನ . ಯೋಗ್ಯತ್ವಸ್ಯಾಪಿ ವಿಷಯವಿಶೇಷಣತ್ವಾತ್ .
 ಅಂತಃಕರಣಧರ್ಮತ್ವಾವಿಶೇಷೇಽಪಿ ಕಿಂಚಿದಯೋಗ್ಯಮಿತ್ಯತ್ರ
 ಫಲವಲಕಲ್ಪಃ ಸ್ವಭಾವ ಏವ ಶರಣಂ .
 ಅನ್ಯಥಾ ನ್ಯಾಯಮತೇಽಪ್ಯಾತ್ಮಧರ್ಮತ್ವಾವಿಶೇಷಾತ್
 ಸುಖಾದಿವತ್ ಧರ್ಮಾದೇರಪಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾಪತ್ತಿದುರ್ವಾರಾ .
 ನ ಚೈವಮಪಿ ಸುಖಸ್ಯ ವರ್ತಮಾನತಾದಶಾಯಾಂ³ ತ್ವಂ
 ಸುಖೀ⁴ ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಜನ್ಯಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತಾ ಸ್ಯಾದಿತಿ ವಾಚ್ಯಂ
 ಇಷ್ಟತ್ವಾತ್⁵ . ದಶಮಸ್ತಮಸಿ⁶ ಇತ್ಯಾದೌ
 ಸನ್ನಿಕೃಷ್ಟವಿಷಯೇ ಶಬ್ದಾದಪ್ಯಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಾಭ್ಯುಪಗಮಾತ್ .
 ಅತ ಏವ⁷ ಪರ್ವತೋ ವಹ್ನಿಮಾನ್⁸ ಇತ್ಯಾದಿಜ್ಞಾನಮಪಿ ಬಹ್ವಂಶೇ
 ಪರೋಕ್ಷಂ ಪರ್ವತಾಂಶೇಽಪರೋಕ್ಷಂ ಪರ್ವತಾದ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಸ್ಯ
 ಬಹಿರ್ನಿಃಸೃತಾಂತಃಕರಣವೃತ್ತವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಸ್ಯಾಭೇದಾತ್ .
 ವಹ್ಯಂಶೇ ತು ಅಂತಃಕರಣವೃತ್ತಿನಿರ್ಗಮನಾಭಾವೇನ ವಹ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನ-
 ಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ಚ ಪರಸ್ಪರಂ ಭೇದಾತ್ .
 ತಥಾಚಾನುಭವಃ⁹ ಪರ್ವತಂ ಪಶ್ಯಾಮಿ¹⁰ ವಹ್ನಿಮನುಮಿನೋಮಿ¹¹
 ಇತಿ . ನ್ಯಾಯಮತೇ ತು¹² ಪರ್ವತಮನುಮಿನೋಮಿ¹³ ಇತ್ಯನುವ್ಯವಸಾಯಾಪತ್ತಿಃ .
 ಅಸನ್ನಿಕೃಷ್ಟಪಕ್ಷಕಾನುಮಿತೌ ತು ಸರ್ವಾಂಶೇಽಪಿ ಜ್ಞಾನಂ
 ಪರೋಕ್ಷಂ¹⁴ . ಸುರಭಿ ಚಂದನಂ¹⁵ ಇತ್ಯಾದಿಜ್ಞಾನಮಪಿ
 ಚಂದನಖಂಡಾಂಶೇಽಪರೋಕ್ಷಂ
 ಸೌರಭಾಂಶೇ ಚ ಪರೋಕ್ಷಂ ಸೌರಭಸ್ಯ

ಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯಾಯೋಗ್ಯತಯಾ ಯೋಗ್ಯತ್ವಘಟಿತಸ್ಯ ನಿರುಕ್ತಲಕ್ಷಣಸ್ಯಾಭಾವಾತ್ .
ನ ಚೈವಮೇಕತ್ರ ಜ್ಞಾನೇ ಪರೋಕ್ಷತ್ವಾಪರೋಕ್ಷತ್ವಯೋರಭ್ಯುಪಗಮೇ
ತಯೋರ್ಜಾತಿತ್ವಂ ನ ಸ್ಯಾದಿತಿ ವಾಚ್ಯಂ ಇಷ್ಟತ್ವಾತ್ .

ಜಾತಿತ್ವೋಪಾಧಿತ್ವಪರಿಭಾಷಾಯಾಃ

ಸಕಲಪ್ರಮಾಣಾಗೋಚರತಯಾಽಪ್ರಾಮಾಣಿಕತ್ವಾತ್ .

"ಘಟೋಽಯಂ" ಇತ್ಯಾದಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಹಿ ಘಟತ್ವಾದಿಸದ್ಭಾವೇ
ಮಾನಂ ನ ತು ತಸ್ಯ ಜಾತಿತ್ವೇಪಿ ಜಾತಿತ್ವರೂಪಸಾಧ್ಯಪ್ರಸಿದ್ಧೌ
ತತ್ಸಾಧಕಾನುಮಾನಸ್ಯಾಪ್ಯನವಕಾಶಾತ್ . ಸಮವಾಯಾಸಿದ್ಧಯಾ
ಬ್ರಹ್ಮಭಿನ್ನನಿಖಿಲಪ್ರಪಂಚಸ್ಯಾನಿತ್ಯತಯಾ ಚ ನಿತ್ಯತ್ವಸಮವೇತತ್ವಘಟಿತಜಾತಿತ್ವಸ್ಯ
ಘಟತ್ವಾದಾವಸಿದ್ಧೇಶ್ಚ . ಏವಮೇವೋಪಾಧಿತ್ವಂ ನಿರಸನೀಯಂ .

"ಪರ್ವತೋ ವಹ್ನಿಮಾನ" ಇತ್ಯಾದೌ ಚ ಪರ್ವತಾಂಶೇ ವಹ್ನಯೋಃ
ಚಾಂತಃಕರಣವೃತ್ತಿಭೇದಾಂಗೀಕಾರೇಣ ತತ್ತದ್ವೃತ್ತ್ಯವಭೇದಕಭೇದೇನ
ಪರೋಕ್ಷತ್ವಾಪರೋಕ್ಷತ್ವಯೋರೇಕತ್ರ ಚೈತನ್ಯೇ ವೃತ್ತೌ ನ ಕಶ್ಚಿತ್ ವಿರೋಧಃ . ತಥಾ
ಚ ತತ್ತದಿಂದ್ರಿಯಯೋಗ್ಯವರ್ತಮಾನವಿಷಯಾವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಭಿನ್ನತ್ವಂ
ತತ್ತದಾಕಾರವೃತ್ತ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಜ್ಞಾನಸ್ಯ ತತ್ತದಂಶೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಂ .
ಘಟಾದೇವಿಷಯಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಂತು ಪ್ರಮಾತ್ರಭಿನ್ನತ್ವಂ .

ನನು ಕಥಂ ಘಟಾದೇರಂತಃಕರಣಾವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಭೇದಃ "ಅಹಮಿದಂ
ಪಶ್ಯಾಮಿ" ಇತಿ ಭೇದಾನುಭವವಿರೋಧಾದಿತಿ ಚೇತ್ ಉಚ್ಯತೇ . ಪ್ರಮಾತ್ರಭೇದೋ
ನಾಮ ನ ತಾವದೈಕ್ಯಂ ಕಿಂತು ಪ್ರಮಾತ್ರಸತ್ತಾತಿರಿಕ್ತಸತ್ತಾತ್ವಾಭಾವಃ . ತಥಾ
ಚ ಘಟಾದೇಃ ಸ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯೇಽಧ್ಯಸ್ತತಯಾ ವಿಷಯಚೈತನ್ಯಸತ್ತೈವ
ಘಟಾದಿಸತ್ತಾ ಅಧಿಷ್ಠಾನಸತ್ತಾತಿರಿಕ್ತಯಾ

ಆರೋಪಿತಸತ್ತಾಯಾನಂಗೀಕಾರಾತ್ . ವಿಷಯಚೈತನ್ಯಂ ಚ
ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ ಪ್ರಮಾತ್ರಚೈತನ್ಯಮೇವೇತಿ ಪ್ರಮಾತ್ರಚೈತನ್ಯೈಸ್ಯೈವ
ಘಟಾದ್ಯಧಿಷ್ಠಾನತಯಾ ಪ್ರಮಾತ್ರಸತ್ತೈವ ಘಟಾದಿಸತ್ತಾ ನಾನ್ಯೇತಿ
ಸಿದ್ಧಂ ಘಟಾದೇರಪರೋಕ್ಷತ್ವಂ ಅನುಮಿತ್ಯಾದಿಸ್ಥಲೇ ತ್ವಂತಃಕರಣಸ್ಯ
ವಹ್ನಯೋಃ ದಿದೇಶನಿರ್ಗಮನಾಭಾವೇನ ವಹ್ನಯಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಸ್ಯ
ಪ್ರಮಾತ್ರಚೈತನ್ಯಾತ್ಮಕತಯಾ ವಹ್ನಯಾದಿಸತ್ತಾ ಪ್ರಮಾತ್ರಸತ್ತಾತೋ ಭಿನ್ನಾ ಇತಿ
ನಾತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ .

ನನ್ವೇವಮಪಿ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾದಿಗೋಚರಾನುಮಿತ್ಯಾದಿಸ್ಥಲೇ

ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಯೋಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾಪತ್ತಿಃ

ಧರ್ಮಾದ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಮಾತ್ರಚೈತನ್ಯಾಭಿನ್ನತಯಾ

ಧರ್ಮಾದಿಸತ್ತಾಯಾಃ ಪ್ರಮಾತ್ರಸತ್ತಾನತಿರೇಕಾದಿತಿ ಚೇತ್

ನ ಯೋಗ್ಯತ್ವಸ್ಯಾಪಿ ವಿಶೇಷವಿಶೇಷಣತ್ವಾತ್ .

ನನ್ನೇವಮಪಿ "ರೂಪೀ ಘಟಃ" ಇತಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಥಲೇ

ಘಟಗತಪರಿಮಾಣಾದೇಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾಪತ್ತಿಃ

ರೂಪಾವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ಪರಿಮಾಣಾದ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಸ್ಯ

ಚೈಕತಯಾ ರೂಪಾವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಮಾತ್ರಚೈತನ್ಯಾಭೇದೇ

ಪರಿಮಾಣಾದ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ಪ್ರಮಾತ್ರಭಿನ್ನತಯಾ

ಪರಿಮಾಣಾದಿಮತ್ತಾಯಾಃ ಪ್ರಮಾತ್ರಸತ್ತಾತಿರಿಕ್ತತ್ವಾಭಾವಾತ್

ಇತಿ ಚೇತ್ ನ ತತ್ತದಾಕಾರವೃತ್ತ್ಯಪಹಿತತ್ವಸ್ಯಾಪಿ

ಪ್ರಮಾತ್ರವಿಶೇಷಣತ್ವಾತ್ .

ರೂಪಾಕಾರವೃತ್ತಿದಶಾಯಾಂ ಪರಿಮಾಣಾದ್ಯಾಕಾರವೃತ್ತ್ಯಭಾವೇನ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತ್ಯಭಾವಾತ್

ನನ್ನೇವಂ ವೃತ್ತಾವವ್ಯಾಪ್ತಿಃ ಅನವಸ್ಥಾಭಿಯಾ ವೃತ್ತಿಗೋಚರವೃತ್ತ್ಯನಂಗೀಕಾರೇಣ

ತತ್ರ ಸ್ವಾಕಾರವೃತ್ತ್ಯಪಹಿತತ್ವಘಟಿತೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಾಭಾವಾತ್ ಇತಿ ಚೇತ್ ನ .

ಅನವಸ್ಥಾಭಿಯಾ ವೃತ್ತೇವೃತ್ತ್ಯಂತರಾವಿಷಯತ್ವೇಽಪಿ ಸ್ವವಿಷಯತ್ವಾಭ್ಯುಪಗಮೇನ

ಸ್ವವಿಷಯವೃತ್ತ್ಯಪಹಿತಪ್ರಮಾತ್ರಚೈತನ್ಯಾಭಿನ್ನಸತ್ತಾಕತ್ವಸ್ಯ ತತ್ರಾಪಿ ಭಾವಾತ್ .

ಏವಾಂಚಾಂತಃಕರಣತದ್ಧರ್ಮಾದೀನಾಂ ಕೇವಲಸಾಕ್ಷಿವಿಷಯತ್ವೇಽಪಿ

ತತ್ತದಾಕಾರವೃತ್ತ್ಯಭ್ಯುಪಗಮೇನ ಉಕ್ತಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ತತ್ರಾಪಿ ಸತ್ತಾನ್ನಾವ್ಯಾಪ್ತಿಃ .

ನ ಚಾಂತಃಕರಣತದ್ಧರ್ಮಾದೀನಂ

ವೃತ್ತಿವಿಷಯತ್ವಾಭ್ಯುಪಗಮೇ ಕೇವಲಸಾಕ್ಷಿವಿಷಯತ್ವಾಭ್ಯುಪಗಮವಿರೋಧ

ಇತಿ ವಾಚ್ಯಂ . ನ ಹಿ ವೃತ್ತಿಂ ವಿನಾ ಸಾಕ್ಷಿವಿಷಯತ್ವಂ

ಕೇವಲಸಾಕ್ಷಿವೇದ್ಯತ್ವಂ ಕಿಂತ್ಸಿಂದ್ರಿಯಾನುಮಾನಾದಿಪ್ರಮಾಣವ್ಯಾಪಾರಮಂತರೇಣ

ಸಾಕ್ಷಿವಿಷಯತ್ವಂ ಅತಃ

ಏವಾಹಂಕಾರಟೀಕಾಯಾಮಾಚಾರ್ಯೈರಹಮಾಕಾರಾಂತಃ-

ಕರಣವೃತ್ತಿರಂಗೀಕೃತಾ . ಅತಃ ಏವ ಚ ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕರಜತಸ್ಥಲೇ

ರಜತಾಕಾರಾವಿದ್ಯಾವೃತ್ತಿಃ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕೈರಂಗೀಕೃತಾ . ತಥಾಚಾಂತಃಕರಣತದ್ಧರ್ಮಾದಿಷು

ಕೇವಲಸಾಕ್ಷಿವೇದ್ಯೇಷು ವೃತ್ತ್ಯಪಹಿತತ್ವಘಟಿತಲಕ್ಷಣಸ್ಯ

ಸತ್ತಾನ್ನಾವ್ಯಾಪ್ತಿಃ . ತದಯಂ ನಿರ್ಗಲಿತಾರ್ಥಃ -

"ಸ್ವಾಕಾರವೃತ್ತ್ಯಪಹಿತ-

ಪ್ರಮಾತ್ರಚೈತನ್ಯಸತ್ತಾತಿರಿಕ್ತಸತ್ತಾಕತ್ವಶೂನ್ಯತ್ವೇ ಸತಿ ಯೋಗ್ಯತ್ವಂ ವಿಷಯಸ್ಯ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಂ .

ತತ್ರ ಸಂಯೋಗ- ಸಂಯುಕ್ತತಾದಾತ್ಮ್ಯಾದೀನಾಂ ಸನ್ನಿರೂಪಾಣಾಂ

ಚೈತನ್ಯಾಭಿವ್ಯಂಜಕವೃತ್ತಿಜನನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ .

ಸಾ ಚ ವೃತ್ತಿಶ್ಚತುವಿಧಾ - ಸಂಶಯೋ ನಿಶ್ಚಯೋ ಗರ್ವಃ ಸ್ಮರಣಮಿತಿ .

ಏವಂವಿಧವೃತ್ತಿಭೇದೇನ ಏವಮಪ್ಯಂತಃಕರಣಂ ಮನ

ಇತಿ ಬುದ್ಧಿರಿತಿ ಅಹಂಕಾರ ಇತಿ ಚಿತ್ತಮಿತಿ ಚಾಖ್ಯಾಯತೇ . ತದುಕ್ತಂ -

"ಮನೋಬುದ್ಧಿರಹಂಕಾರಶ್ಚಿತ್ತಂ ಕರಣಮಂತರಂ .

ಸಂಶಯೋ ನಿಶ್ಚಯೋ ಗರ್ವಃ ಸ್ಮರಣಂ ವಿಷಯಾ ಇಮೇ "

ತಚ್ಚ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ದ್ವಿವಿಧಂ ಸವಿಕಲ್ಪಕನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಭೇದಾತ್ . ತತ್ರ ಸವಿಕಲ್ಪಕಂ
ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಗಾಹಿ ಜ್ಞಾನಂ . ಯಥಾ

"ಘಟಮಹಂ ಜಾನಾಮಿ" ಇತ್ಯಾದಿಜ್ಞಾನಂ .

ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಂತು ಸಂಸರ್ಗಾನವಗಾಹಿ ಜ್ಞಾನಂ . ಯಥಾ

"ಸೋಽಯಂ ದೇವದತ್ತಃ" ತತ್ತ್ವಮಸಿ" ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಜನ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಂ .

ನನು ಶಾಬ್ದಮಿದಂ ಜ್ಞಾನಂ ನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ

ಇಂದ್ರಿಯಾಜನ್ಯತ್ವಾತ್

ಇತಿ ಚೇತ್ ನ . ನಹಿ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯತ್ವಂ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವೇ ತಂತ್ರಂ ದೂಷಿತತ್ವಾತ್ ಕಿಂತು ಯೋಗ್ಯವರ್ತಮಾನವಿಷಯಕತ್ವೇ

ಸತಿ ಪ್ರಮಾಣಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ವಿಷಯಚೈತನ್ಯಾಭಿನ್ನತ್ವಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ .

ತಥಾಚ್ "ಸೋಽಯಂ ದೇವದತ್ತಃ" ಇತಿ ವಾಕ್ಯಜನ್ಯಜ್ಞಾನಸ್ಯ

ಸನ್ನಿವೃಷ್ಟವಿಷಯತಯಾ ಬಹಿನಿಃಸೃತಾಂತಃಕರಣವೃತ್ತ್ಯ - ಭ್ಯುಪಗಮೇನ

ದೇವದತ್ತವಚ್ಚಿನ್ನಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ವೃತ್ತ್ಯವಚ್ಚಿನ್ನಚೈತನ್ಯಾಭಿನ್ನತಯಾ

"ಸೋಽಯಂ ದೇವದತ್ತಃ" ಇತಿ ವಾಕ್ಯಜನ್ಯಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಂ .

ಏವಂ "ತತ್ತ್ವಮಸಿ" ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಜನ್ಯಜ್ಞಾನಸ್ಯಾಪಿ

ತತ್ರ ಪ್ರಮಾತುರೇವ ವಿಷಯತಯಾ ತದುಭಯಾಭೇದಸ್ಯ ಸತ್ತ್ವಾತ್ .

ನನು ವಾಕ್ಯಜನ್ಯಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಪದಾರ್ಥಸಂಸರ್ಗವಗಾಹಿತಯಾ

ಕಥಂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕತ್ವಂ ? ಉಚ್ಯತೇ . ವಾಕ್ಯಜನ್ಯಜ್ಞಾನವಿಷಯತ್ವೇ

ಹಿ ನ ಪದಾರ್ಥಸಂಸರ್ಗತ್ವಂ ತಂತ್ರಂ ಅನಭಿಮತಸಂಸರ್ಗಸ್ಯಾಪಿ

ವಾಕ್ಯಜನ್ಯಜ್ಞಾನವಿಷಯತ್ವಾಪತ್ತೇಃ ಕಿಂತು ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷಯತ್ವಂ .

ಪ್ರಕೃತೇ ಚ "ನದೇವ ಸೋಮ್ಯೇದಮಗ್ರ ಆಸೀತ್" ಇತ್ಯುಪಕ್ರಮ್ಯ

"ತತ್ ಸತ್ಯಂ ಸ ಆತ್ಮಾ ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಶ್ವೇತಕೇತೋ"

ಇತ್ಯುಪಸಂಹಾರೇಣ ವಿಶುದ್ಧೇಬ್ರಹ್ಮಣಿ ವೇದಾಂತಾನಾಂ ತಾತ್ಪರ್ಯಮವಸಿತಂ

ಇತಿ ಕಥಂ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷಯಂ ಸಂಸರ್ಗಮವಬೋಧಯೇತ್ . ಇದಮೇವ

"ತತ್ತ್ವಮಸಿ" ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಾನಾಮಖಂಡಾರ್ಥತ್ವಂ ಯತ್

ಸಂಸರ್ಗಾನವಗಾಹಿಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಜನಕತ್ವಮಿತಿ . ತದುಕ್ತಂ .

"ಸಂಸರ್ಗಸಂಗಿಸಮ್ಯಗ್ಗೀಹೇತುತಾ ಯಾ ಗಿರಾಮಿಯಂ .

ಉಕ್ತಾಖಂಡಾರ್ಥತಾ ಯದ್ವಾ ತತ್ಪ್ರತಿಪದಿಕಾರ್ಥತಾ ..

ಪ್ರಾತಿಪದಿಕಾರ್ಥಮಾತ್ರಪರತ್ವಂ ವಾಽಖಂಡಾರ್ಥತ್ವಂ ಇತಿ ಚತುರ್ಥಪಾದಾರ್ಥಃ .

ತಚ್ಚ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಪುನರ್ವಿಧಂ - ಜೀವನಾಕ್ಷಿ ಈಶ್ವರನಾಕ್ಷಿ

ಚೇತಿ . ತತ್ರ ಜೀವೋ ನಾಮ ಅಂತಃಕರಣಾವಚ್ಛಿನ್ನಂ ಚೈತನ್ಯಂ

ತತ್ಸಾಕ್ಷೀ ತು ಅಂತಃಕರಣೋಪಹಿತಂ ಚೈತನ್ಯಂ .

ಅಂತಃಕರಣಸ್ಯ ವಿಶೇಷಣತ್ವೋಪಾಧಿತ್ವಾಭ್ಯಾಮನಯೋರ್ಭೇದಃ .

ವಿಶೇಷಣಂಚ ಕಾರ್ಯಾನ್ವಯಿ ವರ್ತಮಾನಂ

ವ್ಯಾವರ್ತಕಂ ಉಪಾಧಿಶ್ಚ ಕಾರ್ಯಾನನ್ವಯೀ ವ್ಯಾವರ್ತಕೋ ವರ್ತಮಾನಶ್ಚ .

"ರೂಪವಿಶಿಷ್ಟೋಘಟೋಽನಿತ್ಯಃ"ಇತ್ಯತ್ರ

ರೂಪಂ ವಿಶೇಷಣಂ "ಕರ್ಣಶಷ್ಟುಲ್ಕವಚ್ಛಿನ್ನಂ ನಭಃ ಶ್ರೋತ್ರಂ"

ಇತ್ಯತ್ರ ಕರ್ಣಶಷ್ಟುಲ್ಕವಾಧಿಃ . ಅಯಮೇವೋಪಾಧಿರ್ನೈಯಾಯಿಕೈಃ ಪರಿಚಾಯಕ

ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ಪ್ರಕೃತೇ ಚಾಂತಃಕರಣಸ್ಯ ಜಡತಯಾ ವಿಷಯಭಾಸಕತ್ವಾಯೋಗೇನ

ವಿಷಯಭಾಸಕಚೈತನ್ಯೋಪಾಧಿತ್ವಂ . ಅಯಂಚ ಜೀವನಾಕ್ಷೀ ಪ್ರತ್ಯಾತ್ಮಂ

ನಾನಾ ಏಕತ್ವೇ ಚೈತ್ರಾವಗತೇ ಮೈತ್ರಸ್ಯಾಪ್ಯನುಸಂಧಾನಪ್ರಸಂಗಃ .

ಈಶ್ವರನಾಕ್ಷೀ ತು ಮಾಯೋಪಹಿತಂ ಚೈತನ್ಯಂ . ತಚ್ಚೈಕಂ

ತದುಪಾಧಿಭೂತಮಾಯಾಯಾ ಏಕತ್ವಾತ್ . ಇಂದ್ರೋ ಮಾಯಾಭಿಃ ಪುರುರೂಪ

ಈಯತೇ" ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೌ ಮಾಯಾಭಿರಿತಿ ಬಹುವಚನಸ್ಯ ಮಾಯಾಗತ-

ಶಕ್ತಿವಿಶೇಷಾಭಿಪ್ರಾಯತಯಾ ಮಾಯಾಗತಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ತಮೋರೂಪಗುಣಾಭಿ-

ಪ್ರಾಯತಯಾ ವೋಪಪತ್ತಿಃ .

"ಮಾಯಾಂತು ಪ್ರಕೃತಿಂ ವಿದ್ಯಾನ್ಮಾಯಿನಂ ತು ಮಹೇಶ್ವರಂ" .

"ತರತ್ಯವಿದ್ಯಾಂ ವಿತತಾಂ ಹೃದಿ ಯಸ್ಮಿನ್ನಿವೇಶಿತೇ .

ಯೋಗೀ ಮಾಯಾಮಮೇಯಾಮ ತಸ್ಮೈ ವಿದ್ಯಾತ್ಮನೇ ನಮಃ" ..

"ಅಜಾಮೇಕಾಂ ಲೋಹಿತಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣಾಂ

ವಹ್ನೀಃ ಪ್ರಜಾ ಸೃಜಮಾನಾಂ ಸರೂಪಾಃ .

ಅಜೋ ಹ್ಯೇಕೋ ಜುಷಮಾನೋಽನುಶೇತೇ

ಜಹಾತ್ಯೇನಾಂ ಭುಕ್ತಭೋಗಾಮಜೋಽನ್ಯಃ" ..

ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿತ್ಯತಿಷ್ಠು ಏಕವಚನೇನ ಲಾಘವಾನುಗೃಹೀತೇನ ಮಾಯಾಯಾ

ಏಕತ್ವಂ ನಿಶ್ಚಿಯತೇ .

ತತಶ್ಚ ತದುಪಹಿತಂ ಚೈತನ್ಯಂ ಈಶ್ವರನಾಕ್ಷೀ . ತಚ್ಚಾನಾದಿ

ತದುಪಾಧೇರ್ಮಾಯಾಯಾ ಅನಾದಿತ್ವಾತ್ . ಮಾಯಾವಚ್ಛಿನ್ನಂ ಚೈತನ್ಯಂ ಚ

ಪರಮೇಶ್ವರಃ .

ಮಾಯಾಯಾ ವಿಶೇಷಣತ್ವೇ ಈಶ್ವರತ್ವಂ ಉಪಾಧಿತ್ವೇ ನಾಕ್ಷಿತ್ವಂ

ಇತೀಶ್ವರತ್ವಸಾಕ್ಷಿತ್ವಯೋರ್ಭೇದಃ ನ ತು ಧರ್ಮಿಣೋರೀಶ್ವರತತ್ಸಾಕ್ಷಿಣೋಃ .

ಸ ಚ ಪರಮೇಶ್ವರ ಏಕೋಽಪಿ ಸ್ವೋಪಾಧಿಭೂತಮಾಯಾನಿಷ್ಠಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ತಮೋಗುಣಭೇದೇ

ಬ್ರಹ್ಮಾವಿಷ್ಣುಮಹೇಶ್ವರಾದಿಶಬ್ದವಾಚ್ಯತಾಂ ಭಜತೇ .

ನನು ಈಶ್ವರಸಾಕ್ಷಿಣೋಽನಾದಿತ್ವೇ ತದೈಕ್ಷತ ಬಹುಸ್ಯಾಂ ಪ್ರಜಾಯೇಯ

ಇತ್ಯಾದೌ ಸೃಷ್ಟಿಪೂರ್ವಸಮಯೇ ಪರಮೇಶ್ವರಸ್ಯಾಗಂತುಕಮೀಕ್ಷಣಮುಚ್ಯಮಾನಂ

ಕಥಮುಪಪದ್ಯತೇ ಉಚ್ಯತೇ . ಯಥಾ ವಿಷಯೇಂದ್ರಿಯಸನ್ನಿಕರ್ಷಾದಿಕಾರಣವಶೇನ

ಜೀವೋಪಾಧ್ಯಂತಃಕರಣಸ್ಯ ವೃತ್ತಿಭೇದಾ ಜಾಯಂತೇ ತಥಾ ಸೃಜ್ಯಮಾನ-

ಪ್ರಾಣಿಕರ್ಮವಶೇನ ಪರಮೇಶ್ವರೋಪಾಧಿಭೂತಮಾಯಾಯಾ ವೃತ್ತಿವಿಶೇಷಾಃ

"ಇದಮಿದಾನೀಂ ಸ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ" ಇದಮಿದಾನೀಂ ಪಾಲಯಿತವ್ಯಂ"

" ಇದಮಿದಾನೀಂ ಸಂಹರ್ತವ್ಯಂ" ಇತ್ಯಾದ್ಯಾಕಾರಾ ಜಾಯಂತೇ . ತಾಸಾಂ ಚ

ವೃತ್ತೀನಾಂ ಸಾದಿತ್ವಾತ್ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತಚೈತನ್ಯಮಪಿ ಸಾದೀತ್ಯುಚ್ಯತೇ .

ಏವಂ ಸಾಕ್ಷಿದ್ವೈವಿಧ್ಯೇನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನದ್ವೈವಿಧ್ಯಂ . ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಂ

ಚ ಜ್ಞೇಯಗತಂ ಝಪ್ತಿಗತಂ ಚ ನಿರೂಪಿತಂ . ತತ್ರ ಜ್ಞಪ್ತಿಗತಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಸ್ಯ

ಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಂ ಚಿತ್ತಮೇವ" ಪರ್ವತೋ ವಹ್ನಿಮಾನ್" ಇತ್ಯಾದಾವಪಿ

ವಹ್ನ್ಯದ್ಯಾಕಾರವೃತ್ತೌ ಪಹಿತಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಾತ್ಮಾಂಶೇ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶತಯಾ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾತ್ . ತತ್ತದ್ವಿಷಯಾಶಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಂತು ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮೇವ . ತಸ್ಯ ಚ

ಭ್ರಾಂತಿರೂಪಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇ ನಾತಿವ್ಯಾಪಿತ್ಃ ಭ್ರಮಪ್ರಮಾಸಾಧಾರಣಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವ-

ಸಾಮಾನ್ಯನಿರ್ವಚನೇನ ತಸ್ಯಾಪಿ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಾತ್ . ಯದಾ ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಯಾ

ಏವ ಲಕ್ಷಣಂ ವಕ್ತವ್ಯಂ ತದಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣೇಽಬಾಧಿತತ್ವಂ ವಿಷಯವಿಶೇಷಣಂ

ದೇಯಂ . ಶುಕ್ತಿರೂಪ್ಯಾದಿಭ್ರಮಸ್ಯ ಸಂಸಾರಕಾಲೀನಬಾಧವಿಷಯಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕ-

ರಜತಾದಿವಿಷಯಕರ್ತೇನೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಾಭಾವಾತ್ ನಾತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ .

ನನು ವಿಸಂವಾದಿಪ್ರವೃತ್ತ್ಯಾ ಭ್ರಾಂತಿಜ್ಞಾತಸಿದ್ಧಾವಪಿ ತಸ್ಯ

ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕತತ್ಕಾಲೋತ್ಪನ್ನರಜತಾದಿವಿಷಯಕರ್ತೇ ನ ಪ್ರಮಾಣಂ

ದೇಶಾಂತರೀಯರಜತಸ್ಯ ಕ್ಲೃಪ್ತಸ್ಯೈವ ತದ್ವಿಷಯತ್ವಸಂಭವಾದಿತಿ ಚೇತ್

ನ ತಸ್ಯಾಸನ್ನಿಕೃಷ್ಣತಯಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿಷಯತ್ವಾಯೋಗಾತ್ . ನ ಚ ಜ್ಞಾನಂ

ತತ್ರ ಪ್ರತ್ಯಾಸತ್ತಿಃ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಾಸತ್ತಿತ್ವೇ ತತಃ ಏವ ವಹ್ನಾದೇಃ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾಪತ್ತೌ ಅನುಮಾನಾದ್ಯುಚ್ಛೇದಾಪತ್ತೇಃ .

ನನು ರಜತೋತ್ಪಾದಕಾನಾಂ ರಜತಾವಯವಾದೀನಾಮಭಾವೇ ಶುಕ್ತೌ

ಕಥಂ ತವಾಪಿ ರಜತಮುತ್ಪದ್ಯತೇ ಇತಿ ಚೇತ್ ಉಚ್ಯತೇ . ನ ಹಿ

ಲೋಕಸಿದ್ಧಸಾಮಗ್ರೀ ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕರಜತೋತ್ಪಾದಿಕಾ ಕಿಂತು

ವಿಲಕ್ಷಣೈವ . ತಥಾ ಹಿ ಕಾಚಾದಿವಿಷದೂಷಿತಲೋಚನಸ್ಯ ಪುರೋವರ್ತಿ-

ದ್ರವ್ಯಸಂಯೋಗಾದಿದಮಾಕಾರಾ ಚಾಕಚಿಕ್ಯಾಕಾರಾ ಚ ಕಾಚಿದಂತಃಕರಣ-
ವೃತ್ತಿರುದೇತಿ . ತಸ್ಯಾಂ ಚ ವೃತ್ತೌ ಇದಮವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬತೇ .
ತತ್ರ ಪೂರ್ವೋಕ್ಯರೀತ್ಯಾ ವೃತ್ತೇರ್ನಿರ್ಗಮನೇನ ಇದಮವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯವೃತ್ತವಚ್ಛಿನ್ನ-
ಚೈತನ್ಯಂ ಪ್ರಮಾತೃಚೈತನ್ಯಂ ಚಾಭಿನ್ನಂ ಭವತಿ . ತತಶ್ಚ ಪ್ರಮಾತೃಚೈತನ್ಯಾ-
ಭಿನ್ನವಿಷಯಚೈತನ್ಯನಿಷ್ಠಾ ಶುಕ್ತಿತ್ವ ಪ್ರಕಾರಿಕಾಽವಿದ್ಯಾ ಚಾಕಚಿಕ್ಯಾದಿ-
ಸಾದೃಶ್ಯಸಂದರ್ಶನಸಮುದ್ಯೋಧಿತರಜತಸಂಸ್ಕಾರಸದ್ವೀಚೀನಾ ಕಾಚಾದಿದೋಷ-
ಸಮವಹಿತಾ ರಜತರೂಪಾರ್ಥಕಾರೇಣ ರಜತಜ್ಞಾನಾಭಾಸಾಕಾರೇಣ ಚ
ಪರಿಣಮತೇ .

ಪರಿಣಾಮೋ ನಾಮ ಉಪಾದಾನಸಮಸತ್ತಾಕಾರ್ಯಾಪತ್ತಿಃ .

ವಿವರ್ತೋ ನಾಮ ಉಪಾದಾನವಿಷಮಸತ್ತಾಕಾರ್ಯಾಪತ್ತಿಃ .

ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕರಜತಂಚಾವಿದ್ಯಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಪರಿಣಾಮ ಇತಿ

ಚೈತನ್ಯಾಪೇಕ್ಷಯಾವಿವರ್ತ ಇತಿ ಚೋಚ್ಯತೇ .

ಅವಿದ್ಯಾಪರಿಣಾಮರೂಪಂಚ ತದ್ರಜತಮವಿದ್ಯಾಧಿಷ್ಠಾನೇ

ಇದಮವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯೇ ವರ್ತತೇ ಅಸ್ಮನ್ನತೇ ಸರ್ವಸ್ಯಾಪಿ

ಕಾರ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವೋಪಾದಾನಾವಿದ್ಯಾಧಿಷ್ಠಾನಾಶ್ರಿತತ್ವನಿಯಮಾತ್ .

ನನು ಚೈತನ್ಯನಿಷ್ಠರಜತಸ್ಯ ಕಥಮಿದಂ ರಜತಮಿತಿಪುರವರ್ತಿನಾ

ತಾದಾತ್ಮ್ಯಂ . ಉಚ್ಯತೇ - ಯಥಾ ನ್ಯಾಯಮತೇ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠಸ್ಯ

ಸುಖಾದೇಃ ಶರೀರನಿಷ್ಠತ್ವೇನೋಪಲಂಭಃ ಶರೀರಸ್ಯ

ಸುಖಾದ್ಯಧಿಕರಣತಾವಚ್ಛೇದಕತ್ವಾತ್ ತಥಾ ಚೈತನ್ಯಮಾತ್ರಸ್ಯ

ರಜತಂ ಪ್ರತ್ಯನಧಿಷ್ಠಾನತಯಾ ಇದಮವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಸ್ಯ

ತದಧಿಷ್ಠಾನತ್ವೇನ ಇದಮೋಽವಚ್ಛೇದಕತಯಾ ರಜತಸ್ಯ

ಪುರೋವರ್ತಿಸಂಸರ್ಗಪ್ರತ್ಯಯ ಉಪಪದ್ಯತೇ . ತಸ್ಯ ಚ

ವಿಷಯಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ತದಂತಃಕರಣೋಪಹಿತ ಚೈತನ್ಯಾಭಿನ್ನತಯಾ

ವಿಷಯಚೈತನ್ಯೇಽಧ್ಯಸ್ತಮಪಿ ರಜತಂ ಸಾಕ್ಷಿಣ್ಯಧ್ಯಸ್ತಂ

ಕೇವಲಸಾಕ್ಷಿವೇದ್ಯಂ ಸುಖಾದಿವದನನ್ಯವೇದ್ಯಮಿತಿ ಚೋಚ್ಯತೇ .

ನನು ಸಾಕ್ಷಿಣ್ಯಧ್ಯಸ್ತತ್ವೇ ಅಹಂ ರಜತಂ ಇತಿ ತದ್ವಾನ್

ಇತಿ ವಾ ಪ್ರತ್ಯಯಃ ಸ್ಯಾತ್ ಅಹಂ ಸುಖೀ ಇತಿವತ್ ಇತಿ ಚೇತ್

ಉಚ್ಯತೇ . ನ ಹಿ ಸುಖಾದೀನಾಮಂತಃಕರಣಾವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯನಿಷ್ಠಾ-

ವಿದ್ಯಾಕಾರ್ಯತ್ವಪ್ರಯುಕ್ತಂ ಅಹಂ ಸುಖೀ ಇತಿ ಜ್ಞಾನಂ ಸುಖಾದೀನಾಂ

ಘಟಾದಿವಚ್ಛುಧ್ಧಚೈತನ್ಯ ಏವಾಧ್ಯಾಸಾತ್ . ಕಿಂತು ಯಸ್ಯ ಯದಾಕಾರಾ-

ನುಭವಾಹಿತಸಂಸ್ಕಾರಸಹಕೃತಾವಿದ್ಯಾಕಾರ್ಯತ್ವಂ ತಸ್ಯ ತದಾಕಾರಾ-

ನುಭವವಿಷಯತ್ವಂ ಇತ್ಯೇವಾನುಗತಂ ನಿಯಾಮಕಂ . ತಥಾ ಚ

ಇದಮಾಕಾರಾನುಭವಾಹಿತಸಂಸ್ಕಾರಸಹಿತಾವಿದ್ಯಾಕಾರ್ಯತ್ವಾದ್ ಘಟಾದೇ-
 ರಿದಮಾಕಾರಾನುಭವವಿಷಯತ್ವಂ ಅಹಮಾಕಾರಾನುಭವಾಹಿತಸಂಕಾರ-
 ಸಹಕೃತಾವಿದ್ಯಾಕಾರ್ಯತ್ವಾದಂತಃಕರಣಾದೇರಹಮಾಕಾರಾನುಭವವಿಷಯತ್ವಂ
 ಶರೀರೇಂದ್ರಿಯಾದೇರುಭಯವಿಧಾನುಭವಸಂಸ್ಕಾರಸಹಿತಾವಿದ್ಯಾಕಾರ್ಯತ್ವಾ-
 ದುಭಯವಿಧಾನುಭವವಿಷಯತ್ವಂ . ತಥಾಚೋಭಯವಿಧಾನುಭವಃ - ಇದಂ
 ಶರೀರಂ ಅಹಂ ದೇಹಃ ಅಹಂ ಮನುಷ್ಯಃ ಅಹಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಇದಂ ಚಕ್ಷುಃ
 ಅಹಂ ಕಾಣಃ ಇದಂ ಶ್ರೋತ್ರಂ ಅಹಂ ಬಧಿರ ಇತಿ . ಪ್ರಕೃತೇ
 ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕರಜತಸ್ಯ ಪ್ರಮಾತೃಚೈತನ್ಯಾಭಿನ್ನೇದಮವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯ-
 ನಿಷ್ಕಾವಿದ್ಯಾಕಾರ್ಯತ್ವೇಽಪಿ ಇದಂ ರಜತಮಿತಿ ಸತ್ಯಸ್ಥಲೀಯೇದಮಾಕಾರಾ-
 ನುಭವಾಹಿತಸಂಸ್ಕಾರಜನ್ಯತ್ವಾದ್ಧಿದಮಾಕಾರಾನುಭವವಿಷಯತಾ ನ ತು
 " ಅಹಂ ರಜತಂ " ಇತ್ಯಹಮಾಕಾರಾನುಭವವಿಷಯತಾ ಇತ್ಯನುಸಂಧೇಯಂ .
 ನನ್ನೇವಮಪಿ ಮಿಥ್ಯಾರಜತಸ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸಾಕ್ಷಿಸಂಬಂಧಿತಯಾ ಭಾನಸಂಭವೇ
 ರಜತಗೋಚರಜ್ಞಾನಾಭಾಸರೂಪಾಯಾ ಅವಿದ್ಯಾವೃತ್ತೇರಭ್ಯುಪಗಮಃ ಕಿಮರ್ಥಮಿತಿ
 ಚೇತ್

ಉಚ್ಯತೇ . ಸ್ವಗೋಚರವೃತ್ತ್ಯಪಹಿತಪ್ರಮಾತೃಚೈತನ್ಯಾಭಿನ್ನಸತ್ತಾಕತ್ವಾಭಾವಸ್ಯ
 ವಿಷಯಾಪರೋಕ್ಷತ್ವರೂಪತಯಾ ರಜತಸ್ಯಾಪರೋಕ್ಷಸಿದ್ಧಯೇ ತದಭ್ಯುಪಗಮಾತ್

ನನ್ನಿದಂವೃತ್ತೇ ರಜತಾಕಾರವೃತ್ತೇಶ್ಚ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮೇಕೈಕವಿಷಯತ್ವೇ ಗುರುಮತವದ್ವಿಶಿಷ್ಟ-

ಜ್ಞಾನಾನಪ್ಯುಪಗಮೇ ಕುತೋ ಭ್ರಮಜ್ಞಾನಾಸಿದ್ಧಿರಿತಿ ಚೇತ್ ನ ವೃತ್ತಿದ್ವಯ-
 ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತಚೈತನ್ಯಸೈಕಸ್ಯ ಸತ್ಯಮಿಥ್ಯಾವಸ್ತುತಾದಾತ್ಮ್ಯವಗಾಹಿತ್ವೇನ
 ಭ್ರಮತ್ವಸ್ವೀಕಾರಾತ್ . ಅತ ಏವ ಸಾಕ್ಷಿಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯವಿಷಯತಯಾ
 ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾನಿಯಮಾದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯೋಕ್ತಿಃ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕಾನಾಂ .
 ನನು ಸಿದ್ಧಾಂತೇ ದೇಶಾಂತರೀಯರಜತಮಪ್ಯವಿದ್ಯಾಕಾರ್ಯಮಧ್ಯಸ್ತಂಚೇತಿ
 ಕಥಂ ಶುಕ್ತಿರೂಪ್ಯಸ್ಯ ತತೋ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಂ ಇತಿ ಚೇತ್ ನ . ತ್ವನ್ಮತೇ
 ಸತ್ಯತ್ವಾವಿಶೇಷೇಽಪಿ ಕೇಷಾಂಚಿತ್ ಕ್ಷಣಿಕತ್ವಂ ಕೇಷಾಂಚಿತ್ ಸ್ಥಾಯಿತ್ವಂ
 ಇತ್ಯತ್ರ ಯದೇವ ನಿಯಾಮಕಂ ತದೇವ ಸ್ವಭಾವವಿಶೇಷಾದಿಕಂ ಮಮಾಪಿ . ಯದ್ವಾ
 ಘಟಾದ್ಯಧ್ಯಾಸೇ ಅವಿದ್ಯೈವ ದೋಷತ್ವೇನ ಹೇತುಃ ಶುಕ್ತಿರೂಪಾದ್ಯಧ್ಯಾಸೇ ತು
 ಕಾಚಾದಯೋಽಪಿ ದೋಷಾಃ . ತಥಾಚಾಗಂತುಕದೋಷಜನ್ಯತ್ವಂ ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕತ್ವೇ
 ಪ್ರಯೋಜಕಂ . ಅತ ಏವ ಸ್ವಪೋಪಲಬ್ಧರಥಾದೀನಾಮಾಗಂತುಕನಿದ್ರಾದೋಷಜನ್ಯತ್ವಾತ್

ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕತ್ವಂ .

ನನು ಸ್ವಪ್ನಸ್ಥಲೇ ಪೂರ್ವಾನುಭೂತರಥಾದೇಃ ಸ್ಮರಣಮಾತ್ರೇಣೈವ ವ್ಯವಹಾರೋಪತ್ತೌ
 ನ ರಥಾದಿಸೃಷ್ಟಿಕಲ್ಪನಂ ಗೌರವಾತ್ ಇತಿ ಚೇತ್ ನ ರಥಾದೇಃ
 ಸ್ಮೃತಿಮಾತ್ರಾಭ್ಯುಪಗಮೇ" ರಥಂ ಪಶ್ಯಾಮಿ" ಸ್ವಪ್ನೇ ರಥ-
 ಮದ್ರಾಕ್ಷ್ಯಂ" ಇತ್ಯಾದ್ಯನುಭವವಿರೋಧಾಪತ್ತೇಃ . ಅಥ ರಥಾನ್
 ರಥಯೋಗಾನ್ ಪಥಃ ಸೃಜತೇ" ಇತಿ ರಥಾದಿಸೃಷ್ಟಿಪ್ರತಿಪಾದಕಶ್ರುತಿ-
 ವಿರೋಧಾಪತ್ತೇಶ್ಚ . ತಸ್ಮಾತ್ ಶುಕ್ತಿರೂಪ್ಯವತ್ ಸ್ವಪ್ನೋಪಲಬ್ಧರಥಾದಯೋಽಪಿ
 ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕಾ ಯಾವತ್ಪ್ರತಿಭಾಸಮವತಿಷ್ಠಂತೇ .

ನನು ಸ್ವಪ್ನೇ ರಥಾದ್ಯಧಿಷ್ಠಾನತಯೋಪಲಭ್ಯಮಾನದೇಶವಿಶೇಷಸ್ಯಾಪಿ
 ತದಾಸನ್ನಿಕೃಷ್ಟತಯಾ ಅನಿರ್ವಚನೀಯಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕದೇಶೋಽಭ್ಯುಪಗನ್ಯವ್ಯಃ
 ತಥಾ ಚ ರಥಾದ್ಯಧ್ಯಾಸಃ ಕುತ್ರ ಇತಿ ಚೇತ್ ನ ಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶಸ್ಯ
 ರಥಾದ್ಯಧಿಷ್ಠಾನತ್ವಾತ್ . ಪ್ರತೀಯಮಾನಂ ರಥಾದ್ಯಸ್ತೀತ್ಯೇವ ಪ್ರತೀಯತೇ ಇತಿ
 ಸದ್ರೂಪೇನ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಂ ಚೈತನ್ಯಮೇವಾಧಿಷ್ಠಾನಂ . ದೇಶವಿಶೇಷೋಽಪಿ
 ಚಿದದ್ಯಸ್ತಃ ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕಃ ರಥಾದಾವಿಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಮಪಿ ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕಂ
 ತದಾ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಮುಪರಮಾತ್ . ಅಹಂ ರಥಃ" ಇತ್ಯಾದಿಪ್ರತಿತ್ಯಾಪಾದನಂತು
 ಪೂರ್ವವನ್ನಿರಸನೀಯಂ . ಸ್ವಪ್ನರಥದಯಃ ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮಾಯಾಪರಿಣಾಮಾ ಇತಿ
 ಕೇಚಿತ್ . ಅಂತಃಕರಣದ್ವಾರಾ ತತ್ಪರಿಣಾಮಾ ಇತ್ಯನ್ಯೇ .

ನನು ರಥಾದೇಃ ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯಾದ್ಯಸ್ತತ್ವೇ ಇದಾನೀಂ ತತ್ಸಾಕ್ಷಾ-
 ತ್ಕಾರಾಭಾವೇನಜಾಗರಣೇಽಪಿ ಸ್ವಪ್ನೋಪಲಬ್ಧರಥಾದಯೋಽನುವರ್ತೇರನ್ .
 ಉಚ್ಯತೇ . ಕಾರ್ಯವಿನಾಶೋ ಹಿ ದ್ವಿವಿಧಃ ಕಶ್ಚಿದುಪಾದಾನೇನ ಸಹ ಕಶ್ಚಿತ್ತು
 ವಿದ್ಯಮಾನಏವೋಪಾದಾನೇ . ಆದ್ಯೋ ಬಾಧಃ ದ್ವಿತೀಯಸ್ತು ನಿವೃತ್ತಿಃ . ಆದ್ಯಸ್ಯ
 ಕಾರಣಮಧಿಷ್ಠಾನತತ್ತ್ವಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಃ ತೇನ ವಿನೋಪಾದಾನಭೂತಾಯಾ
 ಅವಿದ್ಯಾಯಾ ಅನಿವೃತ್ತೇಃ . ದ್ವಿತೀಯಸ್ಯ ಕಾರಣಂ ವಿರೋಧಿವೃತ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ-
 ದೋಷನಿವೃತ್ತಿರ್ವಾ . ತದಿಹ ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಾಭಾವಾತ್ ಸ್ವಪ್ನಪ್ರಪಂಚೋ ಮಾ
 ಬಾಧಿಷ್ಠ ಮುಸಲಪ್ರಹಾರೇಣ ಘಟಾದೇರಿವ ವಿರೋಧಿಪ್ರತ್ಯಯಾಂತರೋದಯೇನ
 ಸ್ವಜನಕೀಭೂತನಿದ್ರಾದಿರೋಷನಾಶೇನ ವಾ ರಥಾದಿನಿವೃತ್ತೌ ಕೋ ವಿರೋಧಃ .
 ಏವಂ ಚ ಶುಕ್ತಿರೂಪ್ಯಸ್ಯ ಶುಕ್ಲವಚ್ಚಿನ್ನಚೈತನ್ಯನಿಷ್ಕತೂಲಾವಿದ್ಯಾ-
 ಕಾರ್ಯತ್ವಪಕ್ಷೇ ಶುಕ್ತಿರಿತಿಜ್ಞಾನೇನ ತದಜ್ಞಾನೇನ ಸಹ ರಜತಸ್ಯ ಬಾಧಃ .
 ಮೂಲಾವಿದ್ಯಾಕಾರ್ಯತ್ವಪಕ್ಷೇ ತು ಮೂಲಾವಿದ್ಯಾಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಮಾತ್ರ-
 ನಿವರ್ತ್ಯತಯಾ ರಜತಸ್ಯ ತತ್ರ ಶುಕ್ತಿಜ್ಞಾನಾನಿವೃತ್ತಿಮಾತ್ರಂ ಮುಸಲ-
 ಪ್ರಹಾರೇಣ ಘಟಸ್ಯೇವ .

ನನು ಶುಕ್ತೌ ರಜತಸ್ಯ ಪ್ರತಿಭಾಸಸಮಯೇ ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕಸತ್ತ್ವಾಭ್ಯುಪಗಮೇ
 " ನೇದಂ ರಜತಂ" ಇತಿ ತ್ರೈಕಾಲಿಕನಿಷೇಧಜ್ಞಾನಂ ನ ಸ್ಯಾತ್ ಕಿಂತು

" ಇದಾನೀಮಿದಂ ನ ರಜತಂ " ಇತಿ ಸ್ಯಾತ್ " ಇದಾನೀಂ ಘಟಃ
ಶ್ಯಾಮೋ ನ " ಇತಿವತ್ ಇತಿ ಚೇತ್ ನ ನಹಿ ತತ್ರ
ರಜತತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನಪ್ರತಿಯೋಗಿತಾಕಾಭಾವೋ ನಿಷೇಧಧೀವಿಷಯಃ ಕಿಂತು
ಲೌಕಿಕಪಾರಮಾರ್ಥಿಕತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನ- ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕರಜತಪ್ರತಿಯೋಗಿತಾಕಃ
ವ್ಯಧಿಕರಣಧರ್ಮಾವಚ್ಛಿನ್ನಪ್ರೈಯೋಗಿತಾಕಾಭಾವಾಭ್ಯುಪಗಮಾತ್ .
ನನು ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕೇ ರಜತೇ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕತ್ವಮವಗತಂ ನ ವಾ . ಅನವಗಮೇ
ಪ್ರತಿಯೋಗಿತಾವಚ್ಛೇದಕಾವಚ್ಛಿನ್ನರಜತಸ್ತ್ವಜ್ಞಾನಾಭಾವಾದಭಾವ-
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಪಪತ್ತಿಃ . ಅವಗಮೇಽಪರೋಕ್ಷಾವಭಾಸಸ್ಯ ತತ್ಕಾಲೀನವಿಷಯ-
ಸತ್ತಾನಿಯತತ್ವಾದ್ ರಜತೇ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕತ್ವಮಪ್ಯನಿರ್ವಚನೀಯಂ
ರಜತದೇವೋತ್ಪನ್ನಮಿತಿ ತದವಚ್ಛಿನ್ನರಜತಸತ್ವೇ ತದವಚ್ಛಿನ್ನಾಭಾವಸ್ತತ್ರ
ಕಥಂ ವರ್ತತ ಇತಿ ಚೇತ್ ನ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕತ್ವಸ್ಯಾಧಿಷ್ಠಾನನಿಷ್ಠಸ್ಯ ರಜತೇ
ಪ್ರತಿಭಾಸಸಂಭವೇನ ರಜತನಿಷ್ಠಪಾರಮಾರ್ಥಿಕತ್ವೋತ್ಪತ್ತ್ಯನಭ್ಯುಪಗಮಾತ್ .
ಯತ್ರಾರೋಪ್ಯಮಸನ್ನಿಕ್ಯಷ್ಟಂ ತತ್ರೈವ ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕವಸ್ತುತ್ವತೇರಂಗೀಕಾರಾತ್ .
ಅತ ಏವ ಇಂದ್ರಿಯಸನ್ನಿಕ್ಯಷ್ಟತಯಾ ಜವಾಕುಸುಮಗತಲೌಹಿತ್ಯಸ್ಯ ಸ್ಫಟಿಕೇ
ಭಾನಸಂಭವಾತ್ ನ ಸ್ಫಟಿಕೇಽನಿರ್ವಚನೀಯಲೌಹಿತ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿಃ . ನನ್ವೇವಂ
ಯತ್ರ ಜವಾಕುಸುಮಂ ದ್ರವ್ಯಾಂತರವ್ಯವಧಾನಾದಸನ್ನಿಕ್ಯಷ್ಟಂ ತತ್ರ
ಲೌಹಿತ್ಯಪ್ರತಿತ್ಯಾ ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕಂ ಲೌಹಿತ್ಯಂ ಸ್ವೀಕ್ರಿಯತಾಮಿತಿ ಚೇತ್
ನ ಇಷ್ಟತ್ಯಾತ್ .
ಏವಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಭ್ರಮಾಂತರೇಷ್ಟಪಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಾನುಗಮೋ
ಯಥಾರ್ಥಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಲಕ್ಷಣಸದ್ಭಾವಶ್ಚ ದರ್ಶನೀಯಃ .
ಉಕ್ತಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣ ದ್ವಿವಿಧಂ - ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯಂ ತದಜನ್ಯಂ ಚೇತಿ .
ತತ್ರೇಂದ್ರಿಯಾಜನ್ಯಂ ಸುಖಾದಿತ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಮನಸ ಇಂದ್ರಿಯತ್ವನಿರಾಕರಣಾತ್ .
ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪಂಚ ಘ್ರಾಣರಸನಚಕ್ಷುಃಶ್ರೋತ್ರತ್ವಗಾತ್ಮಕಾನಿ . ಸರ್ವಾಣಿ
ಚೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಸ್ವಸ್ವವಿಷಯಸಂಯುಕ್ತಾನೈವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನಂ ಜನಯಂತಿ .
ತತ್ರ ಘ್ರಾಣರಸನತ್ತಗಿಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಸ್ವಸ್ಥಾನಸ್ಥಿತಾನೈವ ಗಂಧರಸ-
ಸ್ಪರ್ಶೋಪಲಂಭಾನ್ ಜನಯಂತಿ ಚಕ್ಷುಃಶ್ರೋತ್ರೇ ತು ಸ್ವತ ಏವ ವಿಷಯದೇಶಂ
ಗತ್ವಾ ಸ್ವಸ್ವವಿಷಯಂ ಗೃಹ್ಣೀತಃ ಶ್ರೋತ್ರಸ್ಯಾಪಿ ಚಕ್ಷುರಾದಿವತ್
ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತಯಾಭೇರ್ಯಾದಿದೇಶಗಮನಸಂಭವಾತ್ . ಅತ ಏವಾನುಭವೋ
" ಭೇರೀಶಬ್ದೋ ಮಯಾ ಶ್ರುತಃ " ಇತಿ . ವೀಚಿತರಂಗಾದಿನ್ಯಾಯೇನ
ಕರ್ಣಶಷ್ಟುಲೀಪ್ರದೇಶೇಽನಂತಶಬ್ದೋತ್ಪತ್ತಿಕಲ್ಪನಾಯಾಂ ಗೌರವಂ
" ಭೇರೀಶಬ್ದೋ ಮಯಾ ಶ್ರುತಃ " ಇತಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ ಭ್ರಮತ್ವಕಲ್ಪನಾಯಾಂ
ಗೌರವಂ ಚ ಸ್ಯಾತ್ .

ತದೇವಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ .

ಇತಿ ವೇದಾಂತಪರಿಭಾಷಾಯಾಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪರಿಚ್ಛೇದಃ .

2 .. ಅನುಮಾನಂ ..

ಅಧಾನುಮಾನಂ ನಿರೂಪ್ಯತೇ . ಅನುಮಿತಿಕರಣಮನುಮಾನಂ . ಅನುಮಿತಿಶ್ಚ
ವ್ಯಾಪ್ತಿಜ್ಞಾನತೇನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಜ್ಞಾನಜನ್ಯಾ . ವ್ಯಾಪ್ತಿಜ್ಞಾನಾನುವ್ಯವಸಾಯಾದೇಸ್ತತ್ತ್ವೇನ
ತಜ್ಜನ್ಯತ್ವಾಭಾವಾನಾನುಮಿತಿತ್ವಂ .

ಅನುಮಿತಿಕರಣಂ ಚ ವ್ಯಾಪ್ತಿಜ್ಞಾನಂ . ತತ್ಸಂಸ್ಕಾರೋಽವಾಂತರವ್ಯಾಪಾರಃ .

ನ ತು ತೃತೀಯಲಿಂಗಪರಾಮರ್ಶೋಽನುಮಿತೌ ಕರಣಂ ತಸ್ಯಾನುಮಿತಿಹೇತುತ್ವಾಸಿದ್ಧ್ಯಾ

ತತ್ಕರಣತ್ವಸ್ಯ ದೂರನಿರಸ್ತತ್ವಾತ್ . ನ ಚ ಸಂಸ್ಕಾರಜನ್ಯತೇನಾನುಮಿತೇಃ

ಸ್ಮೃತಿತ್ವಾಪತ್ತಿಃ ಸ್ಮೃತಿಪ್ರಾಗಭಾವಜನ್ಯತ್ವಸ್ಯ ಸಂಸ್ಕಾರಮಾತ್ರಜನ್ಯತ್ವಸ್ಯ

ವಾ ಸ್ಮೃತಿತ್ವಪ್ರಯೋಜಕತಯಾ ಸಂಸ್ಕಾರಧ್ವಂಸಸಾಧಾರಣಸಂಸ್ಕಾರಜನ್ಯತ್ವಸ್ಯ

ತದಪ್ರಯೋಜಕತ್ವಾತ್ .

ನ ಚ ಯತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಸ್ಮರಣಾದನುಮಿತಿಸ್ತತ್ರ ಕಥಂ ಸಂಸ್ಕಾರೋಹೇತುರಿತಿ

ವಾಚ್ಯಂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಸ್ಮೃತಿಸ್ಥಲೇಽಪಿ ತತ್ಸಂಸ್ಕಾರಸ್ಯೈವಾನುಮಿತಿಹೇತುತ್ವಾತ್ .

ನಹಿ ಸ್ಮೃತೇಃ ಸಂಸ್ಕಾರನಾಶಕತ್ವನಿಯಮಃ ಸ್ಮೃತಿಧಾರಾದರ್ಶನಾತ್ . ನ

ಚಾನುಬುದ್ಧಸಂಸ್ಕಾರಾದಪ್ಯನುಮಿತ್ಯಾಪತ್ತಿಃ ತದುದ್ಬೋಧಸ್ಯಾಪಿ ಸಹಕಾರಿತ್ವಾತ್ .

ಏವಂ ಚ¹ ಅಯಂ ಧೂಮವಾನ್² ಇತಿ ಪಕ್ಷಧರ್ಮತಾಜ್ಞಾನೇ³ ಧೂಮೋ

ವಹ್ನಿವ್ಯಾಪ್ಯಃ⁴ ಇತ್ಯನುಭವಾಹಿತಸಂಸ್ಕಾರೋದ್ಬೋಧೇ ಚ ಸತಿ⁵ ವಹ್ನಿಮಾನ್⁶

ಇತ್ಯನುಮಿತಿರ್ಭವತಿ . ನ ತು ಮಧ್ಯೇ ವ್ಯಾಪ್ತಿಸ್ಮರಣಂ ತಜ್ಜನ್ಯಂ

⁷ ವಹ್ನಿವ್ಯಾಪ್ಯಧೂಮವಾನಯಂ⁸ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶಿಷ್ಟಜ್ಞಾನಂ ವಾ

ಹೇತುತ್ವೇನ ಕಲ್ಪನೀಯಂ ಗೌರವಾನ್ಮಾನಾಭಾವಾಚ್ಚ . ತಚ್ಚ ವ್ಯಾಪ್ತಿಜ್ಞಾನಂ

ವಹ್ನಿವಿಷಯಕಜ್ಞಾನಾಂಶ ಏವ ಕರಣಂ ನ ತು ಪರ್ವತವಿಷಯಕಜ್ಞಾನಾಂಶ

ಇತಿ⁹ ಪರ್ವತೋ ವಹ್ನಿಮಾನ್¹⁰ ಇತಿ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ವಹ್ನ್ಯಂಶ ಏವ ಅನುಮಿತಿತ್ವಂ

ನ ಪರ್ವತಾಂಶೇ ತದಂಶೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಸ್ಯೋಪಪಾದಿತತ್ವಾತ್ .

ವ್ಯಾಪ್ತಿಶ್ಚಾಶೇಷಸಾಧನಾಶ್ರಯಾಶ್ರಿತಸಾಧ್ಯಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯರೂಪಾ .

ಸಾ ಚ ವ್ಯಭಿಚಾರಾದರ್ಶನೇ ಸತಿ ಸಹಚಾರದರ್ಶನೇನ ಗೃಹ್ಯತೇ . ತಚ್ಚ

ಸಹಚಾರದರ್ಶನಂ ಭೂಯೋದರ್ಶನಂ ಸಕೃದ್ದರ್ಶನಂ ವೇತಿ ವಿಶೇಷೋ

ನಾದರಣೇಯಃ

ಸಹಚಾರದರ್ಶನಸ್ಯೈವ ಪ್ರಯೋಜಕತ್ವಾತ್ .

ತಚ್ಚಾನುಮಾನಮನ್ವಯಿರೂಪಮೇಕಮೇವ . ನ ತು ಕೇವಲಾನ್ವಯಿ ಸರ್ವಸ್ಯಾಪಿ

ಧರ್ಮಸ್ಯಾಸ್ಮತ್ಮತೇ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಕಾತ್ಯಂತಾಭಾವಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ವೇನ
 ಅತ್ಯಂತಾಭಾವಪ್ರತಿಯೋಗಿಸಾಧ್ಯಕತ್ವರೂಪಕೇವಲಾನ್ವಯಿತ್ವಸ್ಯಾಸಿದ್ಧೇಃ .
 ನಾಪ್ಯನುಮಾನಸ್ಯ ವ್ಯತಿರೇಕಿರೂಪತ್ವಂ ಸಾಧ್ಯಾಭಾವೇ ಸಾಧನಾಭಾವ-
 ನಿರೂಪಿತವ್ಯಾಪ್ತಿಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸಾಧನೇನ ಸಾಧ್ಯಾನುಮಿತಾವನುಪಯೋಗಾತ್ .
 ಕಥಂ ತರ್ಹಿ ಧೂಮಾದಾವನ್ವಯವ್ಯಾಪ್ತಿಮವಿದುಷೋಽಪಿ ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಾಪ್ತಿ-
 ಜ್ಞಾನಾದನುಮಿತಿಃ . ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿಪ್ರಮಾಣಾದಿತಿ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಃ . ಅತಃ
 ಏವಾನುಮಾನಸ್ಯ ನಾನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಿರೂಪತ್ವಂ ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಾಪ್ತಿರೂಪತ್ವಂ
 ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಾಪ್ತಿಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಅನುಮಿತ್ಯಹೇತುತ್ವಾತ್ .
 ತಚ್ಚಾನುಮಾನಂ ಸ್ವಾರ್ಥಪರಾರ್ಥಭೇದೇನ ದ್ವಿವಿಧಂ . ತತ್ರ ಸ್ವಾರ್ಥಂತೂಕ್ತಮೇವ
 ಪರಾರ್ಥಂತು ನ್ಯಾಯಸಾಧ್ಯಂ . ನ್ಯಾಯೋ ನಾಮಾವಯವಸಮುದಾಯಃ .
 ಅವಯವಶ್ಚ ತ್ರಯ ಏವ -
 ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹೇತೂದಾಹರಣರೂಪಾಃ ಉದಾಹರಣೋಪನಯನಿಗಮನರೂಪಾ ವಾ .
 ನ ತು
 ಪಂಚ ಅವಯವತ್ರಯೇಣೈವ ವ್ಯಾಪ್ತಿಪಕ್ಷಧರ್ಮತಯೋರುಪದರ್ಶನಸಂಭವೇನಾಧಿಕವಯಃ

ದ್ವಯಸ್ಯ ವ್ಯರ್ಥತ್ವಾತ್ .
 ಏವಮನುಮಾನೇ ನಿರೂಪಿತೇ ತಸ್ಮಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮಭಿನ್ನನಿಖಿಲಪ್ರಪಂಚಸ್ಯ
 ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಸಿದ್ಧಿಃ . ತಥಾಹಿ - ಬ್ರಹ್ಮಭಿನ್ನಂ ಸರ್ವಂ ಮಿಥ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಭಿನ್ನತ್ವಾತ್
 ಯದೇವಂ ತದೇವಂ ಯಥಾ ಶುಕ್ತಿರೂಪ್ಯಂ . ನ ಚ ದೃಷ್ಟಾಂತಸಿದ್ಧಿಃ ತಸ್ಯ
 ಸಾಧಿತತ್ವಾತ್ . ನ ಚಾಪ್ರಯೋಜಕತ್ವಂ ಶುಕ್ತಿರೂಪ್ಯರಜ್ಜುಸರ್ಪಾದೀನಾಂ
 ಮಿಥ್ಯಾತ್ವೇ ಬ್ರಹ್ಮಭಿನ್ನತ್ವಸ್ಯೈ ಲಾಘವೇನ ಪ್ರಯೋಜಕತ್ವಾತ್ . ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಂ ಚ
 ಸ್ವಾಶ್ರಯತ್ವೇನಾಭಿಮತ-ಯಾವನ್ನಿಷ್ಕಾತ್ಯಂತಾಭಾವಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ವಂ .
 'ಅಭಿಮತ' -ಪದಂ ವಸ್ತುತಃ ಸ್ವಾಶ್ರಯಾಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯಾಽಸಂಭವವಾರಣಾಯ
 'ಯಾವತ್' - ಪದಮರ್ಥಾಂತರವಾರಣಾಯ . ತದುಕ್ತಂ -

- " ಸರ್ವೇಷಾಮಪಿ ಭಾವಾನಾ ಸ್ವಾಶ್ರಯತ್ವೇನ ಸಮ್ಮತೇ .
 ಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ವಮತ್ಯಂತಾಭಾವಂ ಪ್ರತಿ ಮೃಷಾತ್ಮತಾ .." ಇತಿ .
 ಯದ್ವಾ ಅಯಂ ಪಟ ಏತತ್ತಂತುನಿಷ್ಕಾತ್ಯಂತಾಭಾವಪ್ರತಿಯೋಗೀ ಪಟತ್ವಾತ್
 ಪಟಾಂತರವತ್ - ಇತ್ಯಾದ್ಯನುಮಾನಂ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವೇ ಪ್ರಮಾಣಂ . ತದುಕ್ತಂ -
 " ಅಂಶಿನಃ ಸ್ವಾಂಶಗಾತ್ಯಂತಾಭಾವಸ್ಯ ಪ್ರತಿಯೋಗಿನಃ .
 ಅಂಶಿತ್ವಾದಿತರಾಂಶೀವ ದಿಗೇಷ್ಟೈವ ಗುಣಾದಿಷು .." ಇತಿ .
 ನ ಚ ಘಟಾದೇರ್ಮಿಥ್ಯಾತ್ವೇ " ಸನ್ ಘಟಃ" ಇತಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣ
 ಬಾಧಃ ಅಧಿಷ್ಠಾನಬ್ರಹ್ಮಸತ್ತಯಾಸ್ತತ್ರ ವಿಷಯತಯಾ ಘಟಾದೇಃ

ಸತ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧೇಃ .

ನ ಚ ನೀರೂಪಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಕಥಂ ಚಾಕ್ಷ್ಣಾದಿಜ್ಞಾನಿಷಯತೇತಿ
ವಾಚ್ಯಂ ನೀರೂಪಸ್ಯಾಪಿ ರೂಪಾದೇಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿಷಯತ್ವಾತ್ . ನ ಚ
ನೀರೂಪಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಚಕ್ಷುರಾದ್ಯಯೋಗ್ಯತ್ವಮಿತಿ ನಿಯಮಃ ಮನ್ಮತೇ
ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ದ್ರವ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧೇಃ . ಗುಣಾಶ್ರಯತ್ವಂ ಸಮವಾಯಿಕಾರಣತ್ವಂ
ವಾ ದ್ರವ್ಯತ್ವಂ ಇತಿ ತೇಽಭಿಮತಂ . ನ ಹಿ ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ
ಗುಣಾಶ್ರಯತಾ ನಾಪಿ ಸಮವಾಯಿಕಾರಣತಾ ಸಮವಾಯಾಸಿದ್ಧೇಃ . ಅಸ್ತು
ವಾ ದ್ರವ್ಯತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ತಥಾಪಿ ನೀರೂಪಸ್ಯ ಕಾಲಸ್ಯೇವ ಚಾಕ್ಷ್ಣಷಾದಿ -
ಜ್ಞಾನವಿಷಯತ್ವೇ ನ ವಿರೋಧಃ .

ಯದ್ವಾ ತ್ರಿವಿಧಂ ಸತ್ತ್ವಂ - ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಂ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕಂ

ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕಂ ಚೇತಿ . ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಂ ಸತ್ತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕಂ

ಸತ್ತ್ವ ಮಾಕಾಶಾದೇಃ ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕಂ ಸತ್ತ್ವಂ ಶುಕ್ತಿರಜತಾದೇಃ . ತಥಾ ಚ

" ಘಟಃ ಸನ್ " ಇತಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕಸತ್ತ್ವ ವಿಷಯತ್ವೇನ

ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ . ಅಸ್ಮಿನ್ ಪಕ್ಷೇ ಘಟಾದೇರ್ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ನಿಷೇಧೋ ನ ಸ್ವರೂಪೇಣ

ಕಿಂತು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕತ್ವೇನೈವೇತಿ ನ ವಿರೋಧಃ . ಅಸ್ಮಿನ್ ಪಕ್ಷೇ ಚ

ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಲಕ್ಷಣೇ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನಪ್ರತಿಯೋಗಿತಾಕತ್ವ -

ಮತ್ಯಂತಾಭಾವವಿಶೇಷಣಂ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ . ತಸ್ಮಾದುಪಪನ್ನಂ

ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾನುಮಾನಮಿತಿ .

ಇತಿ ವೇದಾಂತಪರಿಭಾಷಾಯಾಮನುಮಾನಪರಿಚ್ಛೇದಃ .

3 ಉಪಮಾನಂ .

ಅಥೋಪಮಾನಂ ನಿರೂಪ್ಯತೇ . ತತ್ರ ಸಾದೃಶ್ಯಪ್ರಮಾಕರಣಮುಪಮಾನಂ .

ತಥಾ ಹಿ - ನಗರೇಷು ದೃಷ್ಟಗೋಪಿಂಡಸ್ಯ ಪುರುಷಸ್ಯ ವನಂ ಗತಸ್ಯ

ಗವೇಯೇಂದ್ರಿಯಸನ್ನಿಕರ್ಷೇ ಸತಿ ಭವತಿ ಪ್ರತೀತಿಃ" ಅಯಂ ಪಿಂಡೋ ಗೋಸದೃಶಃ"

ಇತಿ . ತದನಂತರಂ ಚ ಭವತಿ ನಿಶ್ಚಯಃ" ಅನೇನ ಸದೃಶೀ ಮದೀಯಾ

" ಗೌಃ" ಇತಿ . ತತ್ರಾನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಾಭ್ಯಾಂ ಗವಯನಿಷ್ಠಗೋಸಾದೃಶ್ಯಜ್ಞಾನಂ

ಕರಣಂ ಗೋನಿಷ್ಠಗವಯಸಾದೃಶ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಫಲಂ .

ನ ಚೇದಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣ ಸಂಭವತಿ ಗೋಪಿಂಡಸ್ಯ ತದೇಂದ್ರಿಯಾಸನ್ನಿಕರ್ಷಾತ್ .

ನಾಪ್ಯನುಮಾನೇನ ಗವಯನಿಷ್ಠಗೋಸಾದೃಶ್ಯಸ್ಯ ಅತಲ್ಲಿಂಗತ್ವಾತ್ . ನಾಪಿ

ಮದೀಯಾ ಗೌರೇತದ್ಗವಯಸದೃಶೀ

ಏನನಿಷ್ಠಸಾದೃಶ್ಯಪ್ರತಿಯೋಗಿತತ್ವಾತ್

ಯೋ ಯದ್ಗತಸಾದೃಶ್ಯಪ್ರತಿಯೋಗೀ ಸ ತತ್ಸದೃಶಃ
 ಯಥಾ ಮೈತ್ರನಿಷ್ಠಸಾದೃಶ್ಯಪ್ರತಿಯೋಗೀ ಚತ್ರೋ ಮೈತ್ರಸದೃಶಃ -
 ಇತ್ಯನುಮಾನಾತ್ ತತ್ಸಂಭವೈತಿ ವಾಚ್ಯಂ . ಏವಂವಿಧಾನುಮಾನಾನವತಾರೇಽಪಿ
 " ಅನೇನ ಸದೃಶೀ ಮದೀಯಾ ಗೌಃ" ಇತಿ ಪ್ರತೀತೇರನುಭವಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್
 " ಉಪಮಿನೋಮಿ" ಇತ್ಯನುವ್ಯವಸಾಯಾಚ್ಚ . ತಸ್ಮಾದ್ಉಪಮಾನಂ ಮಾನಾಂತರಂ .
 ಇತಿ ವೇದಾಂತಪರಿಭಾಷಾಯಾಮುಪಮಾನಪರಿಚ್ಛೇದಃ .

4 ಆಗಮಃ .

ಅಥಾಗಮೋ ನಿರೂಪ್ಯತೇ . ಯಸ್ಯ ವಾಕ್ಯಸ್ಯ ತಾತ್ಪರ್ಯ ವಿಷಯೀಭೂತಸಂಸರ್ಗೋ
 ಮಾನಾಂತರೇಣ ನ ಬಾಧ್ಯತೇ ತದ್ವಾಕ್ಯಂ ಪ್ರಮಾಣಂ . ವಾಕ್ಯಜನ್ಯಜ್ಞಾನೇ ಚ
 ಆಕಾಂಕ್ಷಾಯೋಗ್ಯತಾಽಽಸತ್ತಯಸ್ತಾತ್ಪರ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಚ ಇತಿ ಚತ್ವಾರಿ ಕಾರಣಾನಿ .
 ತತ್ರ ಪದಾರ್ಥಾನಾಂ ಪರಸ್ಪರಜಿಜ್ಞಾಸಾವಿಷಯತ್ವಯೋಗ್ಯತ್ವಮಾಕಾಂಕ್ಷಾ .
 ಕ್ರಿಯಾಶ್ಚವಣೇ ಕಾರಕಸ್ಯ ಕಾರಕಶ್ಚವಣೇ ಕ್ರಿಯಾಯಾಃ ಕರಣಶ್ಚವಣೇ
 ಇತಿಕರ್ತವ್ಯತಾಯಾಶ್ಚ ಜಿಜ್ಞಾಸಾವಿಷಯತ್ವಾತ್ ಸಜಿಜ್ಞಾಸೋರಪಿ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಬೋಧಾತ್
 'ಯೋಗ್ಯತ್ವ' ಮುಪಾತ್ತಂ . ತದವಚ್ಛೇದಕಂ ಚ ಕ್ರಿಯಾತ್ವಕಾರಕತ್ವಾ-
 ದಿಕಮಿತಿನಾತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ ಗೌರವ ಇತ್ಯಾದೌ . ಅಭೇದಾನ್ವಯೇ ಚ ಸಮಾನವಿಭಕ್ತಿಕಪದ-

ಪ್ರತಿವಾದ್ಯತ್ವಂ ತದವಚ್ಛೇದಕಮಿತಿ" ತತ್ತ್ವಮಸ್ಯಾ" ದಿವಾಕ್ಯೇಷು ನಾವ್ಯಾಪ್ತಿಃ .
 ಏತಾದೃಶಾಕಾಂಕ್ಷಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣೈವ ಬಲಾಬಲಾಧಿಕರಣೇ" ಸಾ
 ವೈಶ್ವದೇವ್ಯಾಮಿಕ್ಷಾ ವಾಜಿಭ್ಯೋ ವಾಜಿನಂ " ಇತ್ಯತ್ರ ವೈಶ್ವದೇವ -
 ಯಾಗಸ್ಯಾಮಿಕ್ಷಾನ್ವಿತತ್ವೇನ ನ ವಾಜಿನಾಕಾಂಕ್ಷಾ ಇತ್ಯಾದಿವ್ಯವಹಾರಃ .
 ನನು ತತ್ರಾಪಿ ವಾಜಿನಸ್ಯ ಜಿಜ್ಞಾಸಾವಿಷಯತ್ವೇಽಪಿ ತದ್ಯೋಗ್ಯತ್ವಮಸ್ಯೈವ
 ಪ್ರದೇಯದ್ರವ್ಯತ್ವಸ್ಯ ಯಾಗನಿರೂಪಿತಜಿಜ್ಞಾಸಾವಿಷಯತಾವಚ್ಛೇದಕತ್ವಾದಿತಿ
 ಚೇತ್ ನ ಸ್ವಸಮಾನಜಾತೀಯಪದಾರ್ಥವಯಬೋಧವಿರಹಸಹಕೃತಪ್ರದೇಯ

ದ್ರವ್ಯತ್ಯಸ್ಯೈವ ತದವಚ್ಛೇದಕತ್ವೇನ ವಾಜಿನದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಸಮಾನ -
 ಜಾತೀಯಾಮಿಕ್ಷಾದ್ರವ್ಯಾನ್ವಯಬೋಧಸಹಕೃತತ್ವೇನ ತಾದೃಶಾವಚ್ಛೇದಕತ್ವಾಭಾವಾತ್

ಆಮಿಕ್ಷಾಯಾಂತು ನೈವಂ ವಾಜಿನಾನ್ವಯಸ್ಯ ತದಾನುಪಸ್ಥಿತ್ವಾತ್ .
 ಉದಾಹರಣಾಂತರೇಷ್ವಪಿ ದುರ್ಬಲತ್ವಪ್ರಯೋಜಕ ಆಕಾಂಕ್ಷಾವಿರಹ ಏವ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ

ಯೋಗ್ಯತಾ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷಯಸಂಸರ್ಗಾಬಾಧಃ " ವಕ್ಷಿನಾ ಸಿಂಚತೆ
 ಇತ್ಯಾದೌ ತಾದೃಶಸಂಸರ್ಗಾಬಾಧಾನ್ಯ ಯೋಗ್ಯತಾ " ಸ ಪ್ರಜಾಪತಿರಾತ್ಮನೋ
 ವಪಾಮುದಖಿದತ್ ಇತ್ಯಾದಾವಪಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷಯೀಭೂತಪಶುಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯಾಬಾಧಾತ್
 ಯೋಗ್ಯತಾ " ತತ್ತ್ವಮಸ್ಯಾ " - ದಿವಾಕೈಷ್ಟಪಿ ವಾಚ್ಯಾಭೇದಬಾಧೇಽಪಿ
 ಲಕ್ಷ್ಯಸ್ವರೂಪಾಭೇದೇ ಬಾಧಾಭಾವಾತ್ ಯೋಗ್ಯತಾ .

ಆಸತ್ತಿಶ್ಚಾವ್ಯವಧಾನೇನ ಪದಜನ್ಯಪದಾರ್ಥೋಪಸ್ಥಿತಿಃ .

ಮಾನಾಂತರೋಪಸ್ಥಾಪಿತಪದಾರ್ಥಸ್ಯಾನ್ವಯಬೋಧಾಭಾವಾತ್

'ಪದಜನ್ಯಾ' ಇತಿ . ಅತ ಏವಾಶ್ರುತಸ್ಥಲೇ ತತ್ತ್ವದಾಧ್ಯಾಹಾರಃ .

'ದ್ವಾರಂ ' ಇತ್ಯಾದೌ ' ಪಿಧೇಹಿ ' ಇತಿ . ಅತ ಏವ ' ಇಷೇ ತ್ವಾ ' .

ಇತ್ಯಾದಿಮಂತ್ರೇ ' ಛಿನದ್ಮಿ ' ಇತಿ ಪದಾಧ್ಯಾಹಾರಃ . ಅತ ಏವ

ವಿಕೃತಿಷು " ಸೂರ್ಯಾಯ ಜುಷ್ಟಂ ನಿರ್ವಪಾಮಿ " ಇತಿ ಪದಪ್ರಯೋಗಃ .

ಪದಾರ್ಥಶ್ಚ ದ್ವಿವಿಧಃ - ಶಕ್ಯೋ ಲಕ್ಷ್ಯಶ್ಚೇತಿ . ತತ್ರ ಶಕ್ತಿರ್ನಾಮ

ಪದಾನಾಮರ್ಥೇಷು ಮುಖ್ಯಾ ವೃತ್ತಿಃ . ಯಥಾ ' ಘಟ ' - ಪದಸ್ಯ

ಪೃಥುಬುಧೋದರಾದ್ಯಾಕೃತಿವಿಶಿಷ್ಟೇ ವಸ್ತುವಿಶೇಷೇ ವೃತ್ತಿಃ . ಸಾ ಚ

ಶಕ್ತಿಃ ಪದಾರ್ಥಾಂತರಂ ಸಿದ್ಧಾಂತೇ ಕಾರಣೇಷು ಕಾರ್ಯಾನುಕೂಲಶಕ್ತಿಮಾತ್ರಸ್ಯ

ಪದಾರ್ಥಾಂತರತ್ವಾತ್ . ಸಾ ಚ ತತ್ತ್ವದಜನ್ಯಪದಾರ್ಥಜ್ಞಾನರೂಪಕಾರ್ಯಾನುಮೇಯಾ

ತಾದೃಶಶಕ್ತಿವಿಷಯತ್ವಂ ಶಕ್ಯತ್ವಂ .

ತಚ್ಚ ಜಾತೇರೇವ ನ ವ್ಯಕ್ತೇಃ ವ್ಯಕ್ತೀನಾಮಾನಂತೈನ ಗುರುತ್ವಾತ್ .

ಕಥಂ ತರ್ಹಿ ಗವಾದಿಪದಾದ್ವ್ಯಕ್ತಿಮಾನಮಿತಿ ಚೇತ್ ಜಾತೇರ್ವ್ಯಕ್ತಿ -

ಸಮಾನಸಂವಿತ್ಸಂವೇದ್ಯತ್ವಾದಿತಿ ಬ್ರೂಮಃ . ಯದ್ವಾ ಗವಾದಿಪದಾನಾಂ

ವ್ಯಕ್ತೌ ಶಕ್ತಿಃ ಸ್ವರೂಪಸತೀ ನ ತು ಜ್ಞಾತಾ ಹೇತುಃ ಜಾತೌ ತು ಸಾ

ಜ್ಞಾತಾ ಹೇತುಃ . ನ ಚ ವ್ಯಕ್ತ್ಯಂಶೇ ಶಕ್ತಿಜ್ಞಾನಮಪಿ ಕಾರಣಂ

ಗುಅರವಾತ್ . ಜಾತಿಶಕ್ತಿಮತ್ತ್ವಜ್ಞಾನೇ ಸತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಶಕ್ತಿಮತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಂ

ವಿನಾ ವ್ಯಕ್ತಿಧೀವಿಲಂಬಾಭಾವಾಚ್ಚ . ಅತ ಏವ ನ್ಯಾಯಮತೇಽಪ್ಯನ್ವಯೇ

ಶಕ್ತಿಃ ಸ್ವರೂಪಸತೀತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಃ .

ಜ್ಞಾಯಮಾನಶಕ್ತಿವಿಷಯತ್ವಮೇವ ವಾಚ್ಯತ್ವಮಿತಿ ಜಾತಿರೇವ ವಾಚ್ಯಾ .

ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತರ್ಲಕ್ಷಣಯಾವಗಮಃ . ಯಥಾ " ನೀಲೋ ಘಟಃ " ಇತ್ಯತ್ರ

' ನೀಲ ' - ಶಬ್ದಸ್ಯ ನೀಲಗುಣವಿಶಿಷ್ಟೇ ಲಕ್ಷಣಾ ತಥಾ

ಜಾತಿವಾಚಕಸ್ಯ ತದ್ವಿಶಿಷ್ಟೇ ಲಕ್ಷಣಾ . ತದುಕ್ತಂ " ಅನನ್ಯಲಭ್ಯಃ

ಶಬ್ದಾರ್ಥಃ " ಇತಿ . ಏವಂ ಶಕ್ಯೋ ನಿರೂಪಿತಃ .

ಅಥ ಲಕ್ಷ್ಯ - ಪದಾರ್ಥೋ ನಿರೂಪ್ಯತೇ . ತತ್ರ ಲಕ್ಷಣಾವಿಷಯೋ

ಲಕ್ಷ್ಯಃ . ಲಕ್ಷಣಾ ಚ ದ್ವಿವಿಧಾ - ಕೇವಲಲಕ್ಷಣಾ ಲಕ್ಷಿತಲಕ್ಷಣಾ

ಚೇತಿ . ತತ್ರ ಶಕ್ಯಸಾಕ್ಷಾತ್ಸಂಬಂಧಃ ಕೇವಲಲಕ್ಷಣಾ . ಯಥಾ

" ಗಂಗಾಯಾಂ ಘೋಷಃ" ಇತ್ಯತ್ರ ಪ್ರವಾಹಸಾಕ್ಷಾತ್ಸಂಬಂಧಿನಿ ತೀರೇ

' ಗಂಗಾ ' - ಪದಸ್ಯ ಕೇವಲಲಕ್ಷಣಾ . ಯತ್ರ ಶಕ್ಯಪರಂಪರಾ -

ಸಂಬಂಧೇನಾರ್ಥಾಂತರಪ್ರತೀತಿಸ್ತತ್ರ ಲಕ್ಷಿತಲಕ್ಷಣಾ ಯಥಾ

' ದ್ವಿರೇಫ ' - ಪದಸ್ಯ ರೇಫದ್ವಯೇ ಶಕ್ಯಸ್ಯ ' ಭ್ರಮರ ' -

ಪದಘಟಿತ - ಪರಂಪರಾಸಂಬಂಧೇನ ಮಧುಕರೇ ವೃತ್ತಿಃ . ಗೌಣ್ಯಪಿ ಲಕ್ಷಿತಲಕ್ಷಣೈವ

ಯಥಾ" ಸಿಂಹೋ ಮಾನವಕಃ" ಇತ್ಯತ್ರ ' ಸಿಂಹ ' - ಶಬ್ದವಾಚ್ಯ

ಸಂಬಂಧಿಕ್ರಿಯಾದಿಸಂಬಂಧೇನ ಮಾನವಕಸ್ಯ ಪ್ರತೀತಿಃ .

ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣ ಲಕ್ಷಣಾ ತ್ರಿವಿಧಾ - ಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣಾ ಅಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣಾ

ಜಹದಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣಾ . ತತ್ರ ಶಕ್ಯಮನಂತರ್ಭಾವ್ಯ ಯತ್ರಾರ್ಥಾಂತರ -

ಪ್ರತೀತಿಸ್ತತ್ರ ಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣಾ . ಯಥಾ" ವಿಷಂ ಭುಂಕ್ಷ್ವ" ಇತ್ಯತ್ರ ಸ್ವಾರ್ಥಂ

ವಿಹಾಯ ಶತ್ರುಗೃಹೇ ಭೋಜನನಿವೃತ್ತಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯತೇ . ಯತ್ರ ಶಕ್ಯಾರ್ಥ -

ಮಂತರ್ಭಾವ್ಯವಾರ್ಥಾಂತರಪ್ರತೀತಿಃ ತತ್ರಾಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣಾ ಯಥಾ

" ಶುಕ್ಲೋ ಘಟಃ" ಇತಿ . ಅತ್ರ ಹಿ ' ಶುಕ್ಲ ' - ಶಬ್ದಃ ಸ್ವಾರ್ಥಂ

ಶುಕ್ಲಗುಣಮಂತರ್ಭಾವ್ಯವ ತದ್ವತಿ ದ್ರವ್ಯೇ ಲಕ್ಷಣಯಾ ವರ್ತತೇ .

ಯತ್ರ ಹಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಚಕಃ ಶಬ್ದ ಏಕದೇಶಂ ವಿಹಾಯ ಏಕದೇಶೇ

ವರ್ತತೇ ತತ್ರ ಜಹದಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣಾ ಯಯಾ" ಸೋಽಯಂ

ದೇವದತ್ತಃ" ಇತಿ . ಅತ್ರ ಹಿ ಪದದ್ವಯವಾಚ್ಯಯೋರ್ವಿಶಿಷ್ಟಯೋರೈಕ್ಯಾ -

ನುಪಪತ್ಯಾ ಪದದ್ವಯಸ್ಯ ವಿಶೇಷ್ಯಮಾತ್ರಪರತ್ವಂ . ಯಥಾ ವಾ

" ತತ್ತ್ವಮಸಿ" ಇತ್ಯಾದೌ ' ತತ್ ' - ಪದ್ವಾಚ್ಯಸ್ಯ

ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಾದಿವಿಶಿಷ್ಟಸ್ಯ ' ತ್ವಂ ' - ಪದವಾಚ್ಯೇನಾಂತಃಕರಣ -

ವಿಶಿಷ್ಟೇನೈಕ್ಯಯೋಗಾತ್ ಏಕೈಕಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಸ್ವರೂಪೇ ಲಕ್ಷಣೇತಿ

ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕಾಃ .

ವಯಂತು ಬ್ರೂಮಃ - ಸೋಽಯಂ ದೇವದತ್ತಃ ; ' ತತ್ತ್ವಮಸಿ" ಇತ್ಯಾದೌ

ವಿಶಿಷ್ಟವಾಚಕಪದಾನಾಮೇಕದೇಶಪರತ್ವೇಽಪಿ ನ ಲಕ್ಷಣಾ

ಶಕ್ಯಪಸ್ಥಿತವಿಶಿಷ್ಟಯೋಃ ಅಭೇದಾನ್ವಯಾನುಪಪತ್ತೌ ವಿಶೇಷ್ಯಯೋಃ

ಶಕ್ಯಪಸ್ಥಿತಯೋರೇವ ಅಭೇದಾನ್ವಯಾವಿರೋಧಾತ್ . ಯಥಾ

" ಘಟೋಽನಿತ್ಯಃ" ಇತ್ಯತ್ರ ' ಘಟ ' - ಪದವಾಚ್ಯೈಕದೇಶಘಟತ್ವಸ್ಯ -

ಅಯೋಗ್ಯತ್ವೇಽಪಿ ಯೋಗ್ಯಘಟವ್ಯಕ್ತ್ಯಾ ಸಹಾನಿತ್ಯತ್ವಾನ್ವಯಃ .

ಯತ್ರ ಪದಾರ್ಥೈಕದೇಶಸ್ಯ ವಿಶೇಷಣತಯೋಪಸ್ಥಿತಿಃ ತತ್ರೈವ
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೇಣಾಪಸ್ಥಿತಯೇ ಲಕ್ಷಣಭ್ಯುಪಗಮಃ . ಯಥಾ

" ನಿತ್ಯೋ ಘಟಃ " ಇತ್ಯತ್ರ ' ಘಟ ' - ಪದಾತ್ ಘಟತ್ವಸ್ಯ ಶಕ್ತ್ಯಾ
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೇಣಾನುಪಸ್ಥಿತ್ಯಾ ತಾದೃಶೋಪಸ್ಥಿತ್ಯರ್ಥಂ

' ಘಟ-ಪದಸ್ಯ ಘಟತ್ವೇ ಲಕ್ಷಣಾ . ಏವಮೇವ ' ತತ್ತ್ವಮಸಿ "

ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯೇಽಪಿ ನ ಲಕ್ಷಣಾ ಶಕ್ತ್ಯಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೇಣೋಪಸ್ಥಿತಯೋಃ

' ತತ್ತ್ವಂ ' - ಪದಾರ್ಥಯೋರಭೇದಾನ್ವಯೇ ಬಾಧಕಾಭಾವಾತ್ . ಅನ್ಯಥಾ

" ಗೇಹೇ ಘಟಃ " ಘಟೇ ರೂಪಂ " ಘಟಮಾನಯ "

ಇತ್ಯಾದೌ ಘಟತ್ವಗೇಹತ್ವಾದೇರಭಿಮತಾನ್ವಯಬೋಧಾಯೋಗ್ಯತಯಾ

ತತ್ರಾಪಿ ' ಘಟಾ ' - ದಿಪದಾನಾಂ ವಿಶೇಷ್ಯಮಾತ್ರಪರತ್ವಂ ಲಕ್ಷಣಯೈವ

ಸ್ಯಾತ್ . ತಸ್ಮಾತ್ ತತ್ತ್ವಮಸಿ " ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯೇಷು

ಆಚಾರ್ಯಾಣಾಂ ಲಕ್ಷಣೋಕ್ತಿರಭ್ಯುಪಗಮವಾದೇನ ಬೋಧ್ಯಾ .

ಜಹದಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣೋದಾಹರಣಂತು " ಕಾಕೇಭ್ಯೋ ದಧಿ ರಕ್ಷ್ಯತಾಂ "

ಇತ್ಯಾದ್ಯೇವ ತತ್ರ ಶಕ್ಯಕಾಕತ್ವಪರಿತ್ಯಾಗೇನ ಅಶಕ್ಯದಧ್ಯುಪಧಾತಕತ್ವ-

ಪುರಸ್ಕಾರೇಣಾಕಾಕೇಽಪಿ ' ಕಾಕ ' - ಶಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿಃ .

ಲಕ್ಷಣಾಬೀಜಂತು ತಾತ್ಪರ್ಯಾನುಪಪತ್ತಿರೇವ ನ ತು ಅನ್ವಯಾನುಪಪತ್ತಿಃ

" ಕಾಕೇಭ್ಯೋ ದಧಿ ರಕ್ಷ್ಯತಾಂ " ಇತ್ಯತ್ರ ಅನ್ವಯಾನುಪಪತ್ತ್ಯಭಾವಾತ್

" ಗಂಗಾಯಾಂ ಘೋಷಃ " ಇತ್ಯಾದೌ ತಾತ್ಪರ್ಯಾನುಪಪತ್ತೇರಪಿ ಸಂಭವಾತ್ .

ಲಕ್ಷಣಾ ಚ ನ ಪದಮಾತ್ರವೃತ್ತಿಃ ಕಿಂತು ವಾಕ್ಯವೃತ್ತಿರಪಿ . ಯಥಾ

" ಗಂಭೀರಾಯಾಂ ನದ್ಯಾಂ ಘೋಷಃ " ಇತ್ಯತ್ರ " ಗಂಭೀರಾಯಾಂ ನದ್ಯಾಂ "

ಇತಿ ಪದದ್ವಯಸಮುದಾಯಸ್ಯ ತೀರೇ ಲಕ್ಷಣಾ . ನನು ವಾಕ್ಯಸ್ಯಾಶಕ್ತತಯಾ

ಕಥಂ ಶಕ್ಯಸಂಬಂಧರೂಪಾ ಲಕ್ಷಣಾ ಉಚ್ಯತೇ . ಶಕ್ತ್ಯಾ ಯತ್

ಪದಸಂಬಂಧೇನ ಜ್ಞಾಪ್ಯತೇ ತತ್ಸಂಬಂಧೋ ಲಕ್ಷಣಾ . ಶಕ್ತಿಜ್ಞಾಪ್ಯಶ್ಚ

ಯಥಾ ಪದಾರ್ಥಸ್ತಥಾ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥೋಽಪೀತಿ ನ ಕಾಚಿದನುಪಪತ್ತಿಃ .

ಏವಮರ್ಥವಾದವಾಕ್ಯಾನಾಂ ಪ್ರಶಂಸಾರೂಪಾಣಾಂ ಪ್ರಾಶಸ್ತೇ ಲಕ್ಷಣಾ

" ಸೋಽರೋದೀತ್ " ಇತ್ಯಾದಿನಿಂದಾರ್ಥವಾದವಾಕ್ಯಾನಾಂ ನಿಂದಿತತ್ವೇ ಲಕ್ಷಣಾ .

ಅರ್ಥವಾದಗತಪದಾನಾಂ ಪ್ರಾಶತ್ಯಾದಿಲಕ್ಷಣಾಭ್ಯುಪಗಮೇ ಏಕೇನ ಪದೇನ

ಲಕ್ಷಣಯಾ ತದುಪಸ್ಥಿತಿಸಂಭವೇ ಪದಾಂತರವೈಯಧ್ಯ ಸ್ಯಾತ್ . ಏವಂ ಚ

ವಿಧ್ಯಪೇಕ್ಷಿತಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯರೂಪಪದಾರ್ಥಪ್ರತ್ಯಾಯಕತಯಾ ಅರ್ಥವಾದಪದಸಮುದಾಯಸ್ಯ

ಪದಸ್ಮಾನೀಯತಯಾ ವಿಧಿವಾಕ್ಯೇನೈಕವಾಕ್ಯತ್ವಂ ಭವತಿ ಇತ್ಯರ್ಥವಾದವಾಕ್ಯಾನಾಂ

ಪದ್ಯೈಕವಾಕ್ಯತಾ . ಕ್ಷ ತರ್ಹಿ ವಾಕ್ಯೈಕವಾಕ್ಯತಾ . ಯತ್ರ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ
ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಸಂಸರ್ಗಪ್ರತಿಪಾದಕಯೋರ್ವಾಕ್ಯಯೋರಾಕಾಂಕ್ಷಾವಶೇನ
ಮಹಾವಾಕ್ಯಾರ್ಥಬೋಧಕತ್ವಂ . ಯಥಾ" ದರ್ಶಪೂರ್ಣಮಾನಾಭ್ಯಾಂ
ಸ್ವರ್ಗಕಾಮೋ ಯಜೇತ" ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಾನಾಂ" ಸಮಿಧೋ ಯಜತಿ"
ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಾನಾಂ ಚ ಪರಸ್ಪರೋಪೇಕ್ಷಿತಾಂಗಾಂಗಿಭಾವಬೋಧಕತಯಾ
ಏಕವಾಕ್ಯತಾ . ತದುಕ್ತಂ ಭಟ್ಟಪಾದ್ಯೈಃ -

" ಸ್ವಾರ್ಥಬೋಧೇ ಸಮಾಪ್ತಾನಾಮಂಗಾಂಗಿತ್ವಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ .
ವಾಕ್ಯಾನಾಮೇಕವಾಕ್ಯತ್ವಂ ಪುನಃ ಸಂಹತ್ಯ ಜಾಯತೇ . " ಇತಿ .
ಏವಂ ದ್ವಿವಿಧೋಽಪಿ ಪದಾರ್ಥೋ ನಿರೂಪಿತಃ . ತದುಪಸ್ಥಿತಿಶ್ಚಾಸತ್ತಿಃ .
ಸಾ ಚ ಶಾಬ್ದಬೋಧೇ ಹೇತುಃ ತಥೈವಾನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕದರ್ಶನಾತ್ . ಏವಂ
ಮಹಾವಾಕ್ಯಾರ್ಥಬೋಧೇಽವಾಂತರವಾಕ್ಯಾರ್ಥಬೋಧೋ ಹೇತುಃ ತಥೈವಾನ್ವಯಾ

ದ್ಯವಧಾರಣಾತ್ .

ಕ್ರಮಪ್ರಾಪ್ತಂ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ನಿರೂಪ್ಯತೇ . ತತ್ರ ತತ್ರತೀತೀಚ್ಛಯೋಚ್ಚರಿತತ್ವಂ
ನ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯೇನ ಪುರೂಷೇಣೋಚ್ಚರಿತಾದ್ವೇದಾದರ್ಥಪ್ರತ್ಯಯಾ-

ಭಾವಪ್ರಸಂಗಾತ್" ಅಯಮಧ್ಯಾಪಕೋಽವ್ಯುತ್ಪನ್ನಃ" ಇತಿ ವಿಶೇಷದರ್ಶನೇನ
ತಾತ್ಪರ್ಯಭ್ರಮಸ್ಯಾಪ್ಯಭಾವಾತ್ . ನ ಚೇಶ್ವರೀಯತಾತ್ಪರ್ಯಜ್ಞಾನಾತ್
ತತ್ರ ಶಾಬ್ದಬೋಧ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಂ ಈಶ್ವರಾನಂಗೀಕರ್ತೃರಪಿ ತದ್ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ-
ಪ್ರತಿಪತ್ತಿದರ್ಶನಾತ್ ಉಚ್ಯತೇ . ತತ್ರತೀತಿಜನನಯೋಗ್ಯತ್ವಂ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ .

" ಗೇಹೇ ಘಟಃ" ಇತಿ ವಾಕ್ಯಂ ಗೇಹೇ ಘಟಸಂಸರ್ಗಪ್ರತೀತಿಜನನಯೋಗ್ಯಂ
ನ ತು ಪಟಸಂಸರ್ಗಪ್ರತೀತಿಜನನಯೋಗ್ಯಮಿತಿ ತದ್ವಾಕ್ಯಂ ಘಟಸಂಸರ್ಗಪರಂ
ನ ತು ಪಟಸಂಸರ್ಗಪರಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ .

ನನು" ಸೈಂಧವಮಾನಯ" ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಂ ಯದಾ ಲವಣಾನಯನ -

ಪ್ರತೀತೀಚ್ಛಯಾ ಪ್ರಯುಕ್ತಂ ತದಾಪಿ ಅಶ್ವಸಂಸರ್ಗಪ್ರತೀತಿಜನನೇ
ಸ್ವರೂಪಯೋಗ್ಯತಾಸತ್ತ್ವಾತ್ ಲವಣಪರತ್ವಜ್ಞಾನದಶಾಯಾಮಶ್ವಾದಿ -

ಸಂಸರ್ಗಜ್ಞಾನಾಪತ್ತಿರಿತಿ ಚೇತ್ ನ ತದಿತರಪರತೀತೀಚ್ಛಯಾ -

ನುಚ್ಚರಿತತ್ವಸ್ಯಾಪಿತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಪ್ರತಿ ವಿಶೇಷಣತ್ವಾತ್ . ತಥಾ ಚ

ಯದ್ವಾಕ್ಯಂ ಯತ್ರತೀತಿಜನನಸ್ವರೂಪಯೋಗ್ಯತ್ವೇ ಸತಿ

ಯದನ್ಯಪ್ರತೀತೀಚ್ಛಯಾ ನೋಚ್ಚರಿತಂ ತದ್ವಾಕ್ಯಂ ತತ್ಸಂಸರ್ಗ -

ಪರಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ಶುಕಾದಿವಾಕ್ಯೇ ಅವ್ಯುತ್ಪನ್ನೋಚ್ಚರಿತವೇದವಾಕ್ಯಾದೋ

ಚ ಪ್ರತೀತೀಚ್ಛಯಾ ಏವಾಭಾವೇನ ತದನ್ಯಪ್ರತೀತೀಚ್ಛಯೋ -

ಚ್ಚರಿತತ್ವಾಭಾವೇನ ಲಕ್ಷಣಸತ್ತ್ವಾನ್ನಾವ್ಯಾಪ್ತಿಃ . ನ
 ಚೋಭಯಪ್ರತೀತೀಚ್ಚಯೋಚ್ಚರಿತೇಽವ್ಯಾಪ್ತಿಃ ತದನ್ಯಮಾತ್ರ -
 ಪ್ರತೀತೀಚ್ಚಯಾಽನುಚ್ಚರಿತತ್ವಸ್ಯ ವಿವಕ್ಷಿತತ್ವಾತ್ .
 ಉಕ್ತಪ್ರತೀತಿಮಾತ್ರಜನನಯೋಗ್ಯತಾಯಾಶ್ಚಾವಚ್ಛೇದಿಕಾ ಶಕ್ತಿಃ .
 ಅಸ್ಮಾಕಂ ಮತೇ ಸರ್ವತ್ರ ಕಾರಣತಾಯಾಃ ಶಕ್ತೇರೇವಾವಚ್ಛೇದಕತ್ವಾನ್ನ
 ಕೋಽಪಿ ದೋಷಃ .

ಏವಂ ತಾತ್ಪರ್ಯಸ್ಯ ತತ್ಪ್ರತಿಜನಕತ್ವರೂಪಸ್ಯ ಶಾಬ್ದಜ್ಞಾನಜನಕತ್ವೇ
 ಸಿದ್ಧೇ ಚತುರ್ಥವರ್ಣಕೇ ತಾತ್ಪರ್ಯಸ್ಯ ಶಾಬ್ದಜ್ಞಾನಹೇತುತ್ವೇನಿರಾಕರಣವಾಕ್ಯಂ
 ತತ್ಪ್ರತೀತೀಚ್ಚಯೋಚ್ಚರಿತತ್ವರೂಪತಾತ್ಪರ್ಯನಿರಾಕರಣಪರಂ ಅನ್ಯಥಾ
 ತಾತ್ಪರ್ಯನಿಶ್ಚಯಫಲಕವೇದಾಂತವಿಚಾರವೈಯರ್ಥ್ಯಪ್ರಸಂಗಾತ್ . ಕೇಚಿತ್ತು -
 ಶಾಬ್ದಜ್ಞಾತ್ವಾವಚ್ಛೇದೇನ ನ ತಾತ್ಪರ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಹೇತುರಿತ್ಯೇವಂಪರಂ
 ಚತುರ್ಥವರ್ಣಕವಾಕ್ಯಂ ತಾತ್ಪರ್ಯಸಂಶಯವಿಪರ್ಯಯೋತ್ತರಶಾಬ್ದಜ್ಞಾನವಿಶೇಷೇ
 ಚ ತಾತ್ಪರ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಹೇತುರೇವ ಇದಂ ವಾಕ್ಯಮೇತತ್ತರಮುತಾನ್ಯಪರಮಿತಿ
 ಸಂಶಯೇ

ತದ್ವಿಪರ್ಯಯೇ ಚ ತದುತ್ತರವಾಕ್ಯಾರ್ಥವಿಶೇಷನಿಶ್ಚಯಸ್ಯ ತಾತ್ಪರ್ಯನಿಶ್ಚಯಂ
 ವಿನಾಽನುಪಪತ್ತೇರಿತ್ಯಾಹುಃ .

ತಚ್ಚ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ವೇದೇ ಮೀಮಾಂಸಾಪರಿಶೋಧಿತನ್ಯಾಯಾದೇವಾವಧರ್ಯತೇ
 ಲೋಕೇ ತು ಪ್ರಕರಣಾದಿನಾ . ತತ್ರ ಲೌಕಿಕವಾಕ್ಯಾನಾಂ ಮಾನಾಂತರಾ -
 ವಗತಾರ್ಥತಯಾಽನುವಾದಕತ್ವಂ ವೇದೇ ತು ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯಾಪೂರ್ವತಯಾ
 ನಾನುವಾದಕತ್ವಂ . ತತ್ರ ಲೋಕೇ ವೇದೇ ಚ ಕಾರ್ಯಪರಾಣಾಮಿವ
 ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಾನಾಮಪಿ

ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ " ಪುತ್ರಸ್ತೇ ಜಾತಃ " ಇತ್ಯಾದಿಷುಅ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥೇಽಪಿ ಪದಾನಾಂ
 ಸಾಮರ್ಥ್ಯಾರ್ಥಾರಣಾತ್ . ಅತ ಏವ ವೇದಾಂತವಾಕ್ಯಾನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ
 ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ .

ಯಥ ಚೈತತ್ ತಥಾ ವಿಷಯಪರಿಚ್ಛೇದೇ ವಕ್ಷ್ಯತೇ .

ತತ್ರ ವೇದಾನಾಂ ನಿತ್ಯಸರ್ವಜ್ಞಪರಮೇಶ್ವರಪ್ರಣೀತತ್ವೇನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮಿತಿ -
 ನೈಯಾಯಿಕಾಃ . ವೇದಾನಾಂ ನಿತ್ಯತ್ವೇನ ನಿರಸ್ತಸಮಸ್ತಪುಂದೂಷಣತಯಾ
 ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮಿಧ್ಯದ್ವರಮೀಮಾಂಸಕಾಃ . ಅಸ್ಮಾಕಂ ತು ಮತೇ ವೇದೋ ನ ನಿತ್ಯಃ
 ಉತ್ಪತ್ತಿಮತ್ವಾತ್ . ಉತ್ಪತ್ತಿಮತ್ತ್ವಂ ಚ¹ ಅಸ್ಯ ಮಹತೋ ಭೂತಸ್ಯ
 ನಿಃಶ್ಚಸಿತಮೇತದ್ಯದ್ಭಿರ್ದೋ ಯಜುರ್ವೇದಃ ಸಾಮವೇದೋಽಥರ್ವವೇದಃ "
 ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇಃ .

ನಾಪಿ ವೇದಾನಾಂ ತ್ರಿಕ್ಷಣವಸ್ಥಾಯಿತ್ವಂ " ಯ ಏವ ವೇದೋ

ದೇವದತ್ತೇನಾಧೀತಃ ಸಃ ಏವ ಮಯಾಮಿ" ಇತ್ಯಾದಿಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಾತ್ .
 ಅತ ಏವ ಗಕಾರಾದಿವರ್ಣಾನಾಮಪಿ ನ ಕ್ಷಣಿಕತ್ವಂ " ಸೋಽಯಂ ಗಕಾರಃ"
 ಇತ್ಯಾದಿಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಾತ್ . ತಥಾ ಚ ವರ್ಣಪದವಾಕ್ಯಸಮುದಾಯಸ್ಯ
 ವೇದಸ್ಯ ವಿಯದಾದಿವತ್ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲೀನೋತ್ಪತ್ತಿಕತ್ವಂ ಪ್ರಲಯಕಾಲೀನ -
 ಧ್ವಂಸಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ವಂ ಚ ನ ತು ಮಧ್ಯೇ ವರ್ಣಾನಾಮುತ್ಪತ್ತಿವಿನಾಶೌ
 ಅನಂತಗಕಾರಾದಿಕಲ್ಪನಾಯಾಂ ಗೌರವಾತ್ . ಅನುಚ್ಚಾರಣದಶಾಯಾಂ
 ವರ್ಣಾನಾಮನಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸ್ತದುಚ್ಚಾರಣರೂಪವ್ಯಂಜಕಾಭಾವಾತ್ ನ
 ವಿರುದ್ಧತೇ ಅಂಧಕಾರಸ್ಥಘಟಾನುಪಲಂಭವತ್ . ಉತ್ಪನ್ನೋ
 ಗಕಾರಃ" ಇತ್ಯಾದಿಪ್ರತ್ಯಯಸ್ತು" ಸೋಽಯಂ ಗಕಾರಃ"
 ಇತ್ಯಾದಿಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಾದಪ್ರಮಾಣಂ . ವರ್ಣಾಭಿವ್ಯಂಜಕ -
 ಧ್ವನಿಗತೋತ್ಪತ್ತಿನಿರೂಪಿತಪರಂಪರಾಸಂಬಂಧವಿಷಯತ್ವೇನ
 ಪ್ರಮಾಣಂ ವಾ . ತಸ್ಮಾನ್ನ ವೇದಾನಾಂ ಕ್ಷಣಿಕತ್ವಂ .
 ನನು ಕ್ಷಣಿಕತ್ವಾಭಾವೇಽಪಿ ವಿಯದಾದಿಪ್ರಪಂಚವದುತ್ಪತ್ತಿಮತ್ವೇನ
 ಪರಮೇಶ್ವರಕರ್ತೃಕತಯಾ ಪೌರುಷೇಯತ್ವಾದಪೌರುಷೇಯತ್ವಂ ವೇದಾನಾಮಿತಿ
 ತವ

ಸಿದ್ಧಾಂತೋ ಭಜ್ಯೇತ ಇತಿ ಚೇತ್ ನ . ನ ಹಿ ತಾವತ್ ಪುರುಷೇಣ
 ಉಚ್ಚಾರ್ಯಮಾಣತ್ವಂ ಪೌರುಷೇಯತ್ವಂ ಗುರುಮತೇಽಪ್ಯಧ್ಯಾಪಕಪರಂಪರಯಾ
 ಪೌರುಷೇಯತ್ವಾಪತ್ತೇಃ . ನಾಪಿ ಪುರುಷಾಧೀನೋತ್ಪತ್ತಿಕತ್ವಂ ಪೌರುಷೇಯತ್ವಂ
 ನೈಯಾಯಿಕಾಭಿಮತಪೌರುಷೇಯತ್ವಾನುಮಾನೇಽಸ್ಮದಾದಿನಾ ಸಿದ್ಧಸಾಧನಾಪತ್ತೇಃ

ಕಿಂತು ಸಜಾತೀಯೋಚ್ಚಾರಣಾನಪೇಕ್ಷೋಚ್ಚಾರಣವಿಷಯತ್ವಂ . ತಥಾ ಚ
 ಸರ್ಗಾದ್ಯಕಾಲೇ ಪರಮೇಶ್ವರಃ ಪೂರ್ವಸರ್ಗಸಿದ್ಧವೇದಾನುಪೂರ್ವೀಕಸಮಾನಾನುಪೂರ್ವೀಕ
 ವೇದಂ ವಿರಚಿತವಾನ್ ನ ತು ತದ್ವಿಜಾತೀಯಂ ವೇದಮಿತಿ ನ ಸಜಾತೀಯೋಚ್ಚಾರಣ

ಅನಪೇಕ್ಷೋಚ್ಚಾರಣವಿಷಯತ್ವಂ ಪೌರುಷೇಯತ್ವಂ ವೇದಸ್ಯ . ಭಾರತಾದೀನಾಂತು
 ಸಜಾತೀಯೋಚ್ಚಾರಣಮನಪೇಕ್ಷ್ಯವೋಚ್ಚಾರಣಮಿತಿ ತೇಷಾಂ ಪೌರುಷೇಯತ್ವಂ

ಏವಂ ಪೌರುಷೇಯಾಪೌರುಷೇಯಭೇದೇನ ದ್ವಿವಿಧ ಆಗಮೋ ನಿರೂಪಿತಃ .
 ಇತಿ ವೇದಾಂತಪರಿಭಾಷಾಯಾಮಾಗಮಪರಿಚ್ಛೇದಃ .

5 ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿಃ .
 ಇದಾನೀಮರ್ಥಾಪತ್ತಿರ್ನಿರೂಪ್ಯತೇ . ತತ್ರೋಪಪಾದ್ಯಜ್ಞಾನೇನೋಪಪಾದಕಕಲ್ಪನ -

ಮರ್ಥಾರ್ಥಾಪ್ತಿಃ . ತತ್ರೋಪಪಾದ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಕರಣಂ ಉಪಪಾದಕಜ್ಞಾನಂ
 ಫಲಂ . ಯೇನ ವಿನಾ ಯದನುಪಪನ್ನಂ ತತ್ ತತ್ರೋಪಪಾದ್ಯಂ . ಯಸ್ಯಾಭಾವೇ
 ಯಸ್ಯಾನುಪಪತ್ತಿಃ ತತ್ ತತ್ರೋಪಪಾದಕಂ . ಯಥಾ ರಾತ್ರಿಭೋಜನೇನ
 ವಿನಾ ದಿವಾಽಭುಂಜಾನಸ್ಯ ಪೀನತ್ವಮನುಪಪನ್ನಂ ಇತಿ ತಾದೃಶಂ
 ಪೀನತ್ವಮುಪಪಾದ್ಯಂ ಯಥಾ ವಾ ರಾತ್ರಿಭೋಜನಸ್ಯಾಭಾವೇ ತಾದೃಶ -
 ಪೀನತ್ವಸ್ಯಾನುಪಪತ್ತಿಃ ಇತಿ ರಾತ್ರಿಭೋಜನಮುಪಪಾದಕಂ .
 ಸಾ ಚಾರ್ಥಾಪತ್ತಿದ್ವಿಧಾ - ದೃಷ್ಟಾರ್ಥಾಪತ್ತಿಃ ಶ್ರುತಾರ್ಥಾಪತ್ತಿಶ್ಚೇತಿ .
 ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾರ್ಥಾಪತ್ತಿಯಥಾ " ಇದಂ ರಜತಂ " ಇತಿ ಪುರೋವರ್ತಿನಿ
 ಪ್ರತಿಪನ್ನಸ್ಯ ರಜತಸ್ಯ " ನೇದಂ ರಜತಂ " ಇತಿ ತತ್ತ್ವವ
 ನಿಷಿದ್ಯಮಾನತ್ವಂ ಸತ್ಯತ್ವನುಪಪನ್ನಂ ಇತಿ ರಜತಸ್ಯ ಸದ್ವಿನ್ನತ್ವಂ
 ಸತ್ಯತ್ವಾತ್ಯಂತಾಭಾವವತ್ತ್ವಂ ವಾ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಂ ಕಲ್ಪಯತಿ .
 ಶ್ರುತಾರ್ಥಾಪತ್ತಿಯಥಾ ಯತ್ರ ಶ್ರುತಯಮಾಣವಾಕ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಾರ್ಥಾನುಪಪತ್ತಿಮುಖೇನ
 ಅರ್ಥಾಂತರಕಲ್ಪನಂ . ಯಥಾ " ತರತಿ ಶೋಕಮಾತ್ಮವಿತ್ " ಇತ್ಯತ್ರ
 ಶ್ರುತಸ್ಯ ಶೋಕಶಬ್ದವಾಚ್ಯಬಂಧಜಾತಸ್ಯ ಜ್ಞಾನನಿವರ್ತ್ಯತ್ವಸ್ಯಾನ್ಯಥಾ -
 ನುಪಪತ್ತ್ಯಾ ಬಂಧಸ್ಯ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಂ ಕಲ್ಪತೇ . ಯಥಾ ವಾ " ಜೀವೀ
 ದೇವದತ್ತೋ " ಗೃಹೇ ನ " ಇತಿ ವಾಕ್ಯಶ್ರವಣಾನಂತರಂ ಜೀವಿನೋ ಗೃಹಾಸತ್ತ್ವಂ
 ಬಹಿಃಸತ್ತ್ವಂ ಕಲ್ಪಯತಿ .
 ಶ್ರುತಾರ್ಥಾಪತ್ತಿಶ್ಚ ದ್ವಿಧಾ - ಅಭಿಧಾನಾನುಪಪತ್ತಿಃ ಅಭಿಹಿತಾನುಪಪತ್ತಿಶ್ಚ .
 ತತ್ರ ಯತ್ರ ವಾಕ್ಯೈ ಕದೇಶಶ್ರವಣೇಽನ್ವಯಾಭಿಧಾನಾನುಪಪತ್ತ್ಯಾ ಅನ್ವಯಾಭಿಧಾನೋಪಯೋ
 ಪದಾಂತರಂ ಕಲ್ಪತೇ ತತ್ರಾಭಿಧಾನಾನುಪಪತ್ತಿಃ . ಯಥಾ ' ದ್ವಾರಂ ' ಇತ್ಯತ್ರ
 ' ಪಿಥೇಹಿ ' ಇತಿ ಪದಾಧ್ಯಾಹಾರಃ ಯಥಾ ವಾ " ವಿಶ್ವಜಿತಾ ವಿಜೇತ'
 ಇತ್ಯತ್ರ ' ಸ್ವರ್ಗಕಾಮ ' - ಪದಾಧ್ಯಾಹಾರಃ .
 ನನು ' ದ್ವಾರಂ ' ಇತ್ಯಾದಾವನ್ವಯಾಭಿಧಾನಾತ್ ಪೂರ್ವಂ ಇದಮನ್ವಯಾಭಿಧಾನಂ
 ಪಿಧಾನಾಪಸ್ಥಾಪಕಪದಂ ವಿನಾಽನುಪಾಪನ್ನಮಿತಿ ಕಥಂ ಜ್ಞಾನಮಿತಿ ಚೇತ್ ನ
 ' ಅಭಿಧಾನ ' - ಪದೇನ ಕರಣವ್ಯತ್ಪತ್ಯಾ ತಾತ್ಪರ್ಯಸ್ಯ ವಿವಕ್ಷಿತತ್ವಾತ್ .
 ತಥಾ ಚ ದ್ವಾರಕರ್ಮಕಪಿಧಾನಕ್ರಿಯಾಸಂಸರ್ಗಪರತ್ವಂ ಪಿಧಾನೋಪಸ್ಥಾಪಕಪದಂ
 ವಿನಾಽನುಪಪನ್ನಮಿತಿ ಜ್ಞಾನಂ ತತ್ರಾಪಿ ಸಂಭಾವ್ಯತೇ .
 ಅಭಿಹಿತಾನುಪಪತ್ತಿಸ್ತು ಯತ್ರ ವಾಕ್ಯಾವಗತೋಽರ್ಥೋಽನುಪಪನ್ನತ್ವೇನ ಜ್ಞಾತಃ
 ಸನ್ನರ್ಥಾಂತರಂ ಕಲ್ಪಯತಿ ತತ್ರ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಾ . ತಥಾ " ಸ್ವರ್ಗಕಾಮೋ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಣೋಮೇನ
 ಯಜೇತ " ಇತ್ಯತ್ರ ಸ್ವರ್ಗಸಾಧನತ್ವಸ್ಯ ಕ್ಷಣಿಕಯಾಗಗತತಯಾಽವಗತಸ್ಯಾ -
 ನುಪಪತ್ತ್ಯಾ ಮಧ್ಯವರ್ತ್ಯಪೂರ್ವಂ ಕಲ್ಪತೇ .

ನ ಚೇಯಮರ್ಥಾಪತ್ತಿರನುಮಾನೇನೃರ್ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ ಅನ್ವಯವ್ಯಪ್ತ್ಯ -
ಜ್ಞಾನೇನಾನ್ವಯಿನ್ಯನಂತರ್ಭಾವಾತ್ . ವ್ಯತಿರೇಕಿಣಶ್ಚಾನುಮಾನತ್ವಂ ಪ್ರಾಗೇವ
ನಿರಸ್ತಂ . ಅತ ಏವಾರ್ಥಾಪತ್ತಿಸ್ಥಲೇ ' ಅನುಮಿನೋಮಿ ' ಇತಿ ನಾನುವ್ಯವಸಾಯಃ
ಕಿಂತು" ಅನೇನ ಇದಂ ಕಲ್ಪಯಾಮಿ" ಇತಿ .

ನನು ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿಸ್ಥಲೇ" ಇದಮನೇನ ವಿನಾಸನುಪಪನ್ನಮಿತಿ ಜ್ಞಾನಕರಣಂ"
ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ತತ್ರ ಕಿಮಿದಂ" ತೇನ ವಿನಾಸನುಪಪನ್ನತ್ವಂ" .
ತದಭಾವವ್ಯಪಕಾಭಾವಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ವಮಿತಿ ಬ್ರೂಮಃ .

ಏವಮರ್ಥಾಪತ್ತೇರ್ಮಾನಾಂತರತ್ವಸಿದ್ಧೌ ವ್ಯತಿರೇಕಿ ನಾನುಮಾನಾಂತರಂ
" ಪೃಥಿವೀತರೇಭ್ಯೋ ಭಿದ್ಯತೇ" ಇಅತ್ಯಾದೌ ಗಂಧವತ್ತ್ವಮಿತರಭೇದಂ
ವಿನಾಸನುಪಪನ್ನಮಿತ್ಯಾದಿಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಕರಣತ್ವಾತ್ . ಅತ
ಏವಾನುವ್ಯವಸಾಯಃ" ಪೃಥಿವ್ಯಾಮಿತರಭೇದಂ ಕಲ್ಪಯಾಮಿ" ಇತಿ .
ಇತಿ ವೇದಾಂತಪರಿಭಾಷಾಯಾಮರ್ಥಾಪತ್ತಿಪರಿಚ್ಛೇದಃ .

6 ಅನುಪಲಬ್ಧಿ .

ಇದಾನೀಂ ಷಷ್ಠಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ನಿರೂಪ್ಯತೇ . ಜ್ಞಾನಕರಣಾಜನ್ಯಾಭಾವಾನುಭವಾ -
ಸಾಧಾರಣಕಾರಣಮನುಪಲಬ್ಧಿರೂಪಂ ಪ್ರಮಾಣಂ . ಅನುಮಾನಾದಿಜನ್ಯಾ -
ತೀಂದ್ರಿಯಾಭಾವಾನುಭವಹೇತಾವನುಮಾನಾದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯಾಜನ್ಯಾಂತಂ
ಪದಂ . ಅದೃಷ್ಟಾದೌ ಸಾಧಾರಣಕಾರಣೇತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯಾಸಧಾರಣೇತಿ .
ಅಭಾವಸ್ಮತ್ತ್ಯಸಾಧಾರಣಹೇತುಸಂಸ್ಕಾರೇತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯಾನುಭವೇತಿ
ವಿಶೇಷಣಂ . ನ ಚಾತೀಂದ್ರಿಯಾಭಾವಾನುಮಿತಿಸ್ಥಲೇಪ್ಯನುಪಲಬ್ಧಿವಾಭಾವೋ
ಗೃಹ್ಯತಾಂ ವಿಶೇಷಾಭಾವಾದಿತಿ ವಾಚ್ಯಂ . ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾದ್ಯನುಪಲಬ್ಧಿಸತ್ತ್ವೇಷು
ತದಭಾವಾನಿಶ್ಚಯೇನ ಯೋಗ್ಯಾನುಪಲಬ್ಧೀರೇವಾಭಾವಾಗ್ರಾಹಕತ್ವಾತ್ .
ನನು ಕೇಯಂ ಯೋಗ್ಯಾನುಪಲಬ್ಧಿಃ . ಕಿಂ ಯೋಗ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರತಿಯೋಗಿನೋಽನುಪಲಬ್ಧಿಃ

ಉತ ಯೋಗ್ಯೇಽಧಿಕರಣೇ ಪ್ರತಿಯೋಗಿನೋಽನುಪಲಬ್ಧಿಃ . ನಾದ್ಯಃ ಸ್ತಂಭೇ
ಪಿಶಾಚಾದಿಭೇದಸ್ಯಾಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾಪತ್ತೇಃ . ನಾಂತ್ಯಃ ಆತ್ಮನಿ ಧರ್ಮಾದ್ಯ -
ಭಾವಸ್ಯಾಪಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾಪತ್ತೇರಿತಿ ಚೇತ್ ನ" ಯೋಗ್ಯಾ ಚಾಸಾವನುಪ -
ಲಬ್ಧಿಶ್ಚೇತಿ" ಕರ್ಮಧಾರಯಾಶ್ರಯಣಾತ್ . ಅನುಪಲಬ್ಧೀಯೋಗ್ಯತಾ ಚ
ತರ್ಕಿತಪ್ರತಿಯೋಗಿಸತ್ತ್ವ ಪ್ರಸಂಜಿತಪ್ರತಿಯೋಗಿಕತ್ವಂ . ಯಸ್ಯಾಭಾವೋ
ಗೃಹ್ಯತೇ ತಸ್ಯ ಯಃ ಪ್ರತಿಯೋಗೀ ತಸ್ಯ ಸತ್ತ್ವೇನಾಧಿಕರಣೇ ತರ್ಕಿತೇನ
ಪ್ರಸಂಜನಯೋಗ್ಯಮಾಪಾದನಯೋಗ್ಯಂ ಪ್ರತಿಯೋಗ್ಯುಪಲಬ್ಧಿಸ್ವರೂಪಂ ಯಸ್ಯ

ಅನುಪಲಂಭಸ್ಯ ತತ್ತ್ವಂ ತದನುಪಲಭ್ಯೇಯೋಗ್ಯತ್ವಮಿತ್ಯರ್ಥಃ . ತಥಾಹಿ -
ಸ್ವೀತಾಲೋಕವತಿ ಭೂತಲೇ ಯದಿ ಘಟಃ ಸ್ಯಾತ್ ತದಾ ಘಟೋಪಲಂಭಃ
ಸ್ಯಾದಿತ್ಯಾವಾದನಸಂಭವಾತ್ ತಾದೃಶಭೂತಲೇ ಘಟಾಭಾವೋನುಪಲಬ್ಧಿಗಮ್ಯಃ

ಅಂಧಕಾರೇ ತು ತಾದೃಶಾಪಾದನಾಸಂಭವಾನಾನುಪಲಬ್ಧಿಗಮ್ಯತಾ . ಅತಃ
ಏವಸ್ತಂಭೇ ತಾದಾತ್ಮ್ಯೇನ ಪಿಶಾಚಸತ್ತ್ವೇ ಸ್ತಂಭವತ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾಪತ್ತ್ಯಾ
ತದಭಾವೋನುಪಲಬ್ಧಿಗಮ್ಯಃ . ಆತ್ಮನಿ ಧರ್ಮಾದಿಸತ್ತ್ವೇನಪ್ಯಸ್ಯಾತೀಂದ್ರಿಯತಯಾ
ನಿರುಕ್ತೋಪಲಂಬಾಪಾದನಾಸಂಭವಾತ್ ನ ಧರ್ಮಾದ್ಯಭಾವಸ್ಯಾನುಪಲಬ್ಧಿಗಮ್ಯತ್ವಂ .
ನನೂಕ್ತರೀತ್ಯಾಽಧಿಕರಣೇಂದ್ರಿಯಸನ್ನಿಕರ್ಷಣಲೇ ಅಭಾವಸ್ಯಾನುಪಲಬ್ಧಿಗಮ್ಯತ್ವಂ
ತ್ವದನುಮತಂ . ತತ್ರ ಕ್ಲೃಪ್ತೇಂದ್ರಿಯಮೇವಾಭಾವಾಕಾರವೃತ್ತಾವಪಿ ಕರಣಂ
ಇಂದ್ರಿಯಾನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಾನುವಿಧಾನಾದಿತಿ ಚೇತ್ ನ . ತತ್ಪ್ರತಿಯೋಗ್ಯನುಪಲಭ್ಯೇ

ರಪ್ಯಭಾವಗ್ರಹೇ ಹೇತುತ್ವೇನ ಕ್ಲೃಪ್ತತ್ವೇನ ಕರಣತ್ವಮಾತ್ರಸ್ಯ ಕಲ್ಪನಾತ್ .
ಇಂದ್ರಿಯಸ್ಯ ಚಾಭಾವೇನ ಸಮಂ ಸನ್ನಿಕರ್ಷಾಭಾವೇನಾಭಾವಗ್ರಹಾಹೇತುತ್ವಾತ್
ಇಂದ್ರಿಯಾನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಯೋರಧಿಕರಣಜ್ಞಾನಾದ್ಯುಪಕ್ಷೇಣತ್ವೇನಾನ್ಯಥಾಸಿದ್ಧೇಃ .
ನನು" ಭೂತಲೇ ಘಟೋ ನ" ಇತ್ಯಾದ್ಯಭಾವಾನುಭವಸ್ಥಲೇ ಭೂತಲಾಂಶೇ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಮುಭಯಸಿದ್ಧಮಿತಿ ತತ್ರ ವೃತ್ತಿನಿರ್ಗಮನಸ್ಯಾವಶ್ಯಕತ್ವೇನ
ಭೂತಲಾವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯವತ್ ತನ್ನಿಷ್ಠಘಟಾಭಾವಾವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಸ್ಯಾಪಿ
ಪ್ರಮಾತ್ರಭಿನ್ನತಯಾ ಘಟಾಭಾವಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವೇನ ಸಿದ್ಧಾಂತೇಽಪಿ ಇತಿ
ಚೇತ್ ಸತ್ಯಂ ಅಭಾವಪ್ರತೀತೇಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವೇಽಪಿ ತತ್ಕಾರಣಸ್ಯಾನುಪ -
ಲಭ್ಯೇರ್ಮಾನಾಂತರತ್ವಾತ್ . ನ ಹಿ ಫಲೀಭೂತಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವೇ
ತತ್ಕರಣಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣತಾನಿಯತತ್ವಮಸ್ತಿ . ದಶಮಸ್ತ್ವಮಸಿ"

ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಜನ್ಯಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವೇಽಪಿ ತತ್ಕರಣಸ್ಯ
ವಾಕ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣಭಿನ್ನಪ್ರಮಾಣತ್ವಾಭ್ಯುಪಗಮಾತ್ .
ಫಲವೈಜಾತ್ಯಂ ವಿನಾ ಕಥಂ ಪ್ರಮಾಣಭೇದ ಇತಿ ಚೇತ್ ನ ವೃತ್ತಿವೈಜಾತ್ಯಮಾತ್ರೇಣ
ಪ್ರಮಾಣವೈಜಾತ್ಯೋಪಪತ್ತೇಃ . ಧಧಾ ಚ ಘಟಾದ್ಯಭಾವಾಕಾರವೃತ್ತಿನೇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯಾ
ಇಂದ್ರಿಯಸ್ಯ ವಿಷಯೇಣಾಸನ್ನಿಕರ್ಷಾತ್ ಕಿಂತು ಘಟಾದ್ಯನುಪಲಬ್ಧಿರೂಪ -
ಮಾನಾಂತರಜನ್ಯೇತಿ ಭವತ್ಯನುಪಲಭ್ಯೇರ್ಮಾನಾಂತರತ್ವಂ .
ನನು ಅನುಪಲಬ್ಧಿರೂಪಮಾನಾಂತರಪಕ್ಷೇಽಭಾವಪ್ರತೀತೇಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವೇ
ಘಟವತಿ ಘಟಾಭಾವಭ್ರಮಸ್ಯಾಪಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾಪತ್ತ್ಯಾ ತತ್ರಾಪ್ಯನಿರ್ವಚನೀಯ -
ಘಟಾಭಾವೋಽಭ್ಯುಪಗಮ್ಯೇತ . ನ ಚೇಷ್ಟಾಪತ್ತಿಃ ತಸ್ಯ ಮಾಯೋಪಾದಾನಕ -

ತ್ವೇಽಭಾವತ್ವಾನುಪಪತ್ತೇಃ ಮಾಯೋಪಾದಾನಕತ್ವಾಭಾವೇ ಮಾಯಾಯಾಃ
ಸಫಲಕಾರ್ಯೋಪಾದಾನತ್ವಾನುಪಪತ್ತಿರಿತಿ ಚೇತ್ ನ ಘಟವತಿ
ಘಟಾಭಾವಭ್ರಮೋನ ತತ್ಕಾಲೋತ್ಪನ್ನಘಟಾಭಾವವಿಷಯಕಃ ಕಿಂತು
ಭೂತಲರೂಪಾದೌ ವಿದ್ಯಮಾನೋ ಲೌಕಿಕೋ ಘಟಾಭಾವೋ ಭೂತಲೇ
ಆರೋಪ್ಯತೇ

ಇತ್ಯನ್ಯಥಾಖ್ಯಾತಿರೇವ ಆರೋಪ್ಯಸನ್ನಿಕರ್ಷಸ್ಥಲೇ ಸರ್ವತ್ರಾನ್ಯಥಾಖ್ಯಾತೇರೇವ
ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನಾತ್ .

ಅಸ್ತು ವಾ ಪ್ರತಿಯೋಗಿಮತಿ ತದಭಾವಭ್ರಮಸ್ಥಲೇ ತದಭಾವಸ್ಯಾನಿರ್ವಚನೀಯತ್ವಂ
ತಥಾಪಿ ತದುಪಾದಾನಂ ಮಾಯೈವ . ನಹ್ಯುಪಾದಾನೋಪಾದೇಯಯೋರತ್ಯಂತಸಾಜಾತ್ಯಂ
ತಂತುಪಟಯೋರಪಿ ತಂತುತ್ವಪಟತ್ವಾದಿನಾ ವೈಜಾತ್ಯಾತ್ ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ಸಾಜಾತ್ಯಸ್ಯ
ಮಾಯಯಾ ಅನಿರ್ವಚನೀಯಘಟಾಭಾವಸ್ಯ ಚ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಧರ್ಮಸ್ಯ
ವಿದ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ .

ಅನ್ಯಥಾ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕಂ ಘಟಾಭಾವಂ ಪ್ರತಿ ಕಥಂ ಮಾಯೋಪಾದಾನಮಿತಿ
ಕುತೋ

ನಾಶಂಕಥಾಃ . ನ ಚ ವಿಜಾತೀಯಯೋರಪ್ಯುಪಾದಾನೋಪಾದೇಯಭಾವೇ
ಬ್ರಹ್ಮೈವ

ಜಗದುಪಾದಾನಂ ಸ್ಯಾದಿತಿ ವಾಚ್ಯಂ ಪ್ರಪಂಚವಿಭ್ರಮಾಧಿಷ್ಠಾನತ್ವರೂಪಸ್ಯ
ತಸ್ಯೇಷ್ಟತ್ವಾತ್ ಪರಿಣಾಮಿತ್ವರೂಪಸ್ಯೋಪಾದಾನತ್ವಸ್ಯ ನಿರವಯವೇ
ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾನುಪಪತ್ತೇಃ . ತಥಾ ಚ ಪ್ರಪಂಚಸ್ಯ ಪರಿಣಾಮ್ಯುಪಾದಾನಂ ಮಾಯಾ
ನ ಬ್ರಹ್ಮ ಇತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಇತ್ಯಲಮತಿಪ್ರಸಂಗೇನ .

ಸ ಚಾಭಾವಶ್ಚತುರ್ವಿಧಃ - ಪ್ರಾಗಭಾವಃ ಪ್ರದ್ವಂಸಾಭಾವೋಽತ್ಯಂತ
ಅಭಾವೋಽನ್ಯೋನ್ಯಾಭಾವಶ್ಚೇತಿ . ತತ್ರ ಮೃತ್ಪಿಂಡಾದೌ ಕಾರಣೇ ಕಾರ್ಯಸ್ಯ
ಘಟಾದೇರುತ್ಪತ್ತೇಃ ಪೂರ್ವಂ ಯೋಽಭಾವಃ ಸ ಪ್ರಾಗಭಾವಃ . ಸ ಚ ಭವಿಷ್ಯತೀತಿ
ಪ್ರತೀತಿವಿಷಯಃ . ತತ್ತ್ವೈವ ಘಟಸ್ಯ ಮುದ್ಗರಪಾತಾನಂತರಂ ಯೋಽಭಾವಃ ಸ
ಪ್ರದ್ವಂಸಾಭಾವಃ . ದ್ವಂಸಸ್ಯಾಪಿ ಸ್ವಾಧಿಕರಣಕಪಾಲನಾಶೇ ನಾಶ ಏವ .

ನ ಚ ಘಟೋನ್ಮಜ್ಜನಾಪತ್ತಿಃ ಘಟದ್ವಂಸದ್ವಂಸಸ್ಯಾಪಿ ಘಟಪ್ರತಿಯೋಗಿಕ -
ದ್ವಂಸತ್ವಾತ್ . ಅನ್ಯಥಾ ಪ್ರಾಗಭಾವದ್ವಂಸಾತ್ಕಘಟಸ್ಯ ವಿನಾಶೇ
ಪ್ರಾಗಭಾವೋನ್ಮಜ್ಜನಾಪತ್ತಿಃ . ನ ಚೈವಮಪಿ ಯತ್ರ ದ್ವಂಸಾಧಿಕರಣಂ ನಿತ್ಯಂ
ತತ್ರ ಕಥಂ ದ್ವಂಸನಾಶ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಂ . ತಾದೃಶಮಧಿಕರಣಂ ಯದಿ
ಚೈತನ್ಯವ್ಯತಿರಿಕ್ತಂ ತದಾ ತಸ್ಯ ನಿತ್ಯತ್ವಮಸಿದ್ಧಂ ಬ್ರಹ್ಮವ್ಯತಿರಿಕ್ತಸ್ಯ
ಸರ್ವಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನನಿವರ್ತೃತಾಯಾ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣತ್ವಾತ್ . ಯದಿ ಚ
ದ್ವಂಸಾಧಿಕರಣಂ ಚೈತನ್ಯಂ ತದಾಽಸಿದ್ಧಿಃ ಆರೋಪಿತಪ್ರತಿಯೋಗಿಕ -

ಧ್ವಂಸಸ್ಯಾಧಿಷ್ಠಾನೇ ಪ್ರತೀಯಮಾನಸ್ಯಾಧಿಷ್ಠಾನಮಾತ್ರತ್ವಾತ್ .
 ತದುಕ್ತಂ - ಅಧಿಷ್ಠಾನಾವಶೇಷೋ ಹಿ ನಾಶಃ ಕಲ್ಪಿತವಸ್ತುನಃ" ಇತಿ
 ಏವಂ ಶುಕ್ತಿರೂಪ್ಯವಿನಾಶೋಽಪೀದಮವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಮೇವ .
 ಯತ್ರಾಧಿಕರಣೇ ಯಸ್ಯ ಕಾಲತ್ರಯೇಽಪ್ಯಭಾವಃ ಸೋಽತ್ಯಂತಾಭಾವಃ . ಯಥಾ
 ವಾಯುರೂಪಾತ್ಯಂತಾಭಾವಃ . ಸೋಽಪಿ ವಿಯದಾದಿವತ್ ಧ್ವಂಸಪ್ರತಿಯೋಗ್ಯೇವ

" ಇದಮಿದಂ ನ" ಇತಿ ಪ್ರತೀತಿವಿಷಯೋಽನ್ಯೋನ್ಯಾಭಾವಃ . ಅಯಮೇವ ವಿಭಾಗೋ
 ಭೇದಃ ಪೃಥಕ್ತ್ವಂ ಚೇತಿ ವ್ಯವಹಿಯತೇ ಭೇದಾತಿರಿಕ್ತಪೃಥಕ್ತ್ವಾದೌ ಪ್ರಮಾಣಾಭಾವಾತ್

ಅಯಂ ಚಾನ್ಯೋನ್ಯಾಭಾವೋಽಧಿಕರಣಸ್ಯ ಸಾದಿತ್ವೇ ಸಾದಿಃ ಯಥ ಘಟೇ
 ಪಟಭೇದಃ

ಅಧಿಕರಣಸ್ಯಾನಾದಿತ್ವೇಽನಾದಿರೇವ ಯಥಾ ಜೀವೇ ಬ್ರಹ್ಮಭೇದಃ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ವಾ
 ಜೀವಭೇದಃ . ದ್ವಿವಿಧೋಽಪಿ ಭೇದೋ ಧ್ವಂಸಪ್ರತಿಯೋಗ್ಯೇವ ಅವಿದ್ಯಾನಿವೃತ್ತೌ
 ತತ್ಪರತಂತ್ರಾಣಾಂ ನಿವೃತ್ತ್ವವಶ್ಯಂಭಾವಾತ್ .

ಪುನರಪಿ ಭೇದೋ ದ್ವಿವಿಧಃ - ಸೋಪಾಧಿಕೋ ನಿರುಪಾಧಿಕಶ್ಚೇತಿ . ತತ್ರೋಪಾಧಿ -
 ಸತ್ತಾವ್ಯಾಪ್ಯಸತ್ತಾಕತ್ವಂ ಸೋಪಾಧಿಕತ್ವಂ . ತಚ್ಛೂನ್ಯತ್ವಂ ನಿರುಪಾಧಿಕತ್ವಂ .
 ತತ್ರಾದ್ಯೋ ತಥಾ ಏಕಸ್ಯೈವಾಕಾಶಸ್ಯ ಘಟಾದ್ಯುಪಾಧಿಭೇದೇನ ಭೇದಃ . ಯಥಾ ವಾ
 ಏಕಸ್ಯ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಜಲಭಾಜನಭೇದೇನ ಭೇದಃ . ತಥಾ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽಂತಃಕರಣ

ಭೇದಾದ್ಯೇದಃ . ನಿರುಪಾಧಿಕಭೇದೋ ಯಥಾ ಘಟೇ ಪಟಭೇದಃ .

ನ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಪಿ ಪ್ರಪಂಚಭೇದಾಭ್ಯುಪಗಮೇಽದ್ವೈತವಿರೋಧಃ ತಾತ್ತ್ವಿಕ -
 ಭೇದಾನಭ್ಯುಪಗಮೇನ ವಿಯದಾದಿವದದ್ವೈತಾವ್ಯಾಘಾತಕತ್ವಾತ್ . ಪ್ರಪಂಚಸ್ಯಾದ್ವೈತೇ
 ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಕಲ್ಪಿತತ್ವಾಂಗೀಕಾರಾತ್ . ತದುಕ್ತಂ ಸುರೇಶ್ವರಾಚಾರ್ಯೈಃ -

" ಅಕ್ಷಮಾ ಭವತಃ ಕೇಯಂ ಸಾಧಕತ್ವಪ್ರಕಲ್ಪನೇ .

ಕಿಂ ನ ಪಶ್ಯಸಿ ಸಂಸಾರಂ ತತ್ತ್ವೈವಾಜ್ಞಾನಕಲ್ಪಿತಂ ..

ಇತಿ . ಅತ ಏವ ವಿವರಣೇಽವಿದ್ಯಾನುಮಾನೇ ಪ್ರಾಗಭಾವವ್ಯತಿರಿಕ್ತತ್ವವಿಶೇಷಣಂ
 ತತ್ತ್ವ ಪ್ರದೀಪಿಕಾಯಾಮವಿದ್ಯಾಲಕ್ಷಣೇ ಭಾವತ್ವ-ವಿಶೇಷಣಂ ಚ ಸಂಗಚ್ಛತೇ .

ಏವಂ ಚತುರ್ವಿಧಾನಾಮಭಾವಾನಾಂ ಯೋಗ್ಯಾನುಪಲಬ್ಧ್ಯಾ ಪ್ರತೀತಿಃ .

ತತ್ರಾನುಪಲಬ್ಧಿರ್ಮಾನಾಂತರಂ .

ಏವಮುಕ್ತಾನಾಂ ಪ್ರಮಾಣಾನಾಂ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಸ್ವತ ಏವೋತ್ಪದ್ಯತೇ ಜ್ಞಾಯತೇ ಚ

ತಥಾ ಹಿ ಸ್ಮೃತ್ಯನುಭವಸಾಧಾರಣಂ ಸಂವಾದಿಪ್ರವೃತ್ತ್ಯನುಕೂಲಂ ತದ್ವತಿ
 ತತ್ರ ಕಾರಕಜ್ಞಾನತ್ವಂ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ . ತಚ್ಚ ಜ್ಞಾನಸಾಮಾನ್ಯಸಾಮಗ್ರೀಪ್ರಯೋಜ್ಯಂ
 ನ ತ್ವದಿಕಂ ಗುಣಮಪೇಕ್ಷತೇ ಪ್ರಮಾಮಾತ್ರೇನುಗತಗುಣಾಭಾವಾತ್ . ನಾಪಿ
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಯಾಂ ಭೂಯೋಽವಯವೇಂದ್ರಿಯಸನ್ನಿಹರ್ಷಃ ರೂಪಾದಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇ
 ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇ ಚ ತದಭಾವಾತ್ ಸತ್ಯಪಿ ತಸ್ಮಿನ್^೭ ಪೀತಃ ಶಂಖಃ^೮
 ಇತಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ ಭ್ರಮತ್ವಾಚ್ಚ . ಅತ ಏವ ನ ಸಲ್ಲಿಂಗಪರಾಮರ್ಷಾದಿಕ -
 ಮಪ್ಯನುಮಿತ್ಯಾದಿಪ್ರಮಾಯಾಂ ಗುಣಃ ಅಸಲ್ಲಿಂಗಪರಾಮರ್ಷಾದಿಸ್ಥಲೇಽಪಿ
 ವಿಷಯಾಬಾಧೇನಾನುಮಿತ್ಯಾದೇಃ ಪ್ರಮಾತ್ವಾತ್ . ನ ಚೈವಮಪ್ರಮಾಪ ಪ್ರಮಾ
 ಸ್ಯಾತ್

ಜ್ಞಾನಸಾಮಾನ್ಯಸಾಮಗ್ರ್ಯಾ ಅವಿಶೇಷಾದಿತಿ ವಾಚ್ಯಂ . ದೋಷಾಭಾವಸ್ಯಾಪಿ
 ಹೇತುತ್ವಾಂಗೀಕಾರಾತ್ . ನ ಚೈವಂ ಪರತಸ್ತ್ವಂ ಆಗಂತುಕಭಾಕಾರಣಾಪೇಕ್ಷಾಯಾಮೇವ
 ಪರತಸ್ತ್ವಾತ್ .

ಜ್ಞಾಯತೇ ಚ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಸ್ವತಃ . ಸ್ವತೋ ಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಂ ಚ ದೋಷಾಭಾವೇ ಸತಿ
 ಯಾವತ್ಸಾ ಶ್ರಯಗ್ರಾಹಕಸಾಮಗ್ರೀಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಂ . ಸ್ವಾಶ್ರಯೋ ವೃತ್ತಿಜ್ಞಾನಂ
 ತದ್ಗ್ರಾಹಕಂ ಸಾಕ್ಷಿಜ್ಞಾನಂ . ತೇನಾಪಿ ವೃತ್ತಿಜ್ಞಾನೇ ಗೃಹ್ಯಮಾಣೇ ತದ್ಗತಂ
 ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮಪಿ ಗೃಹ್ಯತೇ . ನ ಚೈವಂ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸಂಶಯಾನುಪಪತ್ತಿಃ
 ತತ್ರ ಸಂಶಯಾನುರೋಧೇನ ದೋಷಸ್ಯಾಪಿ ಸತ್ತ್ವೇನ ದೋಷಾಭಾವಘಟಿತ -
 ಸ್ವಾಶ್ರಯಗ್ರಾಹಕಭಾವೇನ ತತ್ರ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸ್ಯೈವಾಗ್ರಹಾತ್ . ಯದ್ವಾ
 ಯಾವತ್ಸಾ ಶ್ರಯಗ್ರಾಹಕಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಯೋಗ್ಯತ್ವಂ ಸ್ವತಸ್ತ್ವಂ . ಸಂಶಯಸ್ಥಲೇ
 ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸ್ಯೋಕ್ತಯೋಗ್ಯತಾಸತ್ತ್ವೇಽಪಿ ದೋಷವಶೇನಾಗ್ರಹಾತ್ ನ ಸಂಶಯಾನುಪಪತ್ತಿಃ

ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂತು ನ ಜ್ಞಾನಸಾಮಾನ್ಯಸಾಮಗ್ರೀಪ್ರಯೋಜ್ಯಂ ಪ್ರಮಾಯಾ -
 ಮಪ್ಯಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಪತ್ತೇಃ ಕಿಂತು ದೋಷಪ್ರಯೋಜ್ಯಂ . ನಾಪ್ಯಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ
 ಯಾವತ್ಸಾ ಶ್ರಯಗ್ರಾಹಕಗ್ರಾಹ್ಯಂ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಘಟಕತದಭಾವವತ್ವಾದೇ -
 ವೃತ್ತಿಜ್ಞಾನಾನುಪನೀತತ್ವೇನ ಸಾಕ್ಷಿಣಾಗ್ರಹೀತುಮಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ . ಕಿಂತು
 ವಿಸಂವಾದಿಪ್ರವೃತ್ತ್ಯಾದಿಕಿಂಗಳಾನುಮಿತ್ಯಾದಿವಿಷಯ ಇತಿ ಪರತ
 ಏವಾಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮುತ್ಪದ್ಯತೇ ಜ್ಞಾಯತೇ ಚ .
 ಇತಿ ವೇದಾಂತಪರಿಭಾಷಾಯಾಮನುಪಲಬ್ಧಿಪರಿಚ್ಛೇದಃ .

7 ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ .

ಏವಂ ನಿರೂಪಿತಾನಾಂ ಪ್ರಮಾಣಾನಾಂ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ದ್ವಿವಿಧಂ -

ವ್ಯಾವಹಾರಿಕತತ್ವಾ ವೇದಕತ್ವಂ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕತತ್ವಾ ವೇದಕತ್ವಂ ಚೇತಿ . ತತ್ರ
 ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಾವಗಾಹಿಪ್ರಮಾಣವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾನಾಂ ಸರ್ವಪ್ರಮಾಣಾನಾಮಾದ್ಯಂ
 ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ತದ್ವಿಷಯಾಣಾಂ ವ್ಯವಹಾರದಶಾಯಾಂ ಬಾಧಾಭಾವಾತ್ .
 ದ್ವಿತೀಯಂತು ಜೀವಬ್ರಹ್ಮೈಕ್ಯಪರಾಣಾಂ" ಸದೇವ ಸೋಮ್ಯೇದಮಗ್ರ ಆಸೀತ್"
 ಇತ್ಯಾದಿನಾಂ" ತತ್ತ ಮಸಿ" ಇತ್ಯಂತಾನಾಂ ತದ್ವಿಷಯಸ್ಯ ಜೀವಪರೈಕ್ಯಸ್ಯ
 ಕಾಲತ್ರಯಾಂಬಾಧ್ಯತ್ವಾತ್ . ತಚ್ಚೈಕ್ಯಂ ' ತತ್ತ್ವಂ ' - ಪದಾರ್ಥಜ್ಞಾನಾಧೀನ-
 ಜ್ಞಾನಮಿತಿ ಪ್ರಥಮಂ ' ತತ್ ' - ಪದಾರ್ಥೋ ಲಕ್ಷಣಪ್ರಮಾಣಾಭ್ಯಾಂ ನಿರೂಪ್ಯತೇ .
 ತತ್ರ ಲಕ್ಷಣಂ ದ್ವಿವಿಧಂ - ಸ್ವರೂಪಲಕ್ಷಣಂ ತಟಸ್ಥಲಕ್ಷಣಂ ಚೇತಿ .
 ತತ್ರ ಸ್ವರೂಪಮೇವ ಲಕ್ಷಣಂ ಸ್ವರೂಪಲಕ್ಷಣಂ . ಯಥಾ ಸತ್ಯಾದಿಕಂ
 ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಲಕ್ಷಣಂ" ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮನಂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ , ಆನಂದೋ
 ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ವ್ಯಜಾನಾತ್" ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇಃ . ನನು ಸ್ವಸ್ಯ ಸ್ವವೃತ್ತಿತ್ವಾಭಾವೇ
 ಕಥಂ ಲಕ್ಷಣತ್ವಮಿತಿ ಚೇತ್ ನ ಸ್ವಸ್ಯೈವ ಸ್ವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಧರ್ಮಿಧರ್ಮ -
 ಭಾವಲ್ಪನಯಾ ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷಣತ್ವಸಂಭವಾತ್ . ತದುಕ್ತಂ - ಆನಂದೋ
 ವಿಷಯಾನುಭವಃ ನಿತ್ಯತ್ವಂ ಚೇತಿ ಸಂತಿ ಧರ್ಮಾಃ ಅಪೃಥಕ್ತ್ವೇಽಪಿ
 ಚೈತನ್ಯಾತ್ ಪೃಥಗಿವಾವಭಾಸಂತೇ" ಇತಿ .
 ತಟಸ್ಥಲಕ್ಷಣಂ ನಾಮ ಯಾವಲ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಕಾಲಮನವಸ್ಥಿತತ್ವೇ ಸತಿ ಯದ್ವ್ಯಾವರ್ತಕಂ
 ತದೇವ . ಯಥಾ ಗಂಧವತ್ತ್ವಂ ಪೃಥಿವೀಲಕ್ಷಣಂ ಮಹಾಪ್ರಲಯೇ ಪರಮಾಣುಷು
 ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾಲೇ ಘಟಾದಿಷು ಚ ಗಂಧಾಭಾವಾತ್ . ಪ್ರಕೃತೇ ಚ ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣತ್ವಂ

ಅತ್ರ ' ಜಗತ್ ' - ಪದೇನ ಕಾರ್ಯಜಾತಂ ವಿವಕ್ಷಿತಂ . ಕಾರಣತ್ವಂ ಚ
 ಕರ್ತೃತ್ವಂ ಅತೋಽವಿದ್ಯಾದೌ ನಾತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ . ಕರ್ತೃತ್ವಂ ಚ ತತ್ತದುಪಾದಾನ -
 ಗೋಚರಾಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಚಿಕಿರ್ಷಾಕೃತಿಮತ್ವಂ . ಈಶ್ವರಸ್ಯ ತಾವದುಪಾದಾನಗೋಚರಾ

ಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಸದ್ಭಾವೇ - ಯಃ ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಸರ್ವವಿತ್ ಯಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಮಯಂ ತಪಃ

ತಸ್ಮಾದೇತದ್ಬ್ರಹ್ಮ ನಾಮ ರೂಪಮನ್ನಂ ಚ ಜಾಯತೇ" ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿರ್ಮಾನಂ .
 ತಾದೃಶಚಿಕಿರ್ಷಾಸದ್ಭಾವೇ ಚ" ಸೋಽಕಾಮಯತ ಬಹು ಸ್ಯಾಂ ಪ್ರಜಾಯೇಯ
 " ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿರ್ಮಾನಂ . ತಾದೃಶಕೃತೌ ಚ" ತನ್ನನೋಽಕುರುತ
 " ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಂ .

ಜ್ಞಾನೇಚ್ಛಾದ್ಯನ್ಯತಮಗರ್ಭಂ ಲಕ್ಷಣತ್ರಿತಯಂ ವಿವಕ್ಷಿತಂ ಅನ್ಯಥಾ
 ವ್ಯರ್ಥವಿಶೇಷಣಾಪತ್ತೇಃ . ಅತ ಏವ ಜನ್ಮಸ್ಥಿತಿದ್ವಂಸಾನಾಮನ್ಯತಮಸ್ಯೈವ

ಲಕ್ಷಣೇ ಪ್ರವೇಶಃ . ಏವಂ ಚ ಲಕ್ಷಣಾನಿ ನವ ಸಂಪದ್ಯಂತೇ . ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಜಗಜ್ಜ್ಞಾನಾದಿಕರಣತ್ವೇ ಚ ' ಯತೋ ವಾ ಇಮಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ ಯೇನ ಜಾತಾನಿ ಜೀವಂತಿ ಯತ್ ಪ್ರಯ್ತ್ಯು ಭಿಸಂವಿಶಂತಿ" ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿರ್ಮಾನಂ

ಯದ್ವಾ ನಿಖಿಲಜಗದುಪಾದಾನತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಲಕ್ಷಣಂ . ಉಪಾದಾನತ್ವಂ ಚ ಜಗದಧ್ಯಾಸಾಧಿಷ್ಠಾನತ್ವಂ ಜಗದಾಕಾರೇಣ ಪರಿಣಮಮಾನಮಾಯಾಧಿಷ್ಠಾನತ್ವಂ ವಾ . ಏತಾದೃಶಮೇವೋಪಾದಾನತ್ವಮಭಿಪ್ರೇತ್ಯ" ಇದಂ ಸರ್ವಂ ಯದಯಮಾತ್ಮಾ

" ಸಚ್ಚ ತ್ಯಚ್ಚಾಭವತ್" ಬಹು ಸ್ಯಾಂ ಪ್ರಜಾಯೇಯ" ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಷು ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಪಂಚಯೋಸ್ತಾದಾತ್ಮ್ಯವ್ಯಪದೇಶಃ . ಘಟಃ ಸನ್" ಘಟೋ ಭಾತಿ" ಘತ ಇಷ್ಟಃ" ಇತ್ಯಾದಿಲೌಕಿಕವ್ಯಪದೇಶೋಽಪಿ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದರೂಪ- ಬ್ರಹ್ಮೈಕ್ಯಾಧ್ಯಾಸಾತ್ .

ನನ್ವಾನಂದಾತ್ಮಕಚಿದಧ್ಯಾಸಾದ್ಘಟಾದೇರಿಷ್ಟತ್ವವ್ಯವಹಾರೇ ದುಃಖಸ್ಯಾಪಿ ತತ್ರಾಧ್ಯಾಸಾತ್ ತಸ್ಯಾಪೀಷ್ಟತ್ವವ್ಯವಹಾರಾಪತ್ತಿರಿತಿ ಚೇತ್ ನ " ಆರೋಪೇ ಸತಿ ನಿಮಿತ್ತಾನುಸರಣಂ ನ ತು ನಿಮಿತ್ತಮಸ್ತೀತ್ಯಾರೋಪಃ" ಇತ್ಯಭ್ಯುಪಗಮೇನ ದುಃಖಾದೌ ಸಚ್ಚಿದಂಶಾಧ್ಯಾಸೋಽಪಿ ಆನಂದಾಂಶಾಧ್ಯಾಸಾಭಾವಾತ್ . ಜಗತಿ ನಾಮರೂಪಾಂಶದ್ವಯವ್ಯವಹಾರಸ್ತು ಅವಿದ್ಯಾಪರಿಣಾಮಾತ್ಮಕನಾಮರೂಪಸಂಬಂಧಾತ್

ತದುಕ್ತಂ -

" ಅಸ್ತಿ ಭಾತಿ ಪ್ರಿಯಂ ರೂಪಂ ನಾಮ ಚೇತ್ಯಂಶಪಂಚಕಂ . ಆದ್ಯಂ ತ್ರಯಂ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಂ ಜಗದ್ರೂಪಂ ತತೋ ದ್ವಯಂ .." ಇತಿ .. ಅಥ ಜಗತೋ ಜನ್ಮಕಮೋ ನಿರೂಪತೇ . ತತ್ರ ಸರ್ಗಾದ್ಯಕಾಲೇ ಪರಮೇಶ್ವರಃ ಸೃಜ್ಯಮಾನಪ್ರಪಂಚವೈಚಿತ್ರ್ಯಹೇತುಪ್ರಾಣಿಕರ್ಮಸಹಕೃತೋಽಪರಿಮಿತಾನಿರೂಪಿತ

ಶಕ್ತಿವಿಶೇಷವಿಶಿಷ್ಟಮಾಯಾಸಹಿತಃ ಸನ್ ನಾಮರೂಪಾತ್ಮಕನಿಖಿಲಪ್ರಪಂಚಂ ಪ್ರಥಂ ಬುದ್ಧಾವಾಕಲಯ್ಯ" ಇದಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ" ಇತಿ ಸಂಕಲ್ಪಯತಿ" ತದೈಕ್ಷತ ಬಹು ಸ್ಯಾಂ ಪ್ರಜಾಯೇಯ" " ಸೋಽಕಾಮಯತ ಬಹು ಸ್ಯಾಂ ಪ್ರಜಾಯೇಯ" ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತೇಃ .

ತತ ಆಕಾಶಾದೀನಿ ಪಂಚಭೂತಾನ್ಯಪಂಚೀಕೃತಾನಿ ತನ್ನಾತ್ರಪದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಾನ್ಯುತ್ಪದ್ಯಂತೇ

ತತ್ರಾಕಾಶಸ್ಯ ಶಬ್ದೋ ಗುಣಃ ವಾಯೋಸ್ತು ಶಬ್ದಸ್ಪರ್ಶ ತೇಜಸಸ್ತು ಶಬ್ದಸ್ಪರ್ಶರೂಪಾಣಿ ಅಪಾಂ

ತು ಶಬ್ದಸ್ವರ್ಪರೂಪರಸಾಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಸ್ತು ಶಬ್ದಸ್ವರ್ಪರೂಪರಸಗಂಧಾಃ .

ನ ತು ಶಬ್ದಸ್ಯಾಕಾಶಮಾತ್ರಗುಣತ್ವಂ ವಾಯ್ವಾದಾವಪಿ
ತದುಪಲಂಭಾತ್ . ನ ಚಾಸೌ ಭ್ರಮಃ ಬಾಧಕಾಭಾವಾತ್ .

ಇಮಾನಿ ಭೂತಾನಿ ತ್ರಿಗುಣಮಾಯಾಕಾರ್ಯಾಣಿ ತ್ರಿಗುಣಾನಿ . ಗುಣಾಃ
ಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ತಮಾಂಸಿ .

ಏತೈಶ್ಚ ಸತ್ತ್ವ ಗುಣೋಪೇತೈಃ ಪಂಚಭೂತೈರ್ವ್ಯಸ್ಮೈರ್ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಶ್ರೋತ್ರತ್ವಕ್ಷೂ -
ರಸನಘ್ರಾಣಾನಿ ಪ್ಲಜ್ಜಾನೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಜಾಯಂತೇ . ಏತೈರೇವ ಸತ್ತ್ವ ಗುಣೋಪೇತೈಃ
ಪಂಚ -

ಭೂತೈರ್ಮಿಲಿತೈರ್ಮನೋಬುದ್ಧ್ಯಾಹಂಕಾರಚಿತ್ತನಿ ಜಾಯಂತೇ . ಶ್ರೋತ್ರಾದೀನಾಂ
ಪಂಚಾನಾಂ

ಕ್ರಮೇಣ ದಿಗ್ವಾತಾರ್ಕವರುಣಾಶ್ಚಿನೋಧಿಷ್ಠಾತ್ಮದೇವತಾಃ . ಮನ
ಆದೀನಾಂ ಚತುರ್ಣಾ ಕ್ರಮೇಣ ಚಂದ್ರಚತುರ್ಮುಖಶಂಕರಾಚ್ಯುತಾ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ಮದೇವತಾಃ

ಏತೈರೇವ ರಜೋಗುಣೋಪೇತೈಃ ಪಂಚಭೂತೈರ್ಯಥಾಕ್ರಮಂ ವಾಕ್ವಾಣಿಪಾದಪಾಯೂಪನ
ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಜಾಯಂತೇ . ತೇಷಾಂ ಚ ಕ್ರಮೇಣ

ವಕ್ಷೀಂದ್ರೋಪೇಂದ್ರಮೃತ್ಯುಪ್ರಜಾಪತಯೋಽಧಿಷ್ಠಾತ್ಮ -

ದೇವತಾಃ . ರಜೋಗುಣೋಪೇತೈಃ ಪಂಚಭೂತೈರೇವ ಮಿಲಿತೈಃ ಪಂಚ ವಾಯವಃ
ಪ್ರಾಣಾಪನವ್ಯಾನೋದಾನ -

ಸಮಾನಾಖ್ಯಾ ಜಾಯಂತೇ . ತತ್ರ ಪ್ರಾಗ್ಗಮನವಾನ್ ವಾಯುಃ ಪ್ರಾಣೋ
ನಾಸಾದಿಸ್ಥಾನವರ್ತೀ .

ಅರ್ವಾಗ್ಗಮನವಾನಪಾನಃ ಪಾಯ್ವಾದಿಸ್ಥಾನವರ್ತೀ . ವಿಷ್ವಗಮನವಾನ್ ವ್ಯಾನಃ
ಅಖಿಲಶರೀರವರ್ತೀ . ಊರ್ಧ್ವಗಮನವಾನುತ್ಯಮಣವಾಯುರುದಾನಃ

ಕಂಠಸ್ಥಾನವರ್ತೀ .

ಅಶಿತಪೀತಾನ್ನಾದಿಸಮೀಕರಣಕರಃ ಸಮಾನಃ ನಾಭಿಸ್ಥಾನವರ್ತೀ .

ತೈರೇವ ತಮೋಗುಣೋಪೇತೈರಪಂಚೀಕೃತಭೂತೈಃ ಪಂಚೀಕೃತಭೂತಾನಿ
ಜಾಯಂತೇ .

" ತಾಸಾಂ ತ್ರಿವೃತಂ ತ್ರಿವೃತಮೇಕೈಕಾಂ

ಕರವಾಣಿ¹ ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ ಪಂಚೀಕರಣೋಪಲಕ್ಷಣಾರ್ಥತ್ವಾತ್ .

ಪಂಚೀಕರಣಪ್ರಕಾರಶ್ಚೇತ್ಯಂ - ಆಕಾಶಮಾದೌ ದ್ವಿಧಾ ವಿಭಜ್ಯ

ತಯೋರೇಕಂ ಭಾಗಂ ಪುನಶ್ಚತುರ್ಧಾ ವಿಭಜ್ಯ ತೇಷಾಂ ಚತುರ್ಣಾಮಂಶಾನಾಂ

ವಾಯ್ವಾದಿಷು ಚತುರ್ಷು ಭೂತೇಷು ಸಂಯೋಜನಂ . ಏವಂ ವಾಯುಂ ದ್ವಿಧಾ
ವಿಭಜ್ಯ

ತಯೋರೇಕಂ ಭಾಗಂ ಪುನಶ್ಚತುರ್ಧಾ ವಿಭಜ್ಯ ತೇಷಾಂ ಚತುರ್ಣಾಮಾಂಶಾನಾಮಾಕಾಶಾದಿ-
ಸಂಯೋಜನಂ . ಏವಂ ತೇಜ ಆದೀನಾಮಪಿ . ತದೇವಮೇಕೈಕಭೂತಸ್ಯಾರ್ಥಂ
ಸ್ವಾಂಶಾತ್ಮಕಂ ಅರ್ಥಾಂತರಂ ಚತುರ್ವಿಧಭೂತಮಯಮಿತಿ ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಷು
ಸ್ವಾಂಶಾಧಿಕ್ಯಾತ್ ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿವ್ಯವಹಾರಃ . ತದುಕ್ತಂ - " ವೈಶೇಷ್ಯಾತ್ತು
ತದ್ವಾದಸ್ತದ್ವಾದಃ" ಇತಿ .

ಪೂರ್ವೋಕ್ತೈರಪಂಚೀಕೃತಭೂತೈತ್ತಿಂಗಶರೀರಂ ಪರಲೋಕಯಾತ್ರಾನಿರ್ವಾಹಕಂ
ಮೋಕ್ಷಪರ್ಯಂತಸ್ಥಾಯಿ ಮನೋಬುದ್ಧಿಭ್ಯಾಮುಪೇತಂ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಪಂಚಕ -
ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಪಂಚಕ - ಪ್ರಾಣದಿಪಂಚಕಸಂಯುಕ್ತಂ ಜಾಯತೇ . ತದುಕ್ತಂ -

" ಪಂಚಪ್ರಾಣಮನೋಬುದ್ಧಿದಶೇಂದ್ರಿಯಮನ್ವಿತಂ .

ಅಪಂಚೀಕೃತಭೂತೋತ್ಥಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಂಗಂ ಭೋಗಸಾಧನಂ .." ಇತಿ .

ತಚ್ಚ ದ್ವಿವಿಧಂ - ಪರಮಪರಂ ಚ . ಪರಂ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಲಿಂಗಶರೀರಂ

ಅಪರಮಸ್ಮದಾದಿಲಿಂಗಶರೀರಂ . ತತ್ರ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಲಿಂಗಶರೀರಂ

ಮಹತ್ತತ್ತ್ವಂ ಅಸ್ಮದಾದಿಲಿಂಗಶರೀರಂ ಚಾಹಂಕಾರ ಇತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ .

ಏವಂ ತಮೋಗುಣಯುಕ್ತೇಭ್ಯಃ ಪಂಚೀಕೃತಭೂತೇಭ್ಯೋ ಭೂಮ್ಯಂತರಿಕ್ಷಸ್ವರ್ಮಹ

ರ್ಜನತಪಃಸತ್ಯಾತ್ಮಕಸ್ಯೋರ್ಧ್ವಲೋಕಸಪ್ತಕಸ್ಯ ಅತಲವಿತಲಸುತಲ-

ತಲಾತಲರಸಾತಲಮಹಾತಲಪಾತಾಲಾಖ್ಯಸ್ಯ ಅಧೋಲೋಕಸಪ್ತಕಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಸ್ಯ

ಜರಾಯುಜಾಂಡಜಸ್ವೇದಜೋದ್ಭಿಜ್ಜಾಖ್ಯಚತುರ್ವಿಧಸ್ಥೂಲಶರೀರಾಣಾಂ ಚೋತ್ಪತ್ತಿಃ

ತತ್ರ ಜರಾಯುಜಾನಿ ಜರಾಯುಭ್ಯೋ ಜಾತಾನಿ ಮನುಷ್ಯಪಶ್ಚಾದಿಶರೀರಾಣಿ .

ಅಂಡಜಾನ್ಯಂಡೇಭ್ಯೋಜಾತಾನಿ ಪಕ್ಷಿಪನ್ನಗಾದಿಶರೀರಾಣಿ . ಸ್ವೇದಜಾನಿ

ಸ್ವೇದಾಜ್ಜಾತಾನಿ ಯೂಕಮಶಕಾದಿಶರೀರಾಣಿ . ಉದ್ಭಿಜ್ಜಾನಿ ಭೂಮಿನುದ್ಭಿದ್ಯ

ಜಾತಾನಿ ವೃಕ್ಷಾದೀನಿ . ವೃಕ್ಷಾದೀನಾಮಪಿ ಪಾಪಫಲಭೋಗಾಯತನತ್ವೇನ

ಶರೀರತ್ವಂ .

ತತ್ರ ಪರಮೇಶ್ವರಸ್ಯ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾದ್ಯುತ್ಪತ್ತೌ ಸಪ್ತದಶಾವಯವೋಪೇತ -

ಲಿಂಗಶರೀರೋತ್ಪತ್ತೌ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಸ್ಥೂಲಶರೀರೋತ್ಪತ್ತೌ ಚ ಸಾಕ್ಷಾತ್

ಕರ್ತೃತ್ವಂ ಇತರನಿಖಿಲಪ್ರಪಂಚೋತ್ಪತ್ತೌ ಚ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಾದಿದ್ವಾರಾ

" ಹಂತಾಹಮಿಮಾಸ್ತಿಸೌ ದೇವತಾ ಅನೇನ ಜೀವೇನಾತ್ಮನಾನುಪ್ರವಿಶ್ಯ

ನಾಮರೂಪೇ ವ್ಯಾಕರವಾಣಿ" ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ .

ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋ ನಾಮ ಮೂರ್ತಿತ್ರಯಾದನ್ಯಃ ಪ್ರಥಮೋ ಜೀವಃ .

" ಸ ವೈ ಶರೀರೀ ಪ್ರಥಮಃ ಸ ವೈ ಪುರುಷ ಉಚ್ಯತೇ .

ಆದಿಕರ್ತಾ ಸ ಭೂತಾನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಗ್ರೇ ಸಮವರ್ತತ .."

" ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಸಮವರ್ತತಾಗ್ರೇ" ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇಃ .

ಏವಂ ಭೂತಭೌತಿಕಸೃಷ್ಟಿನಿರೂಪಿತಾ .

ಇದಾನೀಂ ಪ್ರಲಯೋ ನಿರೂಪ್ಯತೇ . ಪ್ರಲಯೋ ನಾಮ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವಿನಾಶಃ . ಸ ಚ ಚತುರ್ವಿಧಃ - ನಿತ್ಯಃ ಪ್ರಾಕೃತೋ ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಆತ್ಯಂತಿಕಶ್ಚೇತಿ . ತತ್ರ ನಿತ್ಯಃ ಪ್ರಲಯಃ ಸುಷುಪ್ತಿಃ ತಸ್ಯಾಃ ಸಕಲಕಾರ್ಯಪ್ರಲಯರೂಪತ್ವಾತ್ . ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ

ಪೂರ್ವಸಂಸ್ಕಾರಾಣಾಂ ಚ ತದಾ ಕಾರಣಾತ್ಮನಾವಸ್ಥಾನಂ . ತೇನ ಸುಪ್ತೋತ್ಥಿತಸ್ಯ ನ ಸುಖದುಃಖಾದ್ಯನುಪಪತ್ತಿಃ ನ ವಾ ಸ್ಮರಣಾನುಪಪತ್ತಿಃ . ನ ಚ ಸುಷುಪ್ತಾ ಅಂತಃಕರಣಸ್ಯ ವಿನಾಶೇ ತದಧೀನಪ್ರಾಣಾದಿಕ್ರಿಯಾನುಪಪತ್ತಿಃ ವಸ್ತುತಃ ಶ್ವಾಸಾದ್ಯಭಾವೇಽಪಿ ತದುಪಲಭ್ಯೇಃ ಪುರುಷಾಂತರವಿಭ್ರಮಮಾತ್ರತ್ವಾತ್ ಸುಪ್ತಶರೀರೋಪಲಂಭವತ್ . ನ ಚ ಏವಂ ಸುಪ್ತಸ್ಯ ಪರೇತಾದವಿಶೇಷಃ ಸುಪ್ತಸ್ಯ ಹಿ ಲಿಂಗಶರೀರಂ ಸಂಸ್ಕಾರಾತ್ಮನಾವತ್ಯೈವ ವರ್ತತೇ ಪರೇತಸ್ಯ ತು ಲೋಕಾಂತರೇ ಇತಿ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಾತ್ .

ಯದ್ವಾ ಅಂತಃಕರಣಸ್ಯ ದ್ವೇ ಶಕ್ತಿ - ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಃ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಶ್ಚೇತಿ .

ತತ್ರ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾಂತಃಕರಣಸ್ಯ ಸುಷುಪ್ತಲೂ ವಿನಾಶಃ ನ ತು

ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಸ್ಯ ಇತಿ ಪ್ರಾಣಾದ್ಯವಸ್ಥಾನಮವಿರುದ್ಧಂ . ಯದಾ

ಸುಪ್ತಃ ಸ್ವಪ್ನಂ ನ ಕಂಚನ ಪಶ್ಯತಿ ಅಥಾಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರಾಣ ಏವೈಕಧಾ ಭವತಿ

ಅಧೈನಂ ವಾಕ್ ಸರ್ವೈರ್ನಾಮಭಿಃ ಸಹಾಪ್ಯೇತಿ" ಸತಾ ಸೋಮ್ಯ ತದಾ ಸಂಪನ್ನೋ

ಭವತಿ ಸ್ವಮಪೀತೋ ಭವತಿ" ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿರುಕ್ತಸುಷುಪ್ತೌ ಮಾನಂ .

ಪ್ರಾಕೃತಪ್ರಲಯಸ್ತು ಕಾರ್ಯಬ್ರಹ್ಮವಿನಾಶನಿಮಿತ್ತಕಃ ಸಕಲಕಾರ್ಯವಿನಾಶಃ .

ಯದಾ ತು ಪ್ರಾಗೀವೋತ್ಪನ್ನಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಸ್ಯ ಕಾರ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾಧಿಕಾರ -

ಲಕ್ಷಣಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಸಮಾಪ್ತೌ ವಿದೇಹಕೈವಲ್ಯಾತ್ಮಿಕಾ ಪರಾ ಮುಕ್ತಿಃ ತದಾ

ತಲ್ಲೋಕವಾಸಿನಾಮಪ್ಯುತ್ಪನ್ನಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಾಣಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸಹ ವಿದೇಹಕೈವಲ್ಯಂ

" ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸಹ ತೇ ಸರ್ವೇ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೇ ಪ್ರತಿಸಂಚರೇ .

ಪರಸ್ಯಾಂತೇ ಕೃತಾತ್ಮಾನಃ ಪ್ರವಿಶಂತಿ ಪರಂ ಪದಂ .." ಇತಿ ಸ್ಮೃತೇಃ .

ಏವಂ ಸ್ವಲೋಕವಾಸಿಭಿಃ ಸಹ ಕಾರ್ಯಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಮುಚ್ಯಮಾನೇ ತದಧಿಷ್ಠಿತಬ್ರಹ್ಮಾಂಡೆ

ತದಂತರ್ವರ್ತಿನಿಖಿಲಲೋಕ ತದಂತರ್ವರ್ತಿಸ್ಥಾವರಾದೀನಾಂ ಭೌತಿಕಾನಾಂ

ಭೂತಾನಾಂ ಚ ಪ್ರಕೃತೌ ಮಾಯಾಯಾಂ ಲಯಃ ನ ತು ಬ್ರಹ್ಮಣಿ

ಬಾಧರೂಪವಿನಾಶಸ್ಯೈವ

ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಕತ್ವಾತ್ ಅತಃ ಪ್ರಾಕೃತ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ .

ಕಾರ್ಯಬ್ರಹ್ಮಣೋ ದಿವಸಾವಸಾನನಿಮಿತ್ತಕಃ ತೈಲೋಕ್ಯಮಾತ್ರಪ್ರಲಯಃ
ನೈಮಿತ್ತಿಕಪ್ರಲಯಃ . ಬ್ರಹ್ಮದಿವಸಶ್ಚತುರ್ಯುಗಸಹಸ್ರಪರಿಮಿತಕಾಲಃ

" ಚತುರ್ಯುಗಸಹಸ್ರಾಣಿ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ದಿನಮುಚ್ಯತೇ " ಇತ್ಯಾದಿವಚನಾತ್ .

ಪ್ರಲಯಕಾಲೋಽಪಿ ದಿವಸಕಾಲಪರಿಮಿತಃ ರಾತ್ರಿಕಾಲಸ್ಯ
ದಿವಸಕಾಲತುಲ್ಯತ್ವಾತ್ .

ಪ್ರಾಕೃತಪ್ರಲಯೇ ನೈಮಿತ್ತಿಕಪ್ರಲಯೇ ಚ ಪುರಾಣವಚನಾನಿ ಪ್ರಮಾಣಾನಿ .

" ದ್ವಿಪರಾರ್ಥೇ ತ್ವತಿಕ್ರಾಂತೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಹ್ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಃ .

ತದಾ ಪ್ರಕೃತಯಃ ಸಪ್ತ ಕಲ್ಯಾಂತೇ ಪ್ರಲಯಾಯ ಹಿ ..

ಏಷ ಪ್ರಾಕೃತಿಕೋ ರಾಜನ್ ಪ್ರಲಯೋ ಯತ್ರ ಲೀಯತೇ " .

ಇತಿ ವಚನಂ ಪ್ರಾಕೃತಪ್ರಲಯೇ ಮಾನಂ .

" ಏಷ ನೈಮಿತ್ತಿಕಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪ್ರಲಯೋ ಯತ್ರ ವಿಶ್ವಸೃಕ್ .

ಶೀತೇಽನಂತಾಸನೇ ನಿತ್ಯಮಾತ್ಮನಾತ್ಮತ್ಯ ಚಾಖಿಲಂ " .

ಇತಿ ವಚನಂ ನೈಮಿತ್ತಿಕಃ ಪ್ರಲಯೇ ಮಾನಂ .

ತುರೀಯಪ್ರಲಯಸ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರನಿಮಿತ್ತಕಃ ಸರ್ವಮೋಕ್ಷಃ .

ಸ ಚೈಕಜೀವವಾದೇ ಯುಗಪದೇ ನಾನಾಜೀವವಾದೇ ತು ಕ್ರಮೇಣ " ಸರ್ವ

ಏಕೀಭವಂತಿ " ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇಃ .

ತತ್ರಾದ್ಯಾಸ್ತಯೋಽಪಿ ಲಯಾಃ ಕರ್ಮೋಪರಮನಿಮಿತ್ತಾಃ ತುರೀಯಸ್ತು

ಜ್ಞಾನೋದ್ಯಾನಿಮಿತ್ತೋ ಲಯೋಽಜ್ಞಾನೇನ ಸಹೈವೇತಿ ವಿಶೇಷಃ .

ಏವಂ ಚತುರ್ವಿಧಪ್ರಲಯೋ ನಿರೂಪಿತಃ . ತಸ್ಯದಾನೀಂ ಕ್ರಮೋ ನಿರೂಪ್ಯತೇ .

ಭೂತಾನಾಂ

ಭೌತಿಕಾನಾಂ ಚ ನ ಕಾರಣಲಯಕ್ರಮೇಣ ಲಯಃ ಕಾರಣಲಯಸಮಯೇ

ಕಾರ್ಯಾಣಾಮಾಶ್ರಯಮಂತರೇಣಾವಸ್ಥಾನಾನುಪಪತ್ತೇಃ ಕಿಂತು ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಮವಿಪರೀತಕ್ರಮೇ

ತತ್ತತ್ಕಾರ್ಯನಾಶೇ ತತ್ತಜ್ಜನಕಾದೃಷ್ಟನಾಶಸ್ಯೈವ ಪ್ರಯೋಜಕತಯಾ

ಉಪಾದಾನನಾಶಸ್ಯಾಪ್ರಯೋಜಕತ್ವಾತ್ . ಅನ್ಯಥಾ ನ್ಯಾಯಮತೇಽಪಿ ಮಹಾಪ್ರಲಯೇ

ಪೃಥಿವೀಪರಮಾಣುಗತರೂಪರಸಾದೇರವಿನಾಶಾಪತ್ತೇಃ . ತಥಾ ಚ ಪೃಥಿವ್ಯಾ

ಅಪ್ಪು ಅಪಾಂ ತೇಜಸಿ ತೇಜಸೋ ವಾಯೌ ವಾಯೋರಾಕಾಶೇ ಆಕಾಶಸ್ಯ

ಜೀವಾಹಂಕಾರೇ

ತಸ್ಯ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಾಹಂಕಾರೇ ತಸ್ಯ ಚಾವಿದ್ಯಾಯಾಂ - ಇತ್ಯೇವಂರೂಪ ಏವ

ಪ್ರಲಯಃ .

ತದುಕ್ತಂ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣೇ -

" ಜಗತ್ಪತಿಷ್ಠಾ ದೇವರ್ಷೇ ಪೃಥಿವ್ಯಪ್ಪು ಪ್ರಲೀಯತೇ .

ತೇಜಸ್ಯಾಪಃ ಪ್ರಲೀಯಂತೇ ತೇಜೋ ವಾಯೌ ಪ್ರಲೀಯತೇ ..
 ವಾಯುಶ್ಚ ಲೀಯತೇ ವ್ಯೋಮ್ನಿ ತಚ್ಚಾವ್ಯಕ್ತೇ ಪ್ರಲೀಯತೇ .
 ಅವ್ಯಕ್ತಂ ಪುರುಷೇ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಕಲೇ ಸಂಪ್ರಲೀಯತೇ' ಇತಿ .
 ಏವಂವಿಧಪ್ರಲಯಕಾರಣತ್ವಂ ತತ್ - ಪದಾರ್ಥಸ್ಯ
 ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತಟಸ್ಥಲಕ್ಷಣಂ .
 ನನು ವೇದಾಂತೈರ್ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವೇನ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಮಾನೇ ಸತಿ ಸಪ್ರಪ್ಚಂ
 ಸ್ಯಾತ್ ಅನ್ಯಥಾ ಸೃಷ್ಟಿವಾಕ್ಯಾನಾಮಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಪತ್ತಿರಿತಿ ಚೇತ್ ನ . ನ ಹಿ
 ಸೃಷ್ಟಿವಾಕ್ಯಾನಾಂ ಸೃಷ್ಟೌ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಕಿಂತು ಅದ್ವಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯೇವ . ತತ್ಪ್ರತಿಪತ್ತೌ
 ಕಥಂ ಸೃಷ್ಟೇರುಪಯೋಗಃ . ಇತ್ಯಂ - ಯದಿ ಸೃಷ್ಟಿಮನುಪನ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಪಂಚಸ್ಯ
 ವಾಯೌ ಪ್ರತಿಷಿದ್ಧಸ್ಯ ರೂಪಸ್ಯೇವ ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽನ್ಯತ್ರಾವಸ್ಥಾನಶಂಕಾಯಾಂ
 ನ ನಿರ್ವಿಚಿಂತನಮದ್ವಿತೀಯತ್ವಂ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಂ ಸ್ಯಾತ್ . ತತಃ
 ಸೃಷ್ಟಿವಾಕ್ಯಾದ್ಬ್ರಹ್ಮೋಪಾದೇಯತ್ವಜ್ಞಾನೇ ಸತಿ ಉಪಾದಾನಂ ವಿನಾ
 ಕಾರ್ಯಸ್ಯಾನ್ಯತ್ರ ಸದ್ಭಾವಶಂಕಾಯಾಂ ನಿರಸ್ತಾಯಾಂ" ನೇತಿ ನೇತಿ"
 ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಪಿ ತಸ್ಯಾಸತ್ತ್ವೋಪಪಾದನೇನ ಪ್ರಪಂಚಸ್ಯ
 ತುಚ್ಛತ್ವಾವಗಮೇ ನಿರಸ್ತನಿಖಿಲದ್ವೈತವಿಭ್ರಮಮಖಂಡಂ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದೈಕರಸಂ
 ಬ್ರಹ್ಮ ಸಿದ್ಧತೀತಿ ಪರಂಪರಯಾ ಸೃಷ್ಟಿವಾಕ್ಯಾನಾಮಪಿ ಅದ್ವಿತೀಯೇ
 ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯೇವ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ . ಉಪಾಸನಾಪ್ರಕರಣಪರಿತಸಗುಣಬ್ರಹ್ಮವಾಕ್ಯಾನಾಂ
 ಚ ಉಪಾಸನಾವಿದ್ಯಪೇಕ್ಷಿತಗುಣಾರೋಪಮಾತ್ರಪರತ್ವಂ ನ ಗುಣಪರತ್ವಂ .
 ನಿರ್ಗುಣಪ್ರಕರಣಪರಿತಾನಾಂ ಸಗುಣವಾಕ್ಯಾನಾಂತು ನಿಷೇಧವಾಕ್ಯಾ -
 ಪೇಕ್ಷಿತನಿಷೇಧ್ಯಸಮರ್ಪಕತ್ವೇನ ವಿನಿಯೋಗ ಇತಿ ನ ಕಿಂಚಿದಪಿ
 ವಾಕ್ಯಮದ್ವಿತೀಯಬ್ರಹ್ಮಪ್ರತಿಪಾದನೇನ ವಿರುದ್ಧತೇ .
 ತದೇವಂ ಸ್ವರೂಪತಟಸ್ಥಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷಿತಂ ತತ್ ಪದವಾಚ್ಯಮೀಶ್ವರಚೈತನ್ಯಂ
 ಮಾಯಾಪ್ರತಿಬಿಂಬರೂಪಮಿತಿ ಕೇಚಿತ್ . ತೇಷಾಮಯಮಾಶಯಃ - ಜೀವಪರಮೇಶ್ವರ
 -
 ಸಾಧಾರಣಂ ಚೈತನ್ಯಮಾತ್ರಂ ಬಿಂಬಂ ತಸ್ಯೈವ ಬಿಂಬಸ್ಯಾವಿದ್ಯಾತ್ಮಿಕಾಯಾಂ
 ಮಾಯಾಯಾಂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಮೀಶ್ವರಚೈತನ್ಯಂ ಅಂತಃಕರಣೇಷು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಂ
 ಜೀವಚೈತನ್ಯಂ" ಕಾರ್ಯೋಪಾಧಿರಯಂ ಜೀವಃ ಕಾರಣೋಪದಿರೀಶ್ವರಃ" ಇತಿ
 ಶ್ರುತೇಃ . ಏತನ್ಮತೇ ಜಲಾಶಯಗತಶರಾವಜಲಗತಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಬಿಂಬಯೋರಿವ
 ಜೀವಪರಮೇಶ್ವರಯೋರ್ಭೇದಃ . ಅವಿದ್ಯಾತ್ಮಕೋಪಾಧೇರ್ವ್ಯಾಪಕತಯಾ
 ತದುಪಾಧಿಕೇಶ್ವರಸ್ಯಾಪಿ ವ್ಯಾಪಕತ್ವಂ . ಅಂತಃಕರಣಸ್ಯ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತಯಾ
 ತದುಪಾಧಿಕಜೀವಸ್ಯಾಪಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತ್ವಂ .

ಏತನ್ಮತೇಽವಿದ್ಯಾಕೃತದೋಷಾ ಜೀವ ಇವ ಪರಮೇಶ್ವರೇಽಪಿ ಸ್ಯುಃ ಉಪಾಧೇಃ
ಪ್ರತಿಬಿಂಬಪಕ್ಷಪಾತಿತ್ವಾತ್ ಇತ್ಯಸ್ವರಸಾತ್ ಬಿಂಬಾತ್ಮಕಮೀಶ್ವರಚೈತನ್ಯಮಿತ್ಯಪರೇ

ತೇಷಾಮಯಮಾಶಯಃ - ಏಕಮೇವ ಚೈತನ್ಯಂ ಬಿಂಬತ್ವಾಕ್ರಾಂತಮೀಶ್ವರಚೈತನ್ಯಂ
ಪ್ರತಿಬಿಂಬತ್ವಾಕ್ರಾಂತಂ ಜೀವಚೈತನ್ಯಂ . ಬಿಂಬಪ್ರತಿಬಿಂಬಕಲ್ಪನೋಪಾಧಿಶ್ಚೈಕ -
ಜೀವವಾದೇ ಅವಿದ್ಯಾ ಅನೇಕಜೀವವಾದೇ ತು ಅಂತಃಕರಣಾನ್ಯೇವ . ಅವಿದ್ಯಾಂತಃ

ಕರಣರೂಪೋಪಾಧಿಪ್ರಯುಕ್ತೋ ಜೀವಪರಭೇದಃ . ಉಪಾಧಿಕೃತದೋಷಾಶ್ಚ
ಪ್ರತಿಬಿಂಬೇ

ಜೀವ ಏವ ವರ್ತಂತೇ ನ ತು ಬಿಂಬೇ ಪರಮೇಶ್ವರೇ ಉಪಾಧೇಃ
ಪ್ರತಿಬಿಂಬಪಕ್ಷಪಾತಿತ್ವಾತ್ .

ಏತನ್ಮತೇ ಚ ಗಗನಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಜಲಾದೌ ಭಾಸಮಾನಪ್ರತಿಬಿಂಬಸೂರ್ಯಸ್ಯೇವ
ಜೀವಪರಯೋರ್ಭೇದಃ .

ನನು ಗ್ರೀವಸ್ಥಮುಖಸ್ಯ ದರ್ಪಣಪ್ರದೇಶ ಇವ ಬಿಂಬಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ಪರಮೇಶ್ವರಸ್ಯ
ಜೀವಪ್ರದೇಶೇಽಭಾವಾತ್ ತಸ್ಯ ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿತ್ವಂ

ನ ಸ್ಯಾದಿತಿ ಚೇತ್ , ನ . ಸಾಭ್ಯನಕ್ಷತ್ರ-

ಸ್ಯಾಕಾಶಸ್ಯ ಜಲಾದೌ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತತ್ವೇ ಬಿಂಬಭೂತಮಹಾಕಾಶಸ್ಯಾಪಿ ಜಲಾದಿಪ್ರದೇಶ-

ಸಂಬಂಧದರ್ಶನೇನ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾಬಿಂಬಸ್ಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದೇಶಾಸಂಬಂಧಿತ್ವೇಽಪ್ಯ-
ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಬ್ರಹ್ಮಬಿಂಬಸ್ಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದೇಶಸಂಬಂಧಾವಿರೋಧಾತ್ .

ನ ಚ ರೂಪಹೀನಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಸಂಭವಃ, ರೂಪವತ ಏವ
ತಥಾತ್ವದರ್ಶನಾತ್, ಇತಿ ವಾಚ್ಯಂ ; ನೀರೂಪಸ್ಯಾಪಿ ರೂಪಸ್ಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ-
ದರ್ಶನಾತ್ . ನ ಚ ನೀರೂಪಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಾಭಾವನಿಯಮಃ,
ಆತ್ಮನೋ ದ್ರವ್ಯತ್ವಾಭಾವಸ್ಯ ಉಕ್ತತ್ವಾತ್ .

" ಏಕಧಾ ಬಹುಧಾ ಚೈವ ದೃಶ್ಯತೇ ಜಲಚಂದ್ರವತ್" .

"ಯಥಾ ಹ್ಯಯಂ ಜ್ಯೋತಿರಾತ್ಮಾ ವಿವಸ್ವಾನಪೋ ಭಿನ್ನಾ ಬಹುದೈಕೋಽನುಗಚ್ಛನ್" .
ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯೇನ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರತಿಬಿಂಬಾಭಾವಾನುಮಾನಸ್ಯ ಬಾಧಿತತ್ವಾಚ್ಚ .
ತದೇವಂ ತತ್ - ಪದಾರ್ಥೋ ನಿರೂಪಿತಃ .

ಇದಾನೀಂ ತ್ವಂ-ಪದಾರ್ಥೋ ನಿರೂಪ್ಯತೇ . ಏಕಜೀವವಾದೇಽವಿದ್ಯಾಪ್ರತಿಬಿಂಬೋ
ಜೀವಃ , ಅನೇಕಜೀವವಾದೇ ತು ಅಂತಃಕರಣಪ್ರತಿಬಿಂಬಃ . ಸ ಚ ಜಾಗ್ರತ್ಸ್ವಪ್ನ-
ಸುಷುಪ್ತಿರೂಪಾವಸ್ಥಾತ್ರಯವಾನ್ . ತತ್ರ ಜಾಗ್ರದ್ವಶಾ ನಾಮ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯಜ್ಞಾನಾವಸ್ಥಾ,
ಅವಸ್ಥಾಂತರೇ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಾವಾತ್ ನಾತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ . ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಚ

ಅಂತಃಕರಣವೃತ್ತಿಃ , ಸ್ವರೂಪಜ್ಞಾನಸ್ಯಾನಾದಿತ್ವಾತ್ .
 ನಾ ಚಾಂತಃಕರಣವೃತ್ತಿರಾವರಣಾಭಿಭವಾರ್ಥಾ ಇತ್ಯೇಕಂ ಮತಂ .
 ತಥಾ ಹಿ- ಅವಿದ್ಯೋಪಹಿತಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ಜೀವತ್ವಪಕ್ಷೇ ಘಟಾದ್ಯಧಿಷ್ಠಾನ-
 ಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ಜೀವರೂಪತಯಾ ಜೀವಸ್ಯ ಸರ್ವದಾ ಘಟಾದಿಭಾನಪ್ರಸಕ್ತೌ
 ಘಟಾದ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಾವರಕಮಜ್ಞಾನಂ ಮೂಲಾವಿದ್ಯಾಪರತಂತ್ರಮವಸ್ಥ-
 ಪದವಾಚ್ಯಮಭ್ಯುಪಗಂತವ್ಯಂ . ಏವಂ ಸತಿ ನ ಸರ್ವದಾ ಘಟಾದೇರ್ಭಾನಪ್ರಸಂಗಃ,
 ಅನಾವೃತಚೈತನ್ಯಸಂಬಂಧಸ್ಯೈವ ಭಾನಪ್ರಯೋಜಕತ್ವಾತ್ . ತಸ್ಯ
 ಚಾವರಣಸ್ಯ ಸದಾತನತ್ವೇ ಕದಾಚಿದಪಿ ಘಟಭಾನಂ ನ ಸ್ಯಾದಿತಿ
 ತದ್ಭಂಗೇ ವಕ್ತವ್ಯೇ, ತದ್ಭಂಗಜನಕಂ ನ ಚೈತನ್ಯಮಾತ್ರಂ , ತದ್ಭಾಸಕಸ್ಯ
 ತದನಿವರ್ತಕತ್ವಾತ್ , ನಾಪಿ ವೃತ್ತ್ಯುಪಹಿತಂ ಚೈತನ್ಯಂ , ಪರೋಕ್ಷಸ್ಥಲೇಽಪಿ
 ತನ್ನಿವೃತ್ತಾಪತ್ತೇರಿತಿ ಪರೋಕ್ಷವ್ಯಾವೃತ್ತವೃತ್ತಿವಿಶೇಷಸ್ಯ, ತದುಪಹಿತಚೈತನ್ಯಸ್ಯ
 ವಾ, ಆವರಣಭಂಜಕತ್ವಂ , ಇತಿ ಆವರಣಾಭಿಭವಾರ್ಥಾ ವೃತ್ತಿರುಚ್ಯತೇ .
 ಸಂಬಂಧಾರ್ಥಾ ವೃತ್ತಿರಿತ್ಯಪರಂ ಮತಂ . ತತ್ರಾವಿದ್ಯೋಪಾಧಿಕೋಽಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋ
 ಜೀವಃ .
 ಸ ಚ ಘಟಾದಿಪ್ರದೇಶೇ ವಿದ್ಯಮಾನೋಽಪಿ ಘಟಾದ್ಯಾಕಾರಾಪರೋಕ್ಷವೃತ್ತಿವಿರಹದಶಾಯಾಂ
 ನ
 ಘಟಾದಿಕಮವಭಾಸಯತಿ, ಘಟಾದೀನಾ ಸಮಂ ಸಂಬಂಧಾಭಾವಾತ್ ,
 ತತ್ತದಾಕಾರವೃತ್ತಿದಶಾಯಾಂ ತು ಭಾಸಯತಿ, ತದಾ ಸಂಬಂಧಸತ್ತ್ವಾತ್ .
 ನನು ಅವಿದ್ಯೋಪಾಧಿಕಸ್ಯಾಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಸ್ಯ ಜೀವಸ್ಯ ಸ್ವತ ಏವ
 ಸಮಸ್ತವಸ್ತುಸಂಬಂಧಸ್ಯ ವೃತ್ತಿವಿರಹದಶಾಯಾಂ ಸಂಬಂಧಾಭಾವಾಭಿ-
 ಧಾನಮಸಂಗತಂ , ಅಸಂಗತ್ವದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಸಂಬಂಧಾಭಾವಾಭಿಧಾನೇ ಚ
 ವೃತ್ತ್ಯನಂತರಮಪಿ ಸಂಬಂಧೋ ನ ಸ್ಯಾತ್ , ಇತಿ ಚೇತ್ , ಉಚ್ಯತೇ .
 ನ ಹಿ ವೃತ್ತಿವಿರಹದಶಾಯಾಂ ಜೀವಸ್ಯ ಘಟಾದಿನಾ ಸಹ ಸಂಬಂಧಸಾಮಾನ್ಯಂ
 ನಿಷೇಧಾಮಃ . ಕಿಂತರ್ಹಿ ? ಘಟಾದಿಭಾನಪ್ರಯೋಜಕಂ ಸಂಬಂಧವಿಶೇಷಂ .
 ಸ ಚ ಸಂಬಂಧವಿಶೇಷೋ ವಿಷಯಸ್ಯ ಜೀವಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ಚ ವ್ಯಂಗ್ಯ-
 ವ್ಯಂಜಕತಾಲಕ್ಷಣಃ ಕಾದಾಚಿತ್ಕಸ್ತತ್ತದಾಕಾರವೃತ್ತಿನಿಬಂಧನಃ .
 ತಥಾ ಹಿ - ತೈಜಸಮಂತಃಕರಣಂ ಸ್ವಚ್ಛದ್ರವ್ಯತ್ವಾತ್ ಸ್ವತ ಏವ
 ಜೀವಚೈತನ್ಯಾಭಿವ್ಯಂಜನಸಮರ್ಥಂ . ಘಟಾದಿಕಸ್ತು ನ ತಥಾ, ಅಸ್ವಚ್ಛ-
 ದ್ರವ್ಯತ್ವಾತ್ . ಸ್ವಾಕಾರವೃತ್ತಿಸಂಯೋಗದಶಾಯಾಂತು ವೃತ್ತ್ಯಭಿಭೂತಜಾಡ್ಯ-
 ಧರ್ಮಕತಯಾ ವೃತ್ತ್ಯುತ್ಪಾದಿತಚೈತನ್ಯಾಭಿವ್ಯಂಜನಯೋಗ್ಯತಶ್ರಯತಯಾ ಚ
 ವೃತ್ತ್ಯುದಯಾನಂತರಂ ಚೈತನ್ಯಮಭಿವ್ಯನಕ್ತಿ . ತದುಕ್ತಂ ವಿವರಣೇ " ಅಂತಃಕರಣಂ

ಹಿ ಸ್ವಸ್ಮಿನ್ನಿವ ಸ್ವಸಂಸರ್ಗಿಣ್ಯಪಿ ಘಟಾದೌ ಚೈತನ್ಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೋಗ್ಯತಾಮಾಪಾದಯತಿ

ಇತಿ . ದೃಷ್ಟಂ ಚಾಸ್ತಚ್ಛದ್ರವ್ಯಸ್ಯಪಿ ಸ್ವಚ್ಛದ್ರವ್ಯಸಂಬಂಧದಶಾಯಾಂ
ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗ್ರಾಹಿತ್ವಂ . ತಥಾ ಕುಡ್ಯಾದೇರ್ಜಲಾದಿಸಂಯೋಗದಶಾಯಾಂ ಮುಖಾದಿ-
ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗ್ರಾಹಿತಾ . ಘಟಾದೇರಭಿವ್ಯಂಜಾತ್ವಂ ಚ ತತ್ರ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗ್ರಾಹಿತ್ವಂ ,
ಚೈತನ್ಯಸ್ಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತತ್ವಂ ಚ ತತ್ರ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತತ್ವಂ .
ಏವಂವಿಧಾಭಿವ್ಯಂಜಕತ್ವಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಮೇವವೃತ್ತೇರಪರೋಕ್ಷಸ್ಥಲೇ
ಬಹಿರ್ನಿರ್ಗಮನಾಂಗೀಕಾರ . ಪರೋಕ್ಷಸ್ಥಲೇ ತು ವಹ್ಯಾದೇರ್ವೃತ್ತಿಸಂಸರ್ಗಭಾವೇನ
ಚೈತನ್ಯಾನಭಿವ್ಯಂಜಕತಯಾ ನಾಪರೋಕ್ಷತ್ವಂ . ಏತನ್ಮತೇ ಚ
ವಿಷಯಾಣಾಮಪರೋಕ್ಷತ್ವಂ ಚೈತನ್ಯಾಭಿವ್ಯಂಜಕತ್ವಮಿತಿ ದೃಷ್ಟವ್ಯಂ .
ಏವಂ ಜೀವಸ್ಯಾಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತ್ವೇಽಪಿ ವೃತ್ತೇಃ ಸಂಬಂಧಾರ್ಥತ್ವಂ ನಿರೂಪಿತಂ .
ಇದಾನೀಂ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತ್ವಪಕ್ಷೇ ಸಂಬಂಧಾರ್ಥತ್ವಂ ನಿರೂಪ್ಯತೇ . ತಥಾ ಹಿ -
ಅಂತಃಕರಣೋಪಾಧಿಕೋ ಜೀವಃ . ತಸ್ಯ ನ ಘಟಾದ್ಯುಪಾದಾನತಾ, ಘಟಾದಿದೇಶಸಂಬಂಧಾ

ಕಿಂತು ಬ್ರಹ್ಮೈವ ಘಟಾದ್ಯುಪಾದಾನಂ , ತಸ್ಯ ಮಾಯೋಪಹಿತಸ್ಯ ಸಕಲಘಟಾದ್ಯನ್ವಯಿತ್ವಾತ್

ಅತ ಏವ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸರ್ವಜ್ಞಾನತಾ . ತಥಾ ಚ ಜೀವಸ್ಯ ಘಟಾದ್ಯಧಿಷ್ಠಾನಬ್ರಹ್ಮಚೈತನ್ಯಾ-

ಭೇದಮಂತರೇಣ ಘಟಾದ್ಯವಭಾಸಾನಂಭವೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ,
ತದವಭಾಸಾಯ ಘಟಾದ್ಯಧಿಷ್ಠಾನಬ್ರಹ್ಮ-
ಚೈತನ್ಯಾಭೇದಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಘಟಾದ್ಯಾಕಾರವೃತ್ತಿರಿಷ್ಯತೇ .
ನನು ವೃತ್ತ್ಯಾಪಿ ಕಥಂ ಪ್ರಮಾತೃಚೈತನ್ಯವಿಷಯಚೈತನ್ಯಯೋರಭೇದಃ
ಸಂಪಾದ್ಯತೇ, ಘಟಾನಾಕರಣರೂಪೋಪಾಧಿಭೇದೇನ ತದವಚ್ಛಿನ್ನಚೈತನ್ಯಯೋ -
ರಭೇದಾಸಂಭವಾತ್ , ಇತಿ ಚೇತ್ , ನೇ . ವೃತ್ತೇರ್ಬಹಿರ್ದೇಶನಿರ್ಗಮನಾಂಗೀಕಾರೇಣ
ವೃತ್ತ್ಯಂತಃಕರಣವಿಷಯಾಣಾಮೇಕದೇಶಸ್ಥತ್ವೇನ ತದುಪಧೇಯಭೇದಾಭಾವಸ್ಯ
ಉಕ್ತತ್ವಾತ್ . ಏವಮಪರೋಕ್ಷಸ್ಥಹಲೇ ವೃತ್ತೇರ್ಮತಭೇದೇನ ವಿನಿಯೋಗ
ಉಪಪಾದಿತಃ .

ಇಂದ್ರಿಯಾಜನ್ಯವಿಷಯಗೋಚರಾಪರೋಕ್ಷಾಂತಃಕರಣವೃತ್ತ್ಯವಸ್ಥಾ ಸ್ವಪ್ನಾವಸ್ಥಾ .
ಜಾಗ್ರದವಸ್ಥಾವ್ಯಾವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಂ " ಇಂದ್ರಿಯಾಜನ್ಯೇ" ತಿ . ಅವಿದ್ಯಾವೃತ್ತಿಮತ್ಯಾಂ
ಸುಷುಪ್ತಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ" ಅಂತಃಕರಣೇ" ತಿ . ಸುಷುಪ್ತಿನಾಮ ಅವಿದ್ಯಾ

ಗೋಚರಾವಿದ್ಯಾವೃತ್ತ್ಯವಸ್ಥಾ . ಜಾಗ್ರತ್ಸ್ವಪ್ನಯೋರವಿದ್ಯಾಕಾರವೃತ್ತೇರಂತಃಕರಣವೃತ್ತಿತ್ವಾನ್ಮ

ತತ್ರಾತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ . ಅತ್ರ ಕೇಚಿನ್ಮರಣಭೂರ್ಭಯೋರವಸ್ಥಾಂತರತ್ವಮಾಹುಃ, ಅಪರೇ
ತು ಸುಷುಪ್ತಾವೇವ ತಯೋರಂತರ್ಭಾವಮಾಹುಃ . ತತ್ರ ತಯೋರವಸ್ಥಾತ್ರಯಾಂತರ್ಭಾವವಬ

" ತ್ವಂ" - ಪದಾರ್ಥನಿರೂಪಣೇ ಉಪಯೋಗಾಭಾವಾತ್ ನ ತತ್ರ ಪ್ರಯತ್ಯತೇ .
ತಸ್ಯ ಮಾಯೋಪಾಧ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಏಕತ್ವಂ , ಅಂತಃಕರಣೋಪಾಧ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಚ
ನಾನಾತ್ವಂ ವ್ಯವಹಿಯತೇ . ಏತೇನ ಜೀವಸ್ಯಾಣುತ್ವಂ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತಂ ,

" ಬುದ್ಧೇರ್ಗುಣೇನ ಚೈವಂ ಹ್ಯಾರಾಗ್ರಮಾತ್ರೋ ಹ್ಯವರೋಽಪಿ ದೃಷ್ಟಃ " .
ಇತ್ಯಾದೌ ಜೀವಸ್ಯ " ಬುದ್ಧಿ" - ಶಬ್ದವಾಚ್ಯಾಂತಃಕರಣಪರಿಣಾಮೋಪಾಧಿಕಸ್ಯ
ಪರಮಾಣುತ್ವಶ್ರವಣಾತ್ .

ನ ಚ ಜೀವಃ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶಃ , ಸ್ವಪ್ನಾವಸ್ಥಾಮಧಿಕೃತ್ಯ" ಅತ್ರಾಯಂ ಪುರುಷಃ
ಸ್ವಯಂ ಜ್ಯೋತಿಃ" ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ . ಅನುಭವರೂಪಶ್ಚ , ಪ್ರಜ್ಞಾನಘನ ಏವ"
ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇಃ . " ಅನುಭವಾಮಿ" ಇತಿ ವ್ಯವಹಾರಸ್ತು ವೃತ್ತಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತ-
ಚೈತನ್ಯಮಾದಾಯ ಉಪಪದ್ಯತೇ .

ಏವಂ" ತ್ವಂ" - ಪದಾರ್ಥೋ ನಿರೂಪಿತಃ .

ಅಧುನಾ ತತ್ - ತ್ವಂ" - ಪದಾರ್ಥಯೋರೈಕ್ಯಂ ಮಹಾವಾಕ್ಯಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ -
ಮಭಿಧೀಯತೇ . ನನು" ನಾಹಮೀಶ್ವರಃ" ಇತ್ಯಾದಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣ ,
ಕಿಂಚಿಜ್ಜ್ಞಾನವರ್ಜಿತಾದಿವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಾಶ್ರಯತ್ವಾದಿಲಿಂಗೇನ ,

" ದ್ವಾ ಸುಪರ್ಣಾ" ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತ್ಯಾ -

" ದ್ವಾವಿಮೌ ಪುರುಷೌ ಲೋಕೇ ಕ್ಷರಶ್ಚಾಕ್ಷರ ಏವ ಚ .

ಕ್ಷರಃ ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಕೂಟಸ್ಥೋಽಕ್ಷರ ಉಚ್ಯತೇ ..

ಇತ್ಯಾದಿಸ್ಮೃತ್ಯಾ ಚ ಜೀವಪರಭೇದಸ್ಯಾವಗತತ್ವೇನ" ತತ್ತ್ವಮಸ್ಯಾ" -

ದಿವಾಕ್ಯಂ" ಆದಿತ್ಯೋ ಯೂಪಃ , " ಯಜಮಾನಃ ಪ್ರಸ್ತರಃ"

ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯವದುಪಚರಿತಾರ್ಥಮೇವ, ಇತಿ ಚೇತ್ , ನ . ಭೇದಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ

ಸಂಭಾವಿತಕರಣದೋಷಸ್ಯಾಸಂಭಾವಿತದೋಷವೇದಜನ್ಯಜ್ಞಾನೇನ

ಬಾಧ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ . ಅನ್ಯಥಾ ಚಂದ್ರಗತಾಧಿಕಪರಿಮಾಣಗ್ರಾಹಿಜ್ಯೋತಿಃ -

ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ಚಂದ್ರಪ್ರಾದೇಶಗ್ರಾಹಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣ ಬಾಧಾಪತ್ತೇಃ . ಪಾಕರಕ್ಷೇ

ಘಟೇ" ರಕ್ಷೋಽಯಂ , ನ ಶ್ಯಾಮಃ" ಇತಿವತ್" ಸವಿಶೇಷಣೇ ಹಿ"

ಇತಿ ನ್ಯಾಯೇನ ಜೀವಪರಭೇದಗ್ರಾಹಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ ವಿಶೇಷಣೇಭೂತಧರ್ಮ -

ಭೇದವಿಷಯತ್ವಾಚ್ಚ . ಅತ ಏವ ನಾನುಮಾನಮಪಿ ಪ್ರಮಾಣಂ ,

ಆಗಮವಿರೋಧಾತ್ , ಮೇರುಪಾಷಾಣಮಯತ್ವಾನುಮಾನವತ್ .

ನಾಪ್ಯಾಗಮಾಂತರವಿರೋಧಃ . ತತ್ಪರಾತತ್ಪರವಾಕ್ಯಯೋಸ್ತತ್ಪರವಾಕ್ಯಸ್ಯ

ಬಲವತ್ವೇನ ಲೋಕಸಿದ್ಧಭೇದಾನುವಾದಿ" ದ್ವಾ ಸುಪರ್ಣಾ" ತ್ಯಾದಿ -

ವಾಕ್ಯಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಉಪಕ್ರಮೋಪಸಂಹಾರಾದ್ಯವಗತಾದ್ವೈತತಾತ್ಪರ್ಯವಿಶಿಷ್ಟಸ್ಯ

" ತತ್ತ್ವಮಸ್ಯಾ " ದಿವಾಕೃತ್ಯ ಪ್ರಬಲತ್ವಾತ್ . ನ ಚ ಜೀವಪರೈಕ್ಯೇ
ವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಾಶ್ರಯತ್ವಾನುಪಪತ್ತಿಃ , ಶೀತಸ್ಯೈವ ಜಲಸ್ಯಾಪಾಧಿಕೌಷ್ಣಾ ಶ್ರಯತ್ವವತ್
ಸ್ವಭಾವತೋ ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯೈವ ಜೀವಸ್ಯಾಂತಃಕರಣಾದ್ಯುಪಾಧಿಕ -
ಕರ್ತೃತ್ವಾದ್ಯಾಶ್ರಯತ್ವಪ್ರತಿಭಾಸೋಪಪತ್ತೇಃ . ಯದಿ ಚ ಜಲಾದಾವೌಷ್ಣ್ಯಮಾರೋಪಿತಂ

ತದಾ ಪ್ರಕೃತೇಽಪಿ ತುಲ್ಯಂ . ನ ಚ ಸಿದ್ಧಾಂತೇ ಕರ್ತೃತ್ವಸ್ಯ ಕ್ವಚಿದಪ್ಯಭಾವಾ -
ದಾರೋಪ್ಯಪ್ರಮಾಹಿತಸಂಸ್ಕಾರಾಭಾವೇ ಕಥಮಾರೋಪಃ , ಇತಿ ವಾಚ್ಯಂ ,
ಲಾಘವೇನಾರೋಪ್ಯವಿಷಯಕಸಂಕಾರತ್ವೇನೈವ ತಸ್ಯ ಹೇತುತ್ವಾತ್ . ನ ಚ
ಪ್ರಾಥಮಿಕಾರೋಪೇ ಕಾ ಗತಿಃ , ಕರ್ತೃತ್ವಾದ್ಯಧ್ಯಾಸಪ್ರವಾಹಸ್ಯಾನಾದಿತ್ವಾತ್ .
ತತ್ರ ' ತತ್ತ್ವಂ ' - ಪದವಾಚ್ಯಯೋರ್ವಿಶಿಷ್ಟಯೋರೈಕ್ಯಾಯೋರ್ಗೇಽಪಿ
ಲಕ್ಷ್ಯಸ್ವರೂಪಯೋರೈಕ್ಯಮುಪಪಾದಿತಮೇವ . ಅತ ಏವ ತತ್ಪ್ರತಿಪಾದಕ -

" ತತ್ತ್ವಮಸ್ಯಾ " ದಿವಾಕೃತ್ಯನಾಮಖಂಡಾರ್ಥತ್ವಂ " ಸೋಽಯಂ "
ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯವತ್ . ನ ಚ ಕಾರ್ಯಪರಾಣಾಮೇವ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ " ಚೈತ್ರ ,
ಪುತ್ರಸ್ತೇ ಜಾತಃ " ಇತ್ಯಾದೌ ಸಿದ್ಧೇಽಪಿ ಸಂಗತಿಗ್ರಹಾತ್ .
ಏವಂ ಸರ್ವಪ್ರಮಾಣಾವಿರುದ್ಧಂ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತೀತಿಹಾಸಪುರಾಣಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಂ
ಜೀವಪರೈಕ್ಯಂ ವೇದಾಂತಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ವಿಷಯ ಇತಿ ಸಿದ್ಧಂ .
ಇತಿ ವೇದಾಂತಪರಿಭಾಷಾಯಾಂ ವಿಷಯಪರಿಚ್ಛೇದಃ .

8 ಪ್ರಯೋಜನಂ .

ಇದಾನೀಂ ಪ್ರಯೋಜನಂ ನಿರೂಪ್ಯತೇ . ಯದವಗತಂ ಸತ್ ಸ್ವವೃತ್ತಿತಯಾ ಇಷ್ಟತೇ
ತತ್ಪ್ರಯೋಜನಂ . ತಚ್ಚ ದ್ವಿವಿಧಂ - ಮುಖ್ಯಂ ಗೌಣಂ ಚೇತಿ . ತತ್ರ
ಸುಖದುಃಖಾಭಾವೌ ಮುಖ್ಯೇ ಪ್ರಯೋಜನೇ , ತದನ್ಯತರಸಾಧನಂ ಗೌಣಂ
ಪ್ರಯೋಜನಂ .

ಸುಖಂ ಚ ದ್ವಿವಿಧಂ - ಸಾತಿಶಯಂ ನಿತತಿಶಯಂ ಚ . ತತ್ರ ಸಾತಿಶಯಂ ಸುಖಂ
ವಿಷಯಾನುಷಂಗಜನಿತಾಂತಃಕರಣವೃತ್ತಿತಾರತಮ್ಯಕೃತಾನಂದಲೇಶಾವಿಭಾವವಿಶೇಷಃ

" ಏತಸ್ಯೈವಾನಂದಸ್ಯಾನ್ಯಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಮಾತ್ರಾಮುಪಜೀವಂತಿ " ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತೇಃ .
ನಿರತಿಶಯಂ ಸುಖಂ ಚ ಬ್ರಹ್ಮೈವ " ಆನಂದೋ ಬ್ರಹ್ಮೈತಿ ವ್ಯಜಾನಾತ್ " ,
" ವಿಜ್ಞಾನಮಾನಂದಂ ಬ್ರಹ್ಮ " ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತೇಃ .
ಆನಂದಾತ್ಮಕಬ್ರಹ್ಮಾವಾಪ್ತಿಶ್ಚ ಮೋಕ್ಷಃ , ಶೋಕನಿವೃತ್ತಿಶ್ಚ ,
" ಬ್ರಹ್ಮ ವೇದ ಬ್ರಹ್ಮೈವ ಭವತಿ " " ತರತಿ ಶೋಕಮಾತ್ಮವಿತ್ "

ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತೇಃ . ನ ತು ಲೋಕಾಂತರಾವಾಪ್ತಿಃ , ತಜ್ಜನ್ಯವೈಷಯಿಕಾನಂದೋ
 ವಾ ಮೋಕ್ಷಃ , ತಸ್ಯ ಕೃತಕತ್ವೇನಾನಿತ್ಯತ್ವೇ ಮುಕ್ತಸ್ಯ ಪುನರಾವೃತ್ತಾಪತ್ತೇಃ .
 ನನು ತ್ವನ್ಮತೇಽಪ್ಯಾನಂದಾವಾಪ್ತೇರನರ್ಥನಿವೃತ್ತೇಶ್ಚ ಸಾದಿತ್ವೇ ತುಲ್ಯೋ
 ದೋಷಃ , ಅನಾದಿತ್ವೇ ಮೋಕ್ಷಮುದ್ದಿಶ್ಯ ಶ್ರವಣಾದೌ ಪ್ರವೃತ್ತನುಪಪತ್ತಿರಿತಿ
 ಚೇತ್ , ನ , ಸಿದ್ಧಸ್ಯೈವ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಸ್ಯಾಸಿದ್ಧತ್ವಭ್ರಮೇಣ
 ತತ್ಸಾಧನೇ ಪ್ರವೃತ್ತ್ಯುಪಪತ್ತೇಃ . ಅನರ್ಥನಿವೃತ್ತಿರಪ್ಯಧಿಷ್ಠಾನಭೂತಬ್ರಹ್ಮ -
 ಸ್ವರೂಪತಯಾ ಸಿದ್ಧೈವ . ಲೋಕೇಽಪಿ ಪ್ರಾಪ್ತವ್ಯಾಪ್ತಿ - ಪರಿಹೃತಪರಿಹಾರಯೋಃ
 ಪ್ರಯೋಜನತ್ವಂ ದೃಷ್ಟಮೇವ . ಯಥಾ ಹಸ್ತಗತ್ತಿಸ್ತೃತಸುವರ್ಣಾದೌ ತವ
 ಹಸ್ತೇ ಸುವರ್ಣಂ ಇತ್ಯಾಪ್ತೋಪದೇಶಾದಪ್ರಾಪ್ತಮಿವ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ . ಯಥಾ ವಾ
 ವಲಯಿತಚರಣಾಯಾಂ ಸೃಜಿ ಸರ್ಪತ್ವಭ್ರಮವತಃ ನಾಯಂ ಸರ್ಪಃ
 ಇತ್ಯಾಪ್ತವಾಕ್ಯಾತ್ ಪರಿಹೃತಸ್ಯೈವ ಸರ್ಪಸ್ಯ ಪರಿಹಾರಃ . ಏವಂ
 ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯಾಪ್ಯಾನಂದಸ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ , ಪರಿಹೃತಸ್ಯಾಪ್ಯನರ್ಥಸ್ಯ
 ನಿವೃತ್ತಿಮೋಕ್ಷಃ ಪ್ರಯೋಜನಂ ಚ .

ಸ ಚ ಜ್ಞಾನೈಕಸಾಧ್ಯಃ , ತಮೇವ ವಿದಿತ್ವಾತಿಮೃತ್ಯುಮೇತಿ , ನಾನ್ಯಃ
 ಪಂಥಾ ವಿದ್ಯತೇಽಯನಾಯ ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ , ಅಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತೇಃ ಜ್ಞಾನೈಕಸಾಧ್ಯತ್ವ -
 ನಿಯಮಾಚ್ಚ . ತಚ್ಚ ಜ್ಞಾನಂ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕ್ಯಗೋಚರಂ , ಅಭಯಂ
 ವೈ ಜನಕ ಪ್ರಾಪ್ನೋಸಿ , ತದಾತ್ಮಾನಮೇವಾವೇತ್ - ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ
 ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತೇಃ , ತತ್ತ್ವಮಸ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯೋತ್ಥಂ ಜ್ಞಾನಂ ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ
 ಸಾಧನಂ ಇತಿ ನಾರದೀಯವಚನಾಚ್ಚ .

ತಚ್ಚ ಜ್ಞಾನಮಪರೋಕ್ಷರೂಪಂ , ಪರೋಕ್ಷತ್ವೇಽಪರೋಕ್ಷಭ್ರಮನಿವರ್ತಕ -
 ತ್ವಾನುಪಪತ್ತೇಃ . ತಚ್ಚಾಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಂ ತತ್ತ್ವಮಸ್ಯಾ ದಿವಾಕ್ಯಾದಿತಿ ಕೇಚಿತ್ ,
 ಮನನನಿಧ್ಯಾನಸನಸಂಸ್ಕೃತಾಂತಃಕರಣಾದೇವೇತ್ಯೇಪರೇ .

ತತ್ರ ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯಾಣಾಮಾಶಯಃ - ಸಂವಿದಾಪರೋಕ್ಷ್ಯಂ ನ ಕರಣವಿಶೇಷೋತ್ಪತ್ತಿ

ನಿಬಂಧನಂ , ಕಿಂತು ಪ್ರಮೇಯವಿಶೇಷನಿಬಂಧನಂ ಇತ್ಯುಪಾದಿತಂ . ತಥಾ ಚ
 ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪ್ರಮಾತೃಜೀವಾಭಿನ್ನತಯಾ ತದ್ಗೋಚರಂ ಶಬ್ದಜನ್ಯಮಪಿ ಜ್ಞಾನಮಪರೋಕ್ಷಂ

ಅತ ಏವ ಪ್ರತರ್ಧನಾಧಿಕರಣೇ ಪ್ರತರ್ಧನಂ ಪ್ರತಿ ಪ್ರಾಣೋಽಸ್ಮಿ ಪ್ರಜ್ಞಾತ್ಮಾ , ತಂ
 ಮಾಮಾಯುರಮೃತಮುಪಾಸ್ವ ಇತಿ
 ಇಂದ್ರಪ್ರೋಕ್ತವಾಕ್ಯೇ ' ಪ್ರಾಣ ' - ಶಬ್ದಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಪರತ್ವೇ
 ನಿಶ್ಚಿತೇ ಸತಿ ಮಾಮುಪಾಸ್ವ ಇತ್ಯಶಚ್ಚಾಬ್ದಾನುಪಪತ್ತಿಮಾಶಂಕ್ಯ ತದುತ್ತರತ್ವೇನ

ಪ್ರವೃತ್ತೇ" ಶಾಸ್ತ್ರದೃಷ್ಟ್ಯಾ ತೂಪದೇಶೋ

ವಾಮದೇವವತ್" ಇತ್ಯತ್ರ ಸೂತ್ರೇ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯಾ ದೃಷ್ಟಿಃ

ಶಾಸ್ತ್ರದೃಷ್ಟಿಃ " ತತ್ತ್ವಮಸ್ಯಾ" ದಿವಾಕೃಜನ್ಯಂ" ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮ"

ಇತಿ ಜ್ಞಾನಂ ' ಶಾಸ್ತ್ರದೃಷ್ಟಿ ' - ಶಬ್ದೇನೋಕ್ತಮಿತಿ .

ಅನ್ಯೇಷಾಂ ತ್ವೇವಮಾಶಯಃ - ಕರಣವಿಶೇಷನಿಬಂಧನಮೇವಜ್ಞಾನಾನಾಂ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಂ , ನ ವಿಷಯವಿಶೇಷನಿಬಂಧನಂ , ಏಕಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಸ್ತುನಿ
ಪಟುಕರಣಾಪಟುಕರಣಯೋಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವವ್ಯವಹಾರದರ್ಶನಾತ್ .

ತಥ ಚ ಸಂವಿತ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ವೇ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯತ್ವಸ್ಯೈವ ಪ್ರಯೋಜಕತಯಾ ನ

ಶಬ್ದಜನ್ಯಜ್ಞಾನಸ್ಯಾಪರೋಕ್ಷತ್ವಂ . ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೇಽಪಿ ಮನನ -

ನಿದಿಧ್ಯಾಸನಸಂಸ್ಕೃತಂ ಮನ ಏವ ಕರಣಂ " ಮನಸೈವಾನುದ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ"

ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇಃ . ಮನೋಽಗಮ್ಯತ್ವಶ್ರುತಿಶ್ಚಾಸಂಸ್ಕೃತಮನೋವಿಷಯಾ .

ನ ಚೈವಂ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಔಪನಿಷದತ್ವಾನುಪಪತ್ತಿಃ , ಅಸ್ಮದುಕ್ತಮನಸೋ

ವೇದಜನ್ಯಜ್ಞಾನಾನಂತರಮೇವ ಪ್ರವೃತ್ತತಯಾ ವೇದೋಪಜೀವಿತ್ವಾತ್ ;

ವೇದಾನುಪಜೀವಿಮಾನಾಂತರಗಮ್ಯತ್ವಸ್ಯೈವ ವಿರೋಧಿತ್ವಾತ್ .

' ಶಾಸ್ತ್ರದೃಷ್ಟಿ ' - ಸೂತ್ರಮಪಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕಮಾನಸಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ

ಶಾಸ್ತ್ರಾರಯೋಜ್ಯತ್ವಾದುಪಪದ್ಯತೇ . ತದುಕ್ತಂ -

" ' ಅಪಿ ಸಂರಾಧನೇ ' ಸೂತ್ರಾತ್ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಧ್ಯಾನಜಾ ಪ್ರಮಾ .

ಶಾಸ್ತ್ರದೃಷ್ಟಿರ್ಮತಾ , ತಾಂತು ವೇತ್ತಿ ವಾಚಸ್ಪತಿಃ ಪರಂ ..

ತಚ್ಚ ಜ್ಞಾನಂ ಪಾಪಕ್ಷಯಾತ್ , ಸ ಚ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಾದಿತಿ

ಪರಂಪರಯಾ

ಕರ್ಮಣಾಂ ವಿನಿಯೋಗಃ . ಅತ ಏವ" ತಮೇತಂ ವೇದಾನುವಚನೇನ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ

ವಿವಿಧಿಷಂತಿ ಯಜ್ಞೇನ ದಾನೇನ ತಪಸಾಽನಾಶಕೇನ" ಇತ್ಯಾದಿ

ಶ್ರುತಿಃ ,

" ಕಷಾಯೇ ಕರ್ಮಭಿಃ ಪಕ್ಷೇ ತತೋ ಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ" ಇತ್ಯಾದಿ

ಸ್ತ್ಮತಿಶ್ಚ ಸಂಗಚ್ಛತೇ .

ಏವಂ ಶ್ರವಣಮನನನಿದಿಧ್ಯಾಸನಾನ್ಯಪಿ ಜ್ಞಾನಸಾಧನಾನಿ ,

ಮೈತ್ರೇಯೀಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ" ಆತ್ಮಾ ವಾ ಅರೇ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ" ಇತಿ

ದರ್ಶನಮನೂದ್ಯ

ತತ್ಸಾಧನತ್ವೇನ" ಶ್ರೋತವ್ಯೋ ಮಂತವ್ಯೋ ನಿದಿಧ್ಯಾಸಿತವ್ಯಃ" ಇತಿ

ಶ್ರವಣಂ ನಾಮ

ವೇದಾಂತಾನಾಮದ್ವಿತೀಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ತತ್ತರ್ಯಾವಧಾರಣಾನುಕೂಲಾ
ಮಾನಸೀ

ಕ್ರಿಯಾ . ಮನನಂ ನಾಮ ಶಬ್ದಾವಧಾರಿತೇರ್ಥೇ

ಮಾನಾಂತರವಿರೋಧಶಂಕಾಯಾಂ

ತನ್ನಿರಾಕರಣಾನುಕೂಲತರ್ಕಾತ್ಮಕಜ್ಞಾನಜನಕೋ ಮಾನಸೋ ವ್ಯಾಪಾರಃ .

ನಿದಿಧ್ಯಾಸನಂ ನಾಮ ಅನಾದಿದುರ್ವಾಸನಯಾ ವಿಷಯೇಷ್ಟಾಕೃಷ್ಯಮಾಣಸ್ಯ

ಚಿತ್ತಸ್ಯ ವಿಷಯೇಭ್ಯೋಽಪಕೃಷ್ಯ ಆತ್ಮವಿಷಯಕಸ್ಥೈರ್ಯಾನ್ಮಕೂಲೋ

ಮಾನಸೋ ವ್ಯಾಪಾರಃ .

ತತ್ರ ನಿದಿಧ್ಯಾಸನಂ ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್

ಕಾರಣಂ " ತೇ

ಧ್ಯಾನಯೋಗಾನುಗತಾ ಅಪಶ್ಯನ್ , ದೇವಾತ್ಮಶಕ್ತಿಂ

ಸ್ವಗುಣೈರ್ನಿಗೂಢಾಂ"

ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತೇಃ . ನಿದಿಧ್ಯಾಸನೇ ಚ ಮನನಂ ಹೇತುಃ ,

ಅಕೃತಮನನಸ್ಯಾರ್ಥ -

ದಾರ್ಡ್ಯಭಾವೇನ ತದ್ವಿಷಯಕನಿದಿಧ್ಯಾಸನಾಯೋಗಾತ್ . ಮನನೇ ಚ

ಶ್ರವಣಂ

ಹೇತುಃ , ಶ್ರವಣಾಭಾವೇ ತಾತ್ಪರ್ಯಾನಿಶ್ಚಯೇನ

ಶಾಬ್ದಜ್ಞಾನಾಭಾವೇನ

ಶ್ರುತಾರ್ಥವಿಷಯಕಯುಕ್ತತ್ವಾಯುಕ್ತತ್ವನಿಶ್ಚಯಾನುಕೂಲಮನನಾಯೋಗಾತ್ .

ಏತಾನಿ ತ್ರೀಣ್ಯಪಿ ಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತೌ ಕಾರಣಾನೀತಿ ಕೇಚಿದಾಚಾರ್ಯಾ

ಊಚಿರೇ .

ಅಪರೇ ತು ಶ್ರವಣಂ ಪ್ರಧಾನಂ , ಮನನನಿದಿಧ್ಯಾಸನಯೋಸ್ತು

ಶ್ರವಣಾತ್

ಪರಾಚೇನಯೋರಪಿ ಶ್ರವಣಫಲಬ್ರಹ್ಮದರ್ಶನನಿರ್ವರ್ತಕತಯಾ

ಆರಾದುಪಕಾರಕ -

ತಯಾಽಭ್ಯತ್ನಮಿತ್ಯಾಹುಃ . ತದವ್ಯಂಗತ್ವಂ ನ

ತಾರ್ತೀಯಶೇಷತ್ವರೂಪಂ ,

ತಸ್ಯ ಶ್ರುತ್ಯಾದ್ಯನ್ಯತಮಪ್ರಮಾಣಗಮ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಕೃತೇ

ಶ್ರುತ್ಯಾದ್ಯಭಾವೇಽಸಂಭವಾತ್ .

ತಥಾ ಹಿ " ಬ್ರೀಹಿಭಿಯರ್ಜೀತ " ದಧ್ನಾ ಜುಹೋತಿ"

ಇತ್ಯಾದಾವಿವ

ಮನನನಿದಿಧ್ಯಾಸನಯೋರಂಗತ್ವೇ ನ ಕಾಚಿತ್ ತೃತೀಯಾ ಶ್ರುತಿರಸ್ತಿ .

ನಾಪಿ" ಬಹಿರ್ದೇವಸದನಂ ದಾಮಿ" ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರಾಣಾಂ
ಬಹಿಃಖಂಡನ -

ಪ್ರಕಾಶನಸಾಮರ್ಥ್ಯವತ್ ಕಿಂಚ್ಚಿಂಗಳಮಸ್ತಿ . ನಾಪಿ

ಪ್ರದೇಶಾಂತರಪರಿತಸ್ಯ

ಪ್ರವೃತ್ತಸ್ಯ" ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮೇ ಪ್ರವೃಣಕ್ತಿ" ಇತಿ ವಾಕ್ಯವತ್

ಶ್ರವಣಾನುವಾದೇನ

ಮನನನಿದಿಧ್ಯಾಸನವಿನಿಯೋಜಕಂ ಕಿಂಚಿದ್ವಾಕ್ಯಮಸ್ತಿ . ನಾಪಿ

" ದರ್ಶಪೂರ್ಣಮಾಸಾಭ್ಯಾಂ ಸ್ವರ್ಗಕಾಮೋ ಯಜೇತ" ಇತಿ

ವಾಕ್ಯಾವಗತಫಲ -

ಸಾಧನತಾಕದರ್ಶಪೂರ್ಣಮಾಸಪ್ರಕರಣೇ ಪ್ರಯಾಜಾದೀನಾಮಿವ

ಫಲಸಾಧನತ್ವೇ -

ನಾವಗತಸ್ಯ ಶ್ರವಣಸ್ಯ ಪ್ರಕರಣೇ ಮನನನಿದಿಧ್ಯಾಸನಯೋರಾಮಾನಂ

ನನು ' ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ ' ಇತಿ ದರ್ಶನಾನುವಾದೇನ ಶ್ರವಣೇ ವಿಹಿತೇ ಸತಿ

ಫಲವತ್ತಯಾ ಶ್ರವಣಪ್ರಕರಣೇ ತತ್ಸನ್ನಿಧಾವಾಮ್ನಾತಯೋರ್ಮನನನಿದಿಧ್ಯಾಸನಯೋಃ

ಪ್ರಯಾಜನ್ಯಾಯೇನ ಪ್ರಕರಣಾದೇವಾಂಗತೇತಿ ಚೇತ್ . ನ" ತೇ ಧ್ಯಾನಯೋಗಾನುಗತಾ

ಅಪಶ್ಯನ್" ಇತಾದಿ ಶ್ರುತ್ಯಂತೇ ಧ್ಯಾನಸ್ಯ ದರ್ಶನಸಾಧನತ್ವೇನಾವಗತಸ್ಯ

ಅಂಗಾಕಾಂಕ್ಷ್ಯಾಯಾಂ ಪ್ರಯಾಜನ್ಯಯೇನ ಶ್ರವಣಮನನಯೋರೇವಾಂಗತ್ವಪತ್ತೇಃ

ಕ್ರಮಸಮಾಖ್ಯೇ ಚ ದೂರನಿರಸ್ತೇ .

ಕಿಂಚ ಪ್ರಯಾಜಾದಿಷ್ಟಂಗತ್ವವಿಚಾರಃ ಸಪ್ರಯೋಜನಃ . ಪೂರ್ವಪಕ್ಷೇ

ವಿಕೃತಿಷು ನ ಪ್ರಯಾಜಾದ್ಯನುಷ್ಠಾನಂ ; ಸಿದ್ಧಾಂತೇ ತು ತತ್ರಾಪಿ ತದನುಷ್ಠಾನಮಿತಿ .

ಪ್ರಕೃತೇ ತು ಶ್ರವಣಂ ನ ಕಸ್ಯಚಿತ್ ಪ್ರಕೃತಿಃ , ಯೇನ ಮನನನಿದಿಧ್ಯಾಸನಯೋ -

ಸ್ತತ್ರಾಪ್ಯನುಷ್ಠಾನಮಂಗತ್ವವಿಚಾರಫಲಂ ಭವೇತ್ . ತಸ್ಮಾನ್ನ ತಾರ್ತೀಯಶೇಷತ್ವಂ

ಮನನನಿದಿಧ್ಯಾಸನಯೋಃ , ಕಿಂತು ತಥಾ ಘಟಾದಿಕಾರ್ಯೇ ಮೃತ್ಪಿಂಡಾದೀನಾಂ

ಸಹಕಾರಿಕಾರಣತೇತಿ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಾಪ್ರಾಧಾನ್ಯವ್ಯಪದೇಶಃ , ತಥಾ ಶ್ರವಣ -

ಮನನನಿದಿಧ್ಯಾಸನಾನಾಮಪೀತಿ ಮಂತವ್ಯಂ .

ಸೂಚಿತಂ ಚೈತದ್ವಿವರಣಾಚಾರ್ಯೈಃ - ಶಕ್ತಿತಾತ್ಪರ್ಯವಿಶಿಷ್ಟಶಬ್ದಾವಧಾರಣಂ

ಪ್ರಮೇಯಾವಗಮಂ ಪ್ರತ್ಯವ್ಯವಧಾನೇನ ಕಾರಣಂ ಭವತಿ , ಪ್ರಮಾಣಸ್ಯ

ಪ್ರಮೇಯಾವಗಮಂ

ಪ್ರತ್ಯವ್ಯವಧಾನಾತ್ . ಮನನನಿದಿಧ್ಯಾಸನೇ ತು ಚಿತ್ತಸ್ಯಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮಪ್ರವಣತಾ -

ಸಂಸ್ಕಾರಪರಿನಿಷ್ಪನ್ನ - ತದೇಕಾಗ್ರವೃತ್ತಿಕಾರ್ಯದ್ವಾರೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಾನುಭವಹೇತುತಾಂ

ಪ್ರತಿಪದ್ಯೇತೇ ಇತಿ ಫಲಂ ಪ್ರತ್ಯವ್ಯವಹಿತಕಾರಣಸ್ಯ ಶಕ್ತಿತಾತ್ಪರ್ಯವಿಶಿಷ್ಟ -
ಶಬ್ದಾವಧಾರಣಸ್ಯ ವ್ಯವಹಿತೇ ಮನನನಿದಿಧ್ಯಾಸನೇ ತದಂಗೇ ಅಂಗೀಕ್ರಿಯತೇ .
ಶ್ರವಣಾದಿಷು ಚ ಮುಮುಕ್ಷುಣಾಮಧಿಕಾರಃ , ಕಾಮ್ಯೇ ಕರ್ಮಣಿ ಫಲಕಾಮಸ್ಯಾಧಿಕಾರಿತ್ವಾತ್

ಮುಮುಕ್ಷಾಯಾಂ ಚ ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯವಸ್ತುವಿವೇಕಸ್ಯೇಹಾಮುತ್ರಾರ್ಥಫಲಭೋಗವಿರಾಗಸ್ಯ
ಶಮದಮೋಪರತಿತಿಕ್ಷಾಸಮಾಧಾನಶ್ರದ್ಧಾನಾಂ ಚ ವಿನಿಯೋಗಃ . ಅಂತರಿಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹಃ
ಶಮಃ . ಬಹಿರಿಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹೋ ದಮಃ . ವಿಕ್ಷೇಪಾಭಾವ ಉಪರತಿಃ . ಶೀತೋಷ್ಣಾದಿ

ದ್ವಂದ್ವಶನಂ ತಿತಿಕ್ಷಾ . ಚಿತ್ತೈಕಾಗ್ರಂ ಸಮಾಧಾನಂ . ಗುರುವೇದಾಂತವಾಕ್ಯೇಷು
ವಿಶ್ವಾಸಃ

ಶ್ರದ್ಧಾ .

ಅತ್ರ ' ಉಪರಮ ' - ಶಬ್ದೇನ ಸಂನ್ಯಾಸೋಽಭಿಧೀಯತೇ ;

ತಥಾ ಚ ಸಂನ್ಯಾಸಿನಾಮೇವ

ಶ್ರವಣಾದಾವಧಿಕಾರಃ , ಇತಿ ಕೇಚಿತ್ . ಅಪರೇ ತು ' ಉಪರಮ ' - ಶಬ್ದಸ್ಯ

ಸಂನ್ಯಾಸವಾಚಕತ್ವಾಭಾವಾತ್ , ವಿಕ್ಷೇಪಾಭಾವಮಾತ್ರಸ್ಯ ಗೃಹಸ್ಥೇಷ್ವಪಿ

ಸಂಭವಾತ್ , ಜನಕಾದೇರಪಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರಸ್ಯ ಶ್ರೂಯಮಾಣತ್ವಾತ್ ,

ಸರ್ವಾಶ್ರಮಸಾಧಾರಣಂ ಶ್ರವಣಾದಿವಿಧಾನಮಿತ್ಯಾಹುಃ .

ಸಗುಣೋಪಾಸನಮಪಿ ಚಿತ್ತೈಕಾಗ್ರ್ಯದ್ವಾರಾನಿರ್ವಿಶೇಷಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಹೇತುಃ .

ತದುಕ್ತಂ -

" ನಿರ್ವಿಶೇಷಂ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರ್ತುಮನೀಶ್ವರಃ .

ಯೇ ಮಂದಾಸ್ತೇಽನುಕಂಪ್ಯಂತೇಸವಿಶೇಷನಿರೂಪಣೈಃ ..

ವಶೀಕೃತೇ ಮನಸ್ಯೇಷಾಂ ಸಗುಣಬ್ರಹ್ಮಶೀಲನಾತ್ .

ತದೇವಾವಿರ್ಭವೇತ್ ಸಾಕ್ಷಾದಪೇತೋಪಾದಿಕಲ್ಪನಂ .." ಇತಿ .

ಸಗುಣೋಪಾಸನಾನಾಂ ಚ ಅರ್ಚಿರಾದಿಮಾರ್ಗೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಗತಾನಾಂ ತತ್ತ್ವೈವ

ಶ್ರವಣಾದ್ಯುತ್ಪನ್ನತತ್ತ್ವಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಾಣಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸಹ ಮೋಕ್ಷಃ .

ಕರ್ಮಿಣಾಂತು ಧೂಮಾದಿಮಾರ್ಗೇಣ ಪಿತ್ತಲೋಕಂ ಗತಾನಾಮುಪಭೋಗೇನ

ಕರ್ಮಕ್ಷಯೇ

ಸತಿ ಪೂರ್ವಕೃತಸುಕೃತದುಷ್ಕೃತಾನುಸಾರೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಸ್ಯಾ ವರಾಂತೇಷು

ಪುನರುತ್ಪತ್ತಿಃ . ತಥಾ ಚ ಶ್ರುತಿಃ " ರಮಣೀಯಚರಣಾ ರಮಣೀಯಾಂ

ಯೋನಿಮಾಪದ್ಯಂತೇ , ಕಪೂಯಚರಣಾಃ ಕಪೂಯಾಂ ಯೋನಿಮಾಪದ್ಯಂತೇ"

ಇತಿ .

ಪ್ರತಿಷಿದ್ಧಾನುಷ್ಠಾಯಿನಾಂ ತು ರೌರವಾದಿನರಕವಿಶೇಷೇಷು ತತ್ತತ್ಪ್ರೋಚಿತ -

ತೀವ್ರದುಃಖಮನುಭೂಯ ಶ್ವಶೂಕರಾದಿತಿರ್ಯಗೋನಿಷು ಸ್ಥಾವರಾದಿಷು
ಚೋತ್ಪತ್ತಿಃ , ಇತ್ಯಲಂ ಪ್ರಸಂಗಾಗತಪ್ರಪಂಚೇನ .

ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವತಸ್ತು ನ ಲೋಕಾಂತರಗಮನಂ " ನ
ತಸ್ಯ ಪ್ರಾಣಾ ಉತ್ಪ್ರಾಪಂತಿ " ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ , ಕಿಂತು ಯಾವತ್ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಕ್ಷಯಂ
ಸುಖದುಃಖೇ ಅನುಭೂಯ ಪಶ್ಚಾದಪವೃಜ್ಯತೇ .

ನನು" ಕ್ಷೀಯಂತೇ ಚಾಸ್ಯ ಕರ್ಮಾಣಿ ತಸ್ಮಿನ್ ದೃಷ್ಟೇ ಪರಾವರೇ"

ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತ್ಯಾ . ಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿಃ ಸರ್ವಕರ್ಮಾಣಿ ಭಸ್ಮಸಾತ್ ಕುರುತೇ
ತಥಾ" ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಮೃತ್ಯಾ ಚ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸಕಲಕರ್ಮಕ್ಷಯಹೇತುತ್ವನಿಶ್ಚಯೇ
ಸತಿ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಾವಸ್ಥಾನಮನುಪಪನ್ನಮಿತಿ ಚೇತ್ , ನ . ತಸ್ಯ

ತಾವದೇವ ಚಿರಂ ಯಾವನ್ನ ವಿಮೋಕ್ಷ್ಯೇ , ಅಥ ಸಂಪನ್ಯೇ" ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತ್ಯಾ ,

" ನಾಭುಕ್ತಂ ಕ್ಷೀಯತೇ ಕರ್ಮ" ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಮೃತ್ಯಾ ಚೋತ್ಪಾದಿತಕಾರ್ಯಕರ್ಮ -

ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾನಾಂ ಸಂಚಿತಕರ್ಮಣಾಮೇವ ಜ್ಞಾನವಿನಾಶ್ಯತ್ವಾವಗಮಾತ್ .

ಸಂಚಿತಂ ದ್ವಿವಿಧಂ - ಸುಕೃತಂ ದುಷ್ಕೃತಂ ಚ . ತಥಾ ಚ ಶ್ರುತಿಃ -

" ತಸ್ಯ ಪುತ್ರಾ ದಾಯಮುಪಯಂತಿ , ಸುಹೃದಃ ಸಾಧುಕೃತ್ಯಾಂ , ದ್ವಿಷಂತಃ

ಪಾಪಕೃತ್ಯಾಂ" ಇತಿ .

ನನು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಾನ್ಮೂಲಾಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತೌ ತತ್ಕಾರ್ಯಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಣೋಽಪಿ

ನಿವೃತ್ತೇಃ ಕಥಂ ಜ್ಞಾನಿನಾಂ ದೇಹಧಾರಣಮುಪಪದ್ಯತೇ ಇತಿ ಚೇತ್ , ನ ,

ಅಪ್ರತಿಬದ್ಧಜ್ಞಾನಸ್ಯೈವಾಜ್ಞಾನನಿವರ್ತಕತಯಾ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮರೂಪ-

ಪ್ರತಿಬಂಧಕದಶಾಯಾಮಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತೇರನಂಗೀಕಾರಾತ್ .

ನನ್ವೇವಮಪಿ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಾದಾದೇಕಸ್ಯ ಮುಕ್ತೌ ಸರ್ವಮುಕ್ತಿಃ ಸ್ಯಾತ್ ,

ಅವಿದ್ಯಾಯಾ ಏಕತ್ವೇನ ತನ್ನಿವೃತ್ತೌ ಕ್ಷಚಿದಪಿ ಸಂಸಾರಾಯೋಗಾದಿತಿ

ಚೇತ್ , ನ , ಇಷ್ಟಾಪತ್ತೇರಿತ್ಯೇಕೇ . ಅಪರೇ ತು ಏತದ್ಗೋಷಪರಿಹಾರಾಯೈವ

" ಇಂದ್ರೋ ಮಾಯಾಭಿಃ" ಇತಿ ಬಹುವಚನಶ್ರುತ್ಯನುಗೃಹೀತಮವಿದ್ಯಾಯಾನಾನಾತ್ವ

-

ಮಂಗೀಕರ್ತವ್ಯಮಿತ್ಯಾಹುಃ . ಅನ್ಯೇ ತು ಏಕೈವಾವಿದ್ಯಾ , ತನ್ಯಾಶ್ಚಾವಿದ್ಯಾಯಾ

ಜೀವಭೇದೇನ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಾವರಣಶಕ್ತಿಯೋ ನಾನಾ ; ತಥಾ ಚ ಯಸ್ಯ

ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಂ ತಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಾವರಣಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾವಿದ್ಯಾನಾಶಃ ,

ನ ತ್ವನ್ಯಂ ಪ್ರತಿ , ಇತ್ಯುಪಗಮಾತ್ ನೈಕಮುಕ್ತೌ ಸರ್ವಮುಕ್ತಿಃ . ಅತ ಏವ

" ಯಾವದಧಿಕಾರಮವಸ್ಥಿತಿರಾಧಿಕಾರಿಕಾಣಾಂ" ಇತ್ಯಸ್ಮಿನ್ನಧಿಕರಣೇ

ಅಧಿಕಾರಿಪುರೂಷಾಣಾಮುತ್ಪನ್ನತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಾನಾಮಿಂದ್ರಾದೀನಾಂ ದೇಹಧಾರಣಾ -

ನುಪಪತ್ತಿಮಾಲಂಕೃತಾ ಅಧಿಕಾರಾಪಾದಕಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಸಮಾಪ್ತನಂತರಂ

ವಿದೇಹಕೈವಲ್ಯಮಿತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಿತಂ . ತದುಕ್ತಮಾಚಾರ್ಯವಾಚಸ್ಪತಿಮಿಶ್ರೈಃ -

" ಉಪಸನಾದಿಸಂಸಿದ್ಧಿತೋಷಿತೇಶ್ವರಚೋದಿತಂ .

ಅಧಿಕಾರಂ ಸಮಾಪ್ಯೈತೇ ಪ್ರವಿಶಂತಿ ಪರಂ ಪದಂ .." ಇತಿ .

ಏತಚ್ಚೈಕಮುಕ್ತೋ ಸರ್ವಮುಕ್ತಿರಿತಿ ಪಕ್ಷೇ ನೋಪಪದ್ಯತೇ . ತಸ್ಮಾದೇಕಾವಿದ್ಯಾಪಕ್ಷೇಽಪಿ
ಪ್ರತಿಜೀವಮಾವರಣಭೇದೋಪಗಮೇನ ವ್ಯವಸ್ಥೋಪಪಾದನೀಯಾ .

ತದೇವಂ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಾನೋಕ್ಷಃ . ಸ ಚಾನರ್ಥನಿವೃತ್ತಿನಿರತಿಶಯ -

ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದಾವಾಪ್ತಿಶ್ಚೇತಿ ಸಿದ್ಧಂ ಪ್ರಯೋಜನಂ .

ಇತಿ ವೇದಾಂತಪರಿಭಾಷಾಯಾಂ ಪ್ರಯೋಜನಪರಿಚ್ಛೇದಃ .

ಇತಿ ಧರ್ಮರಾಜ ಅಧ್ವರೀಂದ್ರ ವಿರಚಿತಾ

ವೇದಾಂತ ಪರಿಭಾಷಾ ಸಮಾಪ್ತಾ ..

——
Vedanta Paribhasha

pdf was typeset on March 24, 2024

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

